

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ
ANABİLİM DALI

HALK KÜTÜPHANELERİNİN DİJİTAL HİZMETLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ
ANKARA İLİ ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Üstün Berk SEZGİN

ANKARA – 2015

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ
ANABİLİM DALI

HALK KÜTÜPHANELERİNİN DİJİTAL HİZMETLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ
ANKARA İLİ ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Üstün Berk SEZGİN

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Doğan ATILGAN

ANKARA - 2015

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ
ANABİLİM DALI

HALK KÜTÜPHANELERİNİN DİJİTAL HİZMETLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ
ANKARA İLİ ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Doğan ATILGAN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tez Sınavı Tarihi

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (...../...../20....)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Üstün Berk SEZGİN

İmzası

.....

ÖNSÖZ

Toplumun ayrılmaz bir parçası olan halk kütüphaneleri toplumu oluşturan bireylerin yaşam boyu eğitimlerini destekleyen, boş zamanlarını değerlendirmelerine yardımcı olan, her türlü eğitim, kültür ve bilgi ihtiyaçlarını karşılanmasında önemli rol oynayan bilgi merkezleridir. Halk kütüphaneleri bilgi kaynaklarını ve sunduğu hizmetleri toplumun her kesimine ulaştırmak mecburiyetindedir. Halkın her kesimine ulaşmanın günümüzdeki en kolay ve etkili yolu dijital kanalları kullanmaktır. Halk kütüphaneleri dijital bilgi kaynaklarını ve hizmetlerini bu kanalları kullanarak kullanıcılarına ulaştırabilmesi için öncelikle dijital bilgi kaynaklarına ve dijital bilgi hizmetlerini sunacak alt yapıya sahip olması gerekmektedir. Halk kütüphaneleri dijital ortamda hizmet sunarak zaman ve mekan sınırını ortadan kaldıracak ve daha geniş kitlelere ulaşacaktır. Ayrıca yazma ve nadir eserler ile yerel kültür mirasını da dermelerinde bulundurması gereken halk kütüphaneleri bu materyalleri dijitalleştirerek hem koruma altına almalı hem de toplumun kullanımına sunmalıdır.

Bu çalışmada halk kütüphaneleri personeli ve aktif kullanıcılarının dijitalleştirme ve dijital bilgi hizmetleri konusundaki görüşlerini ortaya koymak ve gelecekte yapılacak çalışmalar için fikir ve önerilerde bulunmak hedeflenmiştir.

Çalışmamın tüm aşamalarında desteğini ve bilgisini esirgemeyen, görüş ve önerileriyle beni yönlendiren ve tüm çalışma boyunca büyük bir sabır gösteren çok

değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Doğan ATILGAN'a sonsuz teŖekkürlerimi sunarım.

Çalışmamda fikir ve yardımlarıyla yol gösteren Sayın Doç. Dr. Cemal ATAKAN'a ve çalışmanın istatistiki değerlendirme kısmında zamanını ve yardımını esirgemeyen Fırat ERDOLU'ya teŖekkür ederim.

Beni her konuda olduğu gibi bu çalışmamda da destekleyen ve beni yalnız bırakmayan anneme, babama, ağabeyime ve tüm aileme, tüm arkadaşlarıma ve sevgili eşim, hayat arkadaşım Beyza SEZGİN'e en içten sevgilerimi sunar ve sonsuz teŖekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	vi
TABLolar	viii
1. BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1 Konunun Önemi	1
1.2 Amaç	3
1.3 Hipotez	4
1.4 Kapsam	5
1.5 Yöntem	6
1.6 Düzen	9
1.7 Kaynaklar	9
2. BÖLÜM: HALK KÜTÜPHANELERİ	11
2.1 Halk Kütüphanelerinin Tanımı	11
2.2 Halk Kütüphanelerinin Amaç ve İşlevleri	12
2.3 Halk Kütüphanelerinin Gelişim Süreci	15
2.3.1 Dünyada Halk Kütüphaneleri	15
2.3.2 Türkiye’de Halk Kütüphaneleri	18
2.4 Halk Kütüphaneleri Hizmetleri	25
2.4.1 Teknik Hizmetler	26
2.4.2 Kullanıcı Hizmetleri	30

3. BÖLÜM: DİJİTALLEŞTİRME VE DİJİTAL BİLGİ HİZMETLERİ	34
3.1 Dijitalleştirme	34
3.1.1 Dijitalleştirmenin Amaçları ve Yararları	35
3.1.2 Dijitalleştirmenin Planlanması ve Aşamaları	38
3.1.2.1 Seçim	39
3.1.2.2 Yasal Yönler	41
3.1.2.3 Metadata (Üst Veri)	44
3.1.2.4 Teknik Gereksinim ve Alt Yapı	47
3.1.3 Web Ara Yüzünün Geliştirilmesi	49
3.1.4 Nesnenin Dönüştürülmesi ve Düzenlenmesi	51
3.1.5 Saklama / Koruma	53
3.1.6 Dijital Nesnenin Web Üzerinde Sunulması	55
3.1.7 İnsan Kaynakları Planlaması	56
3.1.8 Maliyet	58
3.2 Dijital Bilgi Hizmetleri	59
3.2.1 Dijital Bilgi Hizmetlerinin Faydaları	62
3.3 Halk Kütüphaneleri ve Dijital Bilgi Hizmetleri	63
4. BÖLÜM: DEĞERLENDİRME VE YORUM	67
4.1 Kullanıcı Anketi Değerlendirmesi	67
4.2 Personel Anketi Değerlendirmesi	78
5. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER	87
KAYNAKÇA	94
EKLER	109

Ek-1: Kullanıcı Anketi	111
Ek-2: Personel Anketi	113
ÖZET	116
ABSTRACT	118

KISALTMALAR

AIFF	: Audio Interchange File Format
CD	: Compact Disc
DC	: Dublin Core
E-Dergi	: Elektronik Dergi
E-Gazete	: Elektronik Gazete
e-GMS	: e-Government Metadata Standard
E-Kaynak	: Elektronik Kaynak
E-Kitap	: Elektronik Kitap
E-Mail	: Elektronik Mail
GIF	: Graphics Interchange Format
HATII	: The Humanities Advanced Technology and Information Institute
IFLA	: The International Federation of Library Associations and Institutions
ISO	: International Organization for Standardization
JPEG	: Joint Photographic Experts Group
KYGM	: Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü
NINCH	: The National Initiative for a Networked Cultural Heritage
OCLC	: Online Computer Library Center
OCR	: Optical Character Recognition

PDF	: Portable Document Format
PNG	: Portable Network Graphics
PULMAN	: Public Libraries Mobilising Advanced Networks
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
TIFF	: Tagged Image File Format
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

TABLolar

Tablo 1:	Kullanıcıların Yaş Dağılımı	68
Tablo 2:	Kullanıcıların Eğitim Düzeyi	68
Tablo 3:	Kullanıcıların İnternet Kullanım Sıklığı	69
Tablo 4:	Kullanıcıların İnterneti Kullanım Amacı	70
Tablo 5:	Kullanıcıların İnternet Kullanım Yeri	71
Tablo 6:	Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklığı	71
Tablo 7:	Kullanıcılar Tarafından Kullanılan Kaynaklar	72
Tablo 8:	Kullandığınız Halk Kütüphanesinde Dijital Bilgi Kaynakları Bulunuyor Mu?.....	73
Tablo 9:	Halk Kütüphanesinde Hangi Dijital Bilgi Kaynakları Bulunuyor?	73
Tablo 10:	Halk Kütüphanesinin Sunduğu Dijital Bilgi Kaynakları Yeterli Mi?	74
Tablo 11:	Hangi Kaynaklar Dijital Ortamda Sunulmalı?	74
Tablo 12:	Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklığı – Dijital Bilgi Kaynağı Bulunup Bulunmaması	76
Tablo 13:	İnternet Kullanım Sıklığı – Dijital Bilgi Kaynağı Bulunup Bulunmaması..	77
Tablo 14:	Personel Yaş Dağılımı	78
Tablo 15:	Personel Eğitim Düzeyi	78
Tablo 16:	Personel Görevi	79
Tablo 17:	Web Üzerinden Hizmet Sunuluyor Mu?	79
Tablo 18:	Personel Görev Dağılımı - Web Üzerinden Hizmet Sunumu	80
Tablo 19:	Web Üzerinden Hangi Hizmet Sunuluyor?	80
Tablo 20:	Dijital Bilgi Kaynağı Sunulması Gerektiğini Düşünüyor Musunuz?	80

Tablo 21: Dijital Bilgi Kaynağı Sunuluyor Mu?	81
Tablo 22: Sunulan Dijital Bilgi Kaynaklarını Yeterli Buluyor Musunuz?	81
Tablo 23: Hangi Dijital Bilgi Kaynakları Sunuluyor?	82
Tablo 24: Kütüphanenizde Bulunan Basılı Kaynakların Dijitalleştirmesi Gerektiğini Düşünüyor Musunuz?	82
Tablo 25: Kütüphanenizde Bulunan Kaynaklardan Hangilerinin Dijitalleştirmesi Gerektiğini Düşünüyor Musunuz?	83
Tablo 26: Kütüphanenizde Dijitalleştirme Çalışmaları Yapılıyor Mu?	83
Tablo 27: Dijital Kaynak Sağlamada Başka Kurumlarla İş Birliği Yapılması Gerektiğini Düşünüyor Musunuz?	84
Tablo 28: Dijital Kaynak Sağlamada Başka Kurumlarla İş Birliği Yapılıyor Mu?	84
Tablo 29: Diğer Kurumlarla İş Birliği Yapılmalı Mı? – Mevcut Koşullarda İş Birliği Yapılıyor Mu?.....	85
Tablo 30: Dijital Kaynak Sağlamada İş Birliğinde Bulunan Kurumlar	85
Tablo 31: Personel Görevi – İş Birliği Gerekliliği	86

1. BÖLÜM: GİRİŞ

1.1 Konunun Önemi

Geçmişten günümüze toplumlar kendilerini geliştirebilmek için bilgiye ihtiyaç duymuşlardır. Her toplum bilgi toplumu olabilmek için büyük çaba göstermiştir ve halen de kendilerini daha ileri seviyelere taşımak için uğraşmaktadır. Toplumların sosyal, kültürel, sanatsal ve ekonomik alanlardaki gelişimi, toplumu oluşturan bireylerin aldığı eğitime ve eğitimlerinin devamlılığını sağlayan bilgiye erişimine bağlıdır. Eğitim çocukluktan başlayan ve ömür boyu süren bir süreçtir. Yaşam boyu eğitim dediğimiz bu süreçte halk kütüphaneleri bilgiye erişimde oldukça önemli bir yere sahiptir.

Halk kütüphaneleri adından da anlaşıldığı gibi ayırım gözetmeksizin tüm halkın yararlanabileceği kütüphanelerdir. UNESCO'nun Halk Kütüphanesi Bildirgesinde (1995) halk kütüphanesi "kullanıcılarına her türlü bilgi ve enformasyonu gönüllü olarak sağlayan yerel bilgi merkezi" olarak tanımlanmıştır. Halk kütüphaneleri verdikleri hizmeti herkese ulaştırmak zorundadır. Ancak toplum öncelikle halk kütüphanelerinden ve halk kütüphaneleri hizmetlerinden haberdar edilmeli ve konu hakkında bilgilendirilmelidir.

Gelişen teknolojiyle beraber bilgiye erişim sınırları ortadan kalkmaktadır. Veri tabanları, arama motorları, e-kütüphaneler, web siteleri sayesinde internete bağlanabilen herhangi bir cihazla (bilgisayar, tablet, akıllı telefon vb.) pek çok bilgi kaynağına ulaşılabilir. Dijital bilgi hizmetleri genellikle eğitim ve araştırma merkezleri olan üniversite kütüphanelerinde kullanılmaktadır ve bu hizmetlerden sadece üniversite öğrencileri, üniversite personeli ve araştırmacılar

yararlanabilmektedir. Halkın üniversitesi olan halk kütüphanelerinde de üniversite kütüphanelerindeki gibi bir dijital hizmet sunmak toplumun bilgiye daha rahat erişim sağlanması, halkın bilinçlenmesi, toplumun kültürünün artması ve kişilerin boş zamanlarının iyi değerlendirilmesi açısından önemlidir. Ayrıca halk kütüphanelerine gitmek isteyip çeşitli nedenlerden dolayı (iş yoğunluğu, fiziksel nedenler, hastalık vb.) gidemeyen kişilere bu yolla bilgi hizmeti sunulabilecektir. Böylece halk kütüphaneleri toplumun her bir bireyine bilgiyi ulaştırmış olacaktır.

Halk kütüphaneleri halkın bilgi ihtiyacını karşılaması yanında yerel kültürel mirası da korumak ve tanıtmakla yükümlüdür. Sanat eserleri, el yazmaları, nadir eserler gibi sanatsal ve kültürel değeri yüksek bilgi kaynaklarının korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması kültür mirasımız açısından oldukça önemlidir. Birçok araştırmacı, bu tür kültürel miras özelliği taşıyan eserleri, zarar görme riskinden dolayı fiziksel olarak inceleme fırsatı bulamamakta veya çok az sayıda araştırmacı bu eserleri inceleme olanağı bulabilmektedir. Ancak bu günümüz şartlarında kabul edilebilir bir durum değildir. Elde bulunan eserler herhangi bir zarara ve tahribata uğramadan veya yok olmadan önce kullanıcılarıyla buluşturulmalıdır.

Kültürel mirasın korunmasında, yayılmasında ve kültür hazinelerinin insanlara ulaştırılmasında dijitalleştirme çalışmaları önemli bir yere sahiptir. Halk kütüphaneleri dijitalleştirme çalışmalarıyla yerel kültür mirasını koruma altına almalı ve kullanıcılarına bu kaynakları ulaştırma hizmetini sağlayabilmelidir. Halk kütüphaneleri taşınabilir kültür varlıkları yanında güncel kitap, dergi, fotoğraf gibi materyalleri de dijital ortama atarak hizmete sunmayı hedef edinmelidir.

Yukarıda bahsettiğimiz dijital hizmetler çağımızda hem ihtiyaç hem de zorunluluk halini almıştır. Ancak halk kütüphanelerinde dijital hizmetler konusunda büyük bir eksiklik söz konusudur. Halk kütüphanelerinin kendilerini bu anlamda geliştirmesi sadece kullanıcılar için değil, kütüphanelerin kendileri için de önemlidir. Halkın kültürel, ekonomik, sosyal alanda ve eğitim alanında gelişmesi için halk kütüphanelerinin gelişmesi ve çağa ayak uydurması gerekmektedir.

Halk kütüphanelerinin kullanıcı grubunu aktif ve potansiyel olarak ikiye ayırabiliriz. Aktif kullanıcı grubu kütüphaneyi kullanan kişilerden oluşmakta iken, potansiyel kullanıcı grubu halk kütüphanesini kullanabileceği düşünülen kişilerden oluşmaktadır. Tüm toplumun kütüphaneyi kullanma potansiyeli olduğu unutulmamalıdır. Bu kadar geniş bir kullanıcı kitlesine erişebilmek için verilecek olan hizmet yelpazesi oldukça geniş olmalıdır. Halk kütüphaneleri hizmetlerini bir bina içerisinde vererek geniş kitlelere ulaştıramayacaktır. Bu nedenle kütüphaneler, hizmetlerini dijital olarak sunarak bina sınırları dışına taşınmalıdır. Dijital hizmetlerin yaygınlaştırılması sayesinde halk kütüphaneleri daha fazla kitleye ulaşacak ve kütüphanelerin kullanım oranı ve halkın bilgiye ulaşma oranı artacaktır.

1.2 Amaç

Bilgi üretiminin çok hızlı olduğu ve dijital hizmetlerin her alanda kullanıldığı günümüzde halk kütüphaneleri de bu hıza ve değişime ayak uydurarak kullanıcılarına hizmet sunmak durumundadır. Çağa ayak uyduramayan toplumlar, şirketler, kurumlar ve kuruluşlar gibi halk kütüphaneleri de zaman içinde yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalabilir. Halk kütüphaneleri gelecekte yok olma tehlikesiyle

karşılaşmak istemiyorsa günümüzdeki durumlarını gözden geçirmeli ve sunduğu hizmetleri ona göre şekillendirmelidir. Bunun yanı sıra yerel kültür mirasının korunmasında ve gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir yere sahip olan halk kütüphaneleri dijitalleştirme çalışmalarına gereken önemi ve desteği vermeli ve dijitalleştirme çalışmalarında bizzat rol oynamalıdır.

Bu bağlamda çalışmanın amacı, halk kütüphanelerinin dijital hizmetlerinin şu anki durumunu ortaya çıkarmak, artı ve eksi yönleri görmek ve dijital hizmetlerin geliştirilmesine yardımcı olabilecek öneriler sunabilmektir. Bu çalışma ile halk kütüphanelerindeki dijital hizmetlere personel ve kullanıcı gözüyle bakılacak, bu doğrultuda personel ve kullanıcıların dijital hizmet alanındaki görüşleri ve önerileri ortaya konulacaktır. Ayrıca günümüzdeki dijitalleştirme çalışmalarının öneminden bahsedilerek halk kütüphanelerinin yeri vurgulanmaya çalışılacaktır.

1.3 Hipotez

Mobil teknolojiler ve uygulamalar aracılığı ile her türlü bilgiye istenilen yerden ulaşılabilir. Önemli olan doğru bilgiye en kısa sürede ulaşmaktır. Halk kütüphaneleri halkın kullanımına açılan bilgi merkezleridir ve kullanıcılarının talep ettikleri bilgiyi en hızlı ve doğru bir şekilde iletmeleri gerekmektedir. Ancak ülkemizde halk kütüphaneleri hızla dijitalleşen dünyada yavaş kalmışlardır. Halkın isteklerine cevap veremeyen ve günümüz bilgi dünyasına ayak uyduramayan kütüphanelerin toplumsal düzeyde kullanımı azalacak ve önemini yitirecektir.

Bu doğrultuda araştırmanın soruları aşağıdakiler gibi belirlenmiştir:

- Halk kütüphanelerinin sundukları dijital hizmetler ve dijitalleştirme çalışmaları yeterli midir?
- Halk kütüphaneleri dijital kaynakları kullanıcılarına sunuyor mu?
- Dijitalleştirme çalışmaları ile halk kütüphaneleri kaynaklarını ve yerel kültür mirasını koruma altına alıyor mu?
- Halk kütüphanesi personeli ve aktif kullanıcılarının dijitalleştirme çalışmaları konusundaki görüşleri olumlu mudur?
- Halk kütüphaneleri dijitalleştirme çalışmalarında çağın gerisinde mi kalmışlardır?
- Halk kütüphaneleri hizmet sunmada zamana ve mekana bağımlı mıdır?

Bu sorular çerçevesinde araştırmamızın **hipotezi** “Ülkemizdeki halk kütüphanelerinde dijitalleştirme çalışmaları yeterli düzeyde yapılmamaktadır ve halk kütüphanelerinin sundukları dijital hizmetler yeterli değildir.” şeklinde oluşturulmuştur.

1.4 Kapsam

Bilgiye sahip olmanın çok önemli olduğu ve iletişim teknolojileri sayesinde mesafelerin ve zaman kavramının ortadan kalktığı bu çağda halk kütüphanelerinin dijital bilgi hizmetleri alanında ülkemizdeki durumundan kısaca bahsedilecektir. Dijital bilgi hizmetleri çerçevesinde dijitalleştirme işlemleri ve bunların hizmetlere yansımaları ve kullanıcı beklentilerinden söz edilecektir. Bunun için halk kütüphaneleri personelinin ve aktif kütüphane kullanıcılarının görüş ve düşünceleri inceleme

kapsamına alınmıştır. Potansiyel kullanıcıların görüşleri önemli olsa da, halk kütüphanelerini kullanmayan toplumun her bir bireyi bu gruba dahil olduğundan değerlendirmesi güçtür.

Çalışmada evrenin büyüklüğü ve çalışma olanakları açısından Ankara'da bulunan halk kütüphaneleri araştırma kapsamına alınmıştır. Ankara ili sınırları içinde 41 tane halk kütüphanesi bulunmaktadır. Ancak kütüphaneler aktif kütüphanecilik hizmetleri ve kütüphanecilik eğitimi almış personel açısından değerlendirildiğinde istenilen düzeyde değildir. Bu kütüphanelerin bazıları da sadece çocuk kütüphanesi olarak hizmet vermektedir. Araştırma kapsamına Merkez ilçe ile bünyesinde meslek eğitimi almış personelin bulunan 9 kütüphane örnek grubuna dahil edilmiştir.

1.5 Yöntem

Çalışmada konunun kavramsal olarak ortaya konmasında ve verilerin toplanmasında betimleme tekniği kullanılmıştır. Betimleme tekniği, olayların, olguların, nesnelere, kurumların veya çeşitli durumların ne olduklarını veya belli özelliklerinin neler olduğunu ortaya çıkarma işlemleridir (Cebeci, 2002, s.7). Örnek grubu olarak alınan halk kütüphanelerinde betimleme yöntemlerinden görüşme ve anket tekniği uygulanmıştır. Görüşme, sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniğidir. Görüşme yüz yüze ve telefonla görüşme yoluyla yapılmaktadır. (Karasar, 1982, s.174). Anket tekniği ise bilgi alınacak kişilerin doğrudan doğruya okuyup cevaplandıracakları bir soru listesinin hazırlanması şeklinde yapılan gözlemdir (Seyidoğlu, 2003: 37). Anket tekniğinde anket uygulanacak kişilere e-posta yoluyla gönderilebileceği gibi anket uygulanacak kişiler ziyaret edilerek de yapılabilir.

Ayrıca çalışmada literatürde var olan çalışmaların incelenmesi için belge tarama yöntemi kullanılmıştır. Belge tarama, var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplama tekniğidir. Belge tarama tekniği belli bir amaca dönük olarak, kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsar (Karasar, 1982, s.193).

Çalışmamızın evrenini anket yapılan halk kütüphanelerinin toplam personeli ve günlük aktif kullanıcıları oluşturmaktadır. Günlük aktif kullanıcı sayısı Ankara İlçe Halk Kütüphaneleri tarafından Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesine gönderilen verilerden elde edilen yıllık aktif kullanıcı sayılarına göre belirlenmiştir. Halk kütüphanelerinin toplam personel sayısı da Ankara İlçe Halk Kütüphanelerinin Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesine gönderdiği verilerinden sağlanmıştır. Bu veriler doğrultusunda belirlenen halk kütüphanelerinin günlük aktif kullanıcı sayısı 180 ve toplam personel sayısı 150'dir. Evrenin temsili açısından 123 aktif halk kütüphanesi kullanıcılarına ve 108 halk kütüphanesi personeline anket uygulanmasına karar verilmiştir. Halk kütüphanelerini sadece ders çalışma amacıyla ziyaret eden kullanıcılar ankete dahil edilmemiştir. Halk kütüphanelerinde uygulanacak olan toplam anket sayılarının belirlenmesinde istatistiksel analizlerde kullanılan örnekleme tekniklerinden yararlanılmıştır. Örnekleme evrenin içinden rastgele seçilen birimlerin oluşturduğu örnek yardımıyla evrenin bazı özellikleri hakkında bilgi edinme metodudur (Esin, Ekni ve Gamgam, 1991, s. 229).

Çalışmada örneğe seçilen birim sayısı belirlenirken aşağıdaki formül kullanılmıştır.¹

$$n = \frac{Nt^2p(1-p)}{d^2(N-1) + t^2p(1-p)}$$

n: Örnek büyüklüğü (Örnek çapı)

N: Evrendeki toplam birim sayısı

t: $t_{N-1, 1-\alpha/2} = t_{N-1, 0,0025} = 1,96$ (tablo değeri)

d: Duyarlılık, hoşgörü miktarı, kabul edilebilir hata (0,05 alınmıştır)

p: İstenilen sonucun gerçekleşme oranı

Anket sorularının değerlendirilmesinde sınıflama, sıralama ve oranlama ölçme düzeylerinden yararlanılmıştır. Sınıflama ölçme düzeyi birimlerin niteliklerine göre belirli adlar almasıdır. Sıralama ölçme düzeyi birimlerin belli bir özelliğe göre kabul edilebilir ilişkiler kurularak sıralamalarının yapılmasını sağlayan ölçme düzeyidir. Oranlama ölçme düzeyi ise değişkenlerin eşit aralıklı düzeyde ölçülebilmeleri için, birimlere verilen sayılar arasındaki farklara matematiksel anlamlar kazandırılarak uygulanan ölçme düzeyidir (Esin, Ekni ve Gamgam, 1991, s. 4-5).

Uygulanan ankette aktif halk kütüphanesi kullanıcılarının 123'ünden de geri dönüş alınırken 108 halk kütüphanesi personelinin 97'sinden geri dönüş alınmıştır. Çalışmamızda personel anketi ve kullanıcı anketi birbirinden ayrı değerlendirilmiştir.

Halk kütüphaneleri personeli ve kullanıcılara uygulanan anket verilerinin değerlendirilmesinde Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 20 programı kullanılmıştır.

¹ Çalışmanın örnekleme 06.05.2015 tarihinde Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi İstatistik Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Cemal ATAKAN ile yapılan görüşmede belirlenmiştir.

1.6 Düzen

Araştırmamız 5 bölümden oluşmaktadır. Bölümler aşağıdaki gibidir.

1. bölümde araştırmanın önemi, amacı, hipotezi, kapsamı, yöntemi, düzeni ve kaynakları anlatılmıştır. Bu bölüm giriş bölümüdür.

2. bölümde halk kütüphanelerinin tanımı, işlevi, amacı, önemi ve hizmetleri anlatılmıştır.

3. bölümde dijital çağ, dijital bilgi hizmetleri, halk kütüphanelerinin dijital hizmetleri, yurtdışındaki halk kütüphaneleri örnekleri ve dijitalleştirme anlatılmıştır.

4. bölümde konu ile ilgili örneklem grubundan elde edilen veriler incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

5. bölümde ise elde edilen bilgiler doğrultusunda sonuç ve öneriler anlatılmıştır.

1.7 Kaynaklar

Araştırmada konu ile ilgili materyal toplamak ve gerekli bilgileri edinmek için incelenen kaynaklar şunlardır:

- Bilgi Dünyası
- EBSCOhost
- Emerald
- ISI-Web of Knowledge
- Library, Information Science & Technology Abstracts with Fulltext
- Türk Kütüphaneciliği
- Türkiye Bibliyografyası

· Türkiye Makaleler Bibliyografyası

· YÖK Tez Veri Tabanı

Çalışmada güncel elektronik kaynaklara erişim için Google, Yahoo, Bing, Yandex tarama motorları kullanılmıştır. Araştırmanın yazımında ise Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesi'nden yararlanılmıştır.

2. BÖLÜM: HALK KÜTÜPHANELERİ

2.1 Halk Kütüphanelerinin Tanımı

Ülkelerin gelişmesindeki en önemli unsurlardan bir tanesi insandır. İnsanları kültürel, sosyal, sanat ve eğitim açısından gelişmiş toplumlar ekonomik olarak güçlü toplumlardır. Günümüzde güçlü bir toplum yaratabilmenin temeli bilgi üretimine ve üretilen bilginin toplumun her bir bireyine ulaştırılmasına dayanmaktadır. Halk kütüphaneleri bilgiyi ayırım yapmaksızın, ücretsiz olarak herkese ulaştırma sorumluluğunu taşımaktadır. Kişilerin boş zamanlarını verimli bir biçimde değerlendirmelerinde ve yaşam boyu eğitim sürecinde halk kütüphanelerinin aktif olarak rol alması ve kaliteli bir toplum yaratılmasında itici güç olarak karşımıza çıkması gerekmektedir.

Halkın kültürel, sosyal, ekonomik ve eğitim alanlarında gelişimini destekleyen, halkın bilgiye ulaşmasında ve yaşam boyu eğitimde çok önemli bir yeri olan halk kütüphanelerinin çeşitli kaynaklarda birçok tanımı yapılmıştır.

Halk kütüphanesinin klasikleşen tanımı Ersoy tarafından şu şekilde yapılmıştır: “halk kütüphaneleri, kadın - erkek, her yaşta, her seviyede ve her meslekten okuyucunun çeşitli konulardaki fikir ürünlerinden ücretsiz ve serbestçe yararlanmasını sağlayarak, bölgesinin kültürel, sosyal ve teknik kalkınmasına yardımcı olan kurumlardır”. (Ersoy, 1966, s.1)

Halk Kütüphanesi Hizmeti: Gelişim İçin IFLA/UNESCO İlkeleri (2007) kaynağında “Halk kütüphanesi ya yerel, bölgesel, ulusal hükümet ya da başka tür bazı toplum kuruluşları tarafından kurulan, desteklenen ve finanse edilen bir kurum olarak belirtilmiş ve halk kütüphanesi bilgi ve hayal gücü ürünü birçok çalışmaya

çeşitli kaynaklar ve hizmetler aracılığıyla erişimi sağlayan ve ırk, ulus, yaş, cinsiyet, din, dil, yetersizlik, ekonomik ve iş durumu ve eğitim farkı gözetmeksizin toplumun bütün üyelerine eşit olarak hizmet veren kuruluş” olarak tanımlanmıştır (s.22).

Yılmaz (2011a) ise halk kütüphanelerini “bireylerin eğitim, kültür ve boş zamanları değerlendirme ile ilgili gereksinimlerini hiçbir ayırım gözetmeksizin, ücretsiz biçimde karşılayarak bulunduğu yörenin kalkınmasına katkıda bulunan demokratik kuruluşlar” olarak tanımlamıştır. (s.35).

Bu tanımlardan yola çıkarak halk kütüphanelerini, hiçbir ayırım gözetmeden halkın tüm kesimine ücretsiz hizmet veren, toplumun eğitim, kültürel, sosyal ve ekonomik kalkınmasında önemli rol oynayan, bireylerin kendilerini geliştirmesine olanak tanıyan, yaşam boyu eğitimlerinin sürdürülmesine yardımcı olan ve boş zamanlarını verimli bir biçimde değerlendirme fırsatı veren kuruluşlar olarak tanımlayabiliriz. Halk kütüphanelerinin amaçlarını ve işlevlerini de bu tanımlar çerçevesinde ele alabiliriz.

2.2 Halk Kütüphanelerinin Amaç ve İşlevleri

Kütüphanecilik kuramcılarında Ranganathan (1957) kütüphanecilik biliminin ilk kuralını “kitaplar kullanılmak içindir” olarak belirlemiştir (s.26). Bilgi kaynaklarının kullanılmadığı bir kütüphane kitap deposu olmaktan öteye geçemeyecektir Bunun önüne geçilebilmesi ancak kitapların ve diğer bilgi materyallerinin kullanıcılara ulaştırılmasıyla mümkün olacaktır. Kütüphaneler sahip oldukları bilgi kaynaklarını kullanıcıların faydalanması için kullanıma hazır hale getirmeli ve bireyler kütüphanelerde bulunan bu bilgi kaynaklarına herhangi bir kısıtlama olmadan

serbestçe erişebilmelidir. Kütüphane türleri arasında herkesin bilgi ihtiyacını karşılamak üzere rahatça kullanabileceği ve kütüphanenin kaynaklarını her türden kullanıcıya özgürce sunabileceği kütüphane türü halk kütüphaneleridir. Bu temel yaklaşım doğrultusunda halk kütüphanelerinin amaçlarına yer vermekte yarar görüyoruz.

Ersoy (1966) halk kütüphanelerinin amacını, “vatandaşların, bilgi edinmek, kendilerini eğitmek ve boş zamanlarını değerlendirmek için kitaplardan serbestçe ve hiçbir zorluğa uğramadan yararlanmalarını sağlamak” olarak belirtmiştir (s. 3).

Halk kütüphanelerinin temel amacı, Halk Kütüphanesi Hizmeti: Gelişim İçin IFLA/UNESCO İlkeleri (2007) eserinde şu şekilde ifade edilmektedir: “bireylerin ve grupların dinlenme ve boş zamanı içine alan, eğitim, bilgi ve kişisel gelişim konularındaki gereksinimlerini karşılamak için çeşitli ortamlarda kaynak ve hizmet sağlamaktır.” (s. 22).

Keseroğlu (1989) ise halk kütüphanelerini bir toplumda yaşayan kişiler arasında hiçbir ayırım gözetmeden, onların eğitim, kültür ve bilgi gereksinimlerini karşılıksız olarak yerine getirmeyi ve boş zamanlarını değerlendirmeyi amaçlayan kurumlar olduğunu belirterek hem halk kütüphanelerinin tanımını yapmış hem de tanım içerisinde halk kütüphanelerinin amacını belirtmiştir (s. 30).

Ağırlık olarak belirtilen amaçlar doğrultusunda hizmet veren halk kütüphanelerinin işlevleri diğer kütüphane türlerinin işlevleri ile örtüşmektedir. Bu nedenle halk kütüphanelerinin işlevlerine geçmeden önce genel kütüphane işlevlerine kısaca yer vermekte yarar vardır.

Nair (1995) geçmişten günümüze kadar olan süreçte kütüphanelerin esas işlevlerini, var olan koleksiyonun devamlılığını sağlamak, koleksiyonu korumak ve kullanıma sunmak şeklinde açıklamıştır (s. 6). Atılğan (1991) kütüphanelerin işlevleri arasında bilgi kaynaklarını koruma, eğitim, araştırma ve boş zamanları değerlendirmenin en başta geldiğini belirtmiştir (s. 70). Çakın (1986) ise kütüphane işlevlerini bilgi kaynaklarını muhafaza etme, eğitim, araştırma ve boş zamanları değerlendirme işlevi olarak dört gruba ayırmıştır (s. 12). Yukarıda belirtilen eğitim, araştırma ve boş zamanların değerlendirilmesi için gerekli olan öncelikli işlev de kütüphaneye gerekli bilgi kaynaklarının sağlanmasıdır. Bilgi artış hızı günümüzde muazzam boyutlara ulaştığından ve bu artışla beraber bilgi güncelliğini daha çabuk kaybetmeye başladığından dolayı kütüphaneler bilgi kaynağı sağlama politikalarında dikkatli olmaları gerekmektedir.

Yukarıda belirtilen bu genel işlevlerden ayrı olarak halk kütüphanesi kapsamında/özelinde işlevleri aşağıdaki gibi belirleyebiliriz;

- Halkın bilgi ihtiyacının karşılanması
- Boş zamanların değerlendirilmesi
- Yerel ve bölgesel bilgi gereksinimlerinin karşılanması
- Yerel ve bölgesel kültürel mirasın toplanması ve korunması
- Dermenin korunması ve devamlılığının sağlanması

Bu noktada unutulmaması gereken, halkın bilgi talebinin güncel bilgiden yana olduğudur. Bundan dolayı halk kütüphanelerinin dermeleri güncel olmalı ve bilgiyi toplumun her kesimine en hızlı biçimde ulaştırmalıdır. Bilgi talebi karşılanırken halk kütüphanelerinin farklı profilde kullanıcılara sahip olduğu

unutmamalıdır; çünkü halk kütüphanelerinin bulunduğu yerleşim yerlerinde farklı gelir seviyelerine, farklı yaşam standartlarına, farklı etnik gruplara rastlamak mümkündür. Genel olarak baktığımızda sadece halk kütüphanelerinin bulunduğu bölgelerin değil, Türkiye genelinin farklı profilde bireylere sahip olduğu görülmektedir. Bu gibi farklı profile sahip toplumlarda bilgi uçurumu fazla olacaktır. Bu uçurumu kapatmak veya en aza indirmek halk kütüphanelerinin amaç ve işlevleri arasında yer almaktadır. Sonuç olarak yukarıda belirtilen amaç ve işlevlere bakıldığında halk kütüphaneleri toplumun her kesimine bilgiyi ulaştırmalı, hizmetlerinden toplumu haberdar etmeli, hem derme hem de teknoloji bakımından kendilerini güncel tutmalarıdır.

Amaç ve işlevlerine değindiğimiz halk kütüphanelerinin günümüzdeki yerini ve önemini anlamak için dünyadaki ve ülkemizdeki gelişim süreçlerini incelemek faydalı olacaktır.

2.3 Halk Kütüphanelerinin Gelişim Süreci

2.3.1 Dünyada Halk Kütüphaneleri

Halka hizmet veren kütüphanelerin varlığı çok eski zamanlara uzanmaktadır. Halk kütüphanesi hareketinin tam olarak hangi tarihte başladığını söylemek oldukça güç olmakla birlikte kütüphanelerin toplumun bilgi ihtiyacını karşılama ve belleklerini kayıt altına alma gereksinimi sonucunda doğduğunu söyleyebiliriz (Shera, 1952, s.156).

Kütüphaneler kaçınılmaz olarak çağlarının özelliklerini taşımaktadır ve temel yapılarını, içinde buldukları toplumların sosyal, ekonomik, politik ve kültürel yapı belirlemektedir (Keseroğlu, 1989, s.30). Usherwood'un (1997) da belirttiği gibi halk kütüphaneleri tarihin bir ürünüdür (s.144).

Rönesans dönemi öncesi bilginin üretimi ve yayımı din adamlarının tekelinde iken Rönesans ile bilginin kontrolü din adamlarının elinden çıkarak toplumsal bir kimlik kazanmıştır. Rönesans ve onun bir parçası olarak Reform, Hümanizm ve bunların sonucu olan aydınlanma ile halk kütüphanelerinin doğuş koşulları sağlanmıştır (Yılmaz, 1999, s.551).

Çağdaş anlamda halk kütüphanelerinin ortaya çıkışının ilk kütüphane yasasının 1850 yılında İngiltere'de uygulama alanına girmesi sayesinde olduğu bilinmektedir (Keseroğlu, 1989, s.33). Yasa, Halk Kütüphanesi Hareketinden (1850) sonra dünyanın pek çok yerine yayılmıştır. Halk Kütüphanesi Hareketi (Public Libraries Act 1850) Sanayi Devriminin etkileri sonucunda ortaya çıkmıştır. Sanayi Devriminde yaşanan üretim fazlası nedeniyle işçi sınıfı ekonomik anlamda ezilmeye başlamış ve bu durum işçi sınıfında ayaklanmalara neden olmuştur. 1840'larda yaşanan ekonomik depresyon dönemi ülkedeki pek çok dengeyi değiştirmiş ve işçi sınıfının farkındalığı gelişmeye başlamış ve Sanayi Devriminin doğurduğu sosyal adaletsizlik sonucunda işçi hareketi olan Çartizm ortaya çıkmıştır. Bu dönem orta ve üst sınıfta devrim korkularına neden olmuştur. Ancak bu korku döneminde orta sınıf içerisinde bulunan bir grup işçi sınıfının eğitilerek sakinleştirilebileceğini, daha verimli hale getirilebileceğini ve işçi sınıfının yaşam kalitelerini arttıracaklarını savundular. Bu

eğitimin verilebilmesi için bir halk kütüphanelerinin gerekliliğın farkına varılmış ve Halk Kütüphanesi Hareketi meclis onayından geçmiştir (Hamby ve Najowitz, 1999).

Dünya genelinde, özellikle de gelişmiş ülkelerde halk kütüphaneleri eğitimin önemli bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. 19. yüzyıl sonlarında halk kütüphaneleri daha çok halk okullarına yardımcı olan kurum görevini yerine getirmekteydi. Aslında halk kütüphaneleri okula yardımcı olma görevini 20 ve 21. yüzyılda kaybetmemiş ve bu görevin yanına tüm halka hitap edecek başka görevler eklenmiştir. 20. yüzyılda dünyadaki halk kütüphanelerine genel olarak bakacak olursak sadece fiziksel koleksiyona sahip olduğu, tek biçimde bilgi sunan, kütüphane nerede kurulduysa kullanıcıların oraya gitmeleri gerektiği (fiziksel olarak sabit), kütüphanenin kendi belirlediği kaynakları sunan, tek fonksiyonlu kütüphane alanına sahip olduğu görülmektedir. 21. yüzyıl halk kütüphaneleri ise somut koleksiyonun yanında dijital koleksiyonun yer aldığı, toplumla bütünleşik ve iş birliği halinde olan, farklı çeşitlerde bilgi sunan, hedef kitle odaklı, hem fiziksel hem de sanal ortamdan erişilebilen, çok fonksiyonlu mekanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte halk kütüphaneleri bu yüzyılda halk eğitiminin vazgeçilmez bir parçası olmuş ve halk tarafından yoğun olarak ziyaret edilen yerler haline gelmiştir (Hodnefield, 1914, s. 284; Karakaş, 2004, s. 293-295; Monroe, 1986, s. 197; The 21st Century Public Library, s. 11-12).

2015 yılı verilerine göre dünyada 320.000'den fazla halk kütüphanesi bulunmaktadır ve bu halk kütüphanelerinin 230.000'den fazlası (ki bu sayı dünyadaki halk kütüphanelerinin yaklaşık %72'sine karşılık gelmektedir) ise gelişmekte olan ülkelerde yer almaktadır (IFLA, 2015). Buna karşın gelişmekte olan

lkelerde yaşayan insanların öncelikleri yaşadıkları evre, ekonomik Őartlar, aldıkları eğitim, yaşam standartları gibi koşullardan dolayı değişiklik göstermektedir. Bu nedenle halk kütüphanelerinin gelişmekte olan ülkelerdeki kullanım seviyesi gelişmiş ülkelerdeki halk kütüphanesi kullanım seviyesine ulaşmamaktadır. Bu durum gelişmekte olan ülkelerdeki halk kütüphanelerine daha fazla görev düştüğü anlamına gelmektedir. IFLA gelişmekte olan ülkelerdeki halk kütüphanelerinin bireylerin ekonomik fırsatlara erişmesi için ihtiyaç duyduğu bilgiyi sağlayarak ve topluma gereken desteği vererek insanların gelişmesini sağlayacağını belirtmektedir. Ayrıca yeni anlamda dünyadaki halk kütüphaneleri bilgi teknolojilerini -özellikle gelişmekte olan ülkelerde- halkın bu imkanlara sahip olmayan kesimiyle ücretsiz olarak buluşturarak bilgiye erişimde eşitlik sağlamakta ve halk kütüphanelerinin ulaşacağı kitle sayısı artmaktadır.

Görülmektedir ki halk kütüphaneleri gelişmekte olan demokratik toplumun ihtiyaçlarına karşılık olarak ortaya çıkmıştır (Lerner, 2007, s. 223) ve günümüzde de halk kütüphaneleri gelişimini sürdürerek hizmetlerine devam etmektedir.

2.3.2 Türkiye’de Halk Kütüphaneleri

Cumhuriyet ncesi Osmanlı döneminde kütüphanelerin saraylarda, evlerde, medreselerde, mhendishanelerde ve mesleki-bilimsel cemiyetlerin bünyesinde kurulduğu bilinmektedir. Günümüzdeki halk kütüphanesi anlamında kurulan kütüphanelere örnek olarak cami, tekke ve türbelerin bünyesinde kurulan vakıf kütüphanelerini gösterebiliriz (Anameriç, 2006, s. 22). Halk kütüphanelerinin gelişimini görmek için eğitim sistemine bakmakta fayda vardır. Osmanlı Devletinde

19. yüzyıla kadar öncelikli eğitim devletin güvenliğini sağlayan ve bürokratik işleri yürütecek olan sınıfa öncelik veriliyordu, yani halkın eğitimi ikinci hatta üçüncü plandaydı. Halkın okuma yazma düzeyi de kütüphaneye olan ihtiyacın fazla olmadığını göstermektedir (Anameriç, 2006, s. 20). Ancak 19. yüzyıldaki Tanzimat Dönemiyle (1839 – 1876) eğitim alanındaki gelişmeler, eğitimin toplumsal anlamda öneminin artması bu yüzyılın kütüphanelere olan ihtiyaç açısından önemli bir yüzyıl olduğunu göstermektedir. Bu dönemde eğitimde teşkilatlanma ve merkezi eğitim teşkilatının temelleri atılmıştır (Baytal, 2000, s. 31). 1857 yılında açılan Maarif-i Umumiye Nezareti yani bugünkü Milli Eğitim Bakanlığı eğitimin toplumsal önemini arttırma görevini üstlenmiştir.

1867 yılında ise Osmanlıdaki eğitim kurumlarının sistemleştirilmesi için Fransız Eğitim Bakanı olan Victor Duruy'e bir proje hazırlanmıştır. Projede Duruy laik eğitim anlayışı kapsamında okul ve üniversitelerin kurulmasının yanı sıra genel kitaplıkların açılmasını tavsiye etmiştir. Duruy'un bu projesi doğrultusunda dönemin Maarif Nazırı yani Milli Eğitim Bakanı Mahmut Esat Saffet Paşa tarafından 1869 yılında Maarif-i Umumiye Nizamnamesi hazırlanmıştır. Nizamname ile kütüphanelerin denetimi Maarif Nezaretine verilmiştir. Böylece uzun süredir vakıf yoluyla oluşan ve varlığını koruyan kütüphane hizmeti bireysel bir etkinlik olmaktan çıkmış ve devlet örgütünün yükümlülüğü altına girmiştir (Soysal, 1976). Çünkü bu ana kadar Osmanlı'da hizmet veren kütüphaneler kişilere bağlı kalmış ve bu kütüphaneler kişilerin imkanları dahilinde gelişebilmiştir.

Diğer bir önemli olay da, Nizamname ve nizamnameye bağlı gelişmelerde önder olan Münif Paşa'nın Sadrazam Ali Paşa'ya sunduğu Layihadır. Bu layiha

kütüphane tarihimiz açısından önemli bir belgedir. Layihada “Millet Kütüphanesi” adıyla bir kütüphane kurulması teklif edilmiştir. Ancak bir Millet Kütüphanesi kurulması girişimleri sadece yazılı olarak kalabilmiştir. Layihada teklif edilen kütüphane türüne en yakın Sadrazam Sait Paşa’nın çabalarıyla 1882 yılında kurulan Beyazıt Umumi Kütüphanesi de bekleneni verememiştir (Cunbur, 1964, s. 230-231; Yılmaz, 2004, s. 320).

II. Meşrutiyet Dönemine gelindiğinde ise dönemin hakimiyetini elinde bulunduran İttihat ve Terakki Cemiyetinin programlarında yer alan ve 1911 yılından itibaren yinelenen “Milli Kütüphane” kurma önerisi üzerine 1912-1918 yılları arasında çeşitli illerde milli kütüphane adıyla halk kütüphaneleri niteliğinde kütüphaneler açılmaya başlanmıştır (Soysal, 1976, s. 258). İttihat ve Terakki Cemiyetinin bu programı Cumhuriyetin ilanından önceki halk kütüphaneleriyle ilgili son önemli gelişme olduğunu söyleyebiliriz.

Cumhuriyetin ilanıyla beraber de halk kütüphanelerinin sosyal ve kültürel rolü daha iyi anlaşılmaya başlanmıştır (Anameriç, 2006, s. 5; Yılmaz, 2010, s. 304). Cumhuriyetin ilanından sonra gerçekleştirilen yenileşme hareketleri kütüphanecilik alanında da kendini göstermiştir. Tevhid-i Tedrisat kanununun 1924 yılında yürürlüğe girmesiyle bütün vakıf kütüphaneleri Milli Eğitim Bakanlığına devredilerek yönetimleri Kütüphaneler Müdürlüğüne bırakılmıştır. Kütüphane yönetimlerinin Kütüphaneler Müdürlüğüne devredilmesi kütüphaneciliğimizin çağdaş bir şekilde ele alınmasının başlangıcı olmuştur (Atılğan, 1995, s. 11).

Cumhuriyet’in ilk 10 yılında, mevcut kütüphanelerimizden yaygın eğitim alanında yararlanmak amacıyla ciddi çalışmalar yapılmasına karşın gerekli koşullar

sağlanamadığı için beklenen gelişme görülmemiştir. İlk okuma yazma seferberliğinde sağlanan başarının devamını sağlamak ve halkın her bakımdan yetişmesi amacıyla kurulan Halkevleri ve Halk Odaları (1932), özellikle birer halk kütüphanesi niteliğindeki kütüphaneleri ile topluma büyük hizmetler vermiştir (Şenalp, 1990, s. 133). Ancak Hamit Zübeyr Koşay 1925 yılında yayımladığı raporda yurt genelinde kütüphane sayısının ve dermenin yetersiz olduğu belirtmiştir. O dönemde var olan kütüphanelerin 11 tanesinin Bursa'da, 15 tanesinin Kastamonu'da ve 40 tanesinin İstanbul'da bulunduğunu, ayrıca İstanbul kütüphanelerinde yüz binlerce kitap bulunmasına karşın Anadolu'da hususi kütüphanelerle birlikte toplamda 60-70 bin kitap bulunduğunu belirtmiştir (Koşay, 1960, s. 36).

Amerika'da bulunan Kentucky Üniversitesi Kütüphane Müdürü Dr. Lawrence S. Thompson Türkiye kütüphaneleri üzerinde yaptığı araştırmalar sonucunda halk kütüphaneleri hizmeti için kuvvetli bir programın hazırlanıp uygulanması ve Kütüphaneler Müdürlüğünün geliştirilip geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Thompson, 1952, s. 25)

1960 yılında kütüphaneler yeni kurulan Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne bağlanmış (Atılğan, 1995, s. 12), 1961 yılında da halk kütüphanelerimizle ilgili 10 yıllık bir plan hazırlanmıştır. Daha sonraki yıllarda hazırlanan beş yıllık planlarda ve eğitim şuralarında kütüphanelerin geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve kütüphane hizmetlerinin günün gereksinimlerini karşılayacak hale getirilmesi için birçok karar alınsa da uygulamada başarılı olunamamıştır (Şenalp, 1990, s. 133).

Halk kütüphanelerinin örgüt yapısı içinde yer alan kütüphaneler Genel Müdürlüğünün değişim süreci halk kütüphanesi yönetimlerini doğrudan etkilemiştir.

Kütüphaneler Genel Müdürlüğü 1971 yılında kurulan Kültür Bakanlığına bağlanmış ve bir sene sonra Bakanlığın Kültür Müsteşarlığına dönüştürülmesiyle beraber Genel Müdürlük bu müsteşarlık içinde yer almıştır. 1974 yılında ise Kültür Bakanlığının yeniden kurulmasıyla Genel Müdürlük yeniden Bakanlık bünyesine dahil olmuş ve günümüzde de Bakanlık bünyesinde hizmet vermektedir. 1982 yılında Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne, Yayınlar Dairesi Başkanlığı bağlanarak Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü adını almıştır. 1989'da yeniden ayrılan Kütüphaneler Genel Müdürlüğü ve Yayınlar Genel Müdürlüğü 2003 yılında yeniden birleştirilerek tekrar Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü adını alan kurum halen görevini sürdürmektedir (KYGM Kuruluş, Amaç ve Görevleri).

Günümüzde Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı olarak hizmet veren halk kütüphanelerinin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmadaki öneminin, sorunlarının her yönüyle ele alındığı ve çözüm önerilerinin sunulduğu I. Halk Kütüphaneleri Sempozyumu 1993 yılında düzenlenmiştir. II. Halk Kütüphanesi Sempozyumu aradan ancak 19 yıl geçtikten sonra 2012 yılının Mayıs ayında düzenlenebilmiştir. Bu süreç bile ülkemiz yönetim yapısının halk kütüphanesine yaklaşımını ortaya koymaktadır. Sempozyumda halk kütüphanesi sistem ve organizasyonları, halk kütüphanesi politikaları, halk kütüphanelerinde yeniden yapılanma yaklaşımları, dünyada halk kütüphanesi hizmetlerinde yeni yönelimler, halk kütüphaneleri ve yasal yapı, halk kütüphanelerinde yenilikçi/yaratıcı hizmetler, halk kütüphaneleri, yaşam boyu öğrenme ve bilgi okuryazarlığı, halk kütüphaneleri ve teknoloji, halk

kütüphanelerinde mekan estetiği, halk kütüphaneleri ve sosyal medya, halk kütüphaneleri ve okuma kültürü ile halk kütüphanelerinde halkla ilişkiler konuları ele alınmış ve böylece halk kütüphanelerinin günümüzde karşılaştığı sorunlara değinilmiştir. III. Halk Kütüphanesi Sempozyumu ise 8-10 Mayıs 2013 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Kütüphanelerin daha işlevsel, estetik, çekici, kent kimliğini yansıtan ve yeni teknolojilere uygun bir mimari yapıya sahip olması gerektiğine değinilmiştir (KYGM, 2013).

Ancak daha sonra sempozyumun devamına ilişkin bir gelişme gözlenmemiştir. Bir konuda başarının sağlanabilmesi için devamlılığın olması gereklidir. Bu nedenle halk kütüphaneleriyle ilgili konuların, problemlerin, fikirlerin tartışıldığı ve farklı bakış açılarının ortaya konduğu bilimsel toplantıların düzenli olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Bunun yanında diğer bir önemli gelişme de “Kütüphan-e Türkiye” projesidir. Proje ilk olarak 2010 yılında gündeme gelmiştir ve Temmuz 2013 yılında pilot uygulama başlamıştır. Proje ile bilgi iletişim teknolojilerinin dünyada giderek yaygınlaşması ve bu teknolojilerin hızla gelişerek değışmesi sonucu özellikle toplumun teknolojik anlamda yeterli olanaklara sahip olmayan kesiminde dijital uçurumun kapatılması, bilgiyi herkesin yaşamının merkezine yerleştirmeyi ve halk kütüphanelerinin birer cazibe merkezi olması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda özellikle toplumun dezavantajlı kesimindeki bireyler (işsiz, yoksul, engelli, yaşlı vb.) bilgi ve iletişim teknolojileriyle tanıştırlacak ve bu teknolojilerin kullanımı öğretilecek; bu sayede bireyler birer bilgisayar ve internet kullanıcısı

olması için çalışmalar yapılacaktır.(Kütüphan-e Türkiye Projesi Portfolyosu; Al ve Soydal, 2014, s. 302).

Geçmişten günümüze öneminin farkında olunan ülkemiz halk kütüphanelerinin sorunlarının masaya yatırılıp daha iyi hizmet verebilmesi ve daha iyi olanaklara sahip olabilmesi için yeni düzenlemeler, çeşitli projeler, şuralar ve sempozyumlar gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen bu etkinliklerin ne kadar başarılı olduğu tartışma konusu olmakla birlikte ne yazık ki halk kütüphanelerinin bağlı olduğu üst makamların da zaman içerisinde sürekli değiştiğini gözlemlemekteyiz. Ülkemizde halk kütüphaneleri konusunda bir başka olgu da 2002 yılından beri halk kütüphanelerinin yerel yönetimlere devredilmesi konusudur. Konuyla ilgili literatür incelendiğinde halk kütüphanelerinin yerel yönetimlere devriyle ilgili benzer görüşlere rastlanmaktadır. Bu görüşlerde yerel yönetim sisteminde halka verilen hizmetlere ilişkin sorunlara daha hızlı ve yerinde çözümler sunulabileceği, bu doğrultuda halk kütüphanelerinin yerel yönetimlere devredilmesi doğru bir yaklaşım olduğu ve dünyadaki örneklere bakıldığında bu sistemle çalışan gelişmiş ülkelerin karşımıza çıktığı belirtilmektedir. Buna karşın ne yazık ki ülkemizde Batılı ülkeler ölçüsünde gelişmiş bir yerel yönetim sistemi bulunmadığı, bu sebeple halk kütüphanelerinin yerel yönetimlere bağlanmasıyla beraber halk kütüphanelerinin vereceği hizmet kalitesi planlandığı gibi yürümeyeceği düşünülmektedir (Demircioğlu Faydalı ve Yılmaz, 2007, s.416; Yılmaz, 2013, s. 399). Yerel yönetimlerin idaresi altına giren halk kütüphanelerine gösterilen önem ve duyarlılık yerel yöneticilerin insafına kalacak, yani halk kütüphanelerinin gelişimi yöneticilerin kişisel düşünce ve duyarlılıklarına bağlı olacaktır. Halk kütüphanelerinin dermesi de

yöneticilerin siyasi düşünceleri doğrultusunda şekillenecektir. Halbuki halk kütüphaneleri yapı ve amaçları gereği her tür ve düşünceden bilgi kaynağını bünyelerinde bulundurmamak ve halkın her kesimine hitap etmek zorundadırlar. Ayrıca halk kütüphanelerine yeterli bütçenin ayrılıp ayrılmayacağı hatta halk kütüphaneleri binalarının farklı amaçlarla kullanıp kullanılmayacağı bile belirsizdir (Akman, 2004, s. 74-75; Yılmaz, 2013, s. 399). Bu nedenle karşılaşılabilecek olumsuzluklara karşı gerekli önlem alınmalı ve halk kütüphanelerinin başarısı için akıllıca hareket edilmelidir.

Üretilen bilginin korunması, bireylere ve geleceğe iletimi ve bilginin toplumsallaşması gibi önemli bir görevi üstlenmiş olan kütüphanelerin ülkemizde geçmişten günümüze sancılı bir süreç geçirmekte olduğunu görmekteyiz. Hem sosyal hem kültürel açıdan böylesi bir öneme sahip olan ancak o kadar da zorluklarla karşılaşan halk kütüphanelerinin verdikleri hizmetler aşağıda açıklanmıştır.

2.4 Halk Kütüphaneleri Hizmetleri

Halk kütüphaneleri birer kuruluş olarak varlıklarını sürdürmek zorundadır. Bu da halk kütüphanelerinin sunduğu hizmetlerden personelinin evrak işlerine kadar belli bir planlama çerçevesinde gerçekleşmesi ile mümkündür. Halk kütüphaneleri hizmetleri halk kütüphanelerinin işleyişi hakkında bize bir fikir vermektedir. Yürürlükten kaldırılmış olan 1982 yılı Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliğinin 4. Bölüm 16. maddesinde halk kütüphaneleri hizmetleri “Yönetim Hizmetleri, Teknik Hizmetler ve Kullanıcı Hizmetleri” olarak net bir şekilde üçe ayrılmıştır. Ancak 2012

yılında yürürlüğe giren halen yürürlükte olan Halk Kütüphaneleri Yönetmeliğinde kütüphane hizmetleri “Teknik Hizmetler” ve “Kullanıcı Hizmetleri” olarak yer almaktadır. Bu nedenle çalışmamızda kütüphane hizmetleri yönetmelikteki gibi ele alınmıştır. Ancak kütüphane hizmetleri arasında idari hizmetlerin yer aldığı literatürde gözlenmektedir.

2.4.1 Teknik Hizmetler

Materyal seçimi, materyal sağlama, materyallerin kaydedilmesi, kataloglama ve sınıflama, yerleştirme, ciltleme, ayıklama ve düşüm teknik hizmetlerin kapsamındadır. Bu hizmetler aşağıda açıklanmıştır.

Materyal Seçimi: Seçim, kütüphane dermesinin geliştirilmesinde önemli bir yer tutar. Halk kütüphanelerinin materyal seçiminde belli kriterler vardır. Materyal seçimi toplumu oluşturan bireylerin özellikle halk kütüphanesinin bulunduğu bölgedeki insanların kültür, bilgi, eğitim, eğlence alanındaki ihtiyaçlarını karşılayacak ve toplumun değişen isteklerine uyum sağlayacak şekilde olmalıdır. Seçimde toplumun gereksinimleri kadar kütüphanenin sahip olduğu imkanlar ve kütüphanenin koleksiyon durumu da göz önüne alınmalıdır. Bu sebeple kütüphane bütçesi, seçilecek olan materyalin mevcut dermeyle olan ilişkisi, kütüphanenin amaç ve hedefleri da unutulmaması gereken kriterler arasındadır (Köprülü, 2006, s. 79; Pearlmutter ve Nelson, 2012, s. 73-74). Bu kriterler doğrultusunda seçilen materyallerin halk kütüphanesine sağlanması bir sonraki aşamadır.

Materyal Sağlama: Seçilen materyallerin halk kütüphanelerine sağlanması çeşitli yollarla ve belirli ölçütlere göre yapılmaktadır. Materyal sağlama satın alma, bağış,

devir veya değişim yoluyla gerçekleştirilmektedir. Kütüphane materyali, Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğüne satın alınarak kütüphanelere gönderilebilir veya halk kütüphanelerinin oluşturduğu ve Genel Müdürlüğe iletilen listeler doğrultusunda Genel Müdürlük satın alma işlemini gerçekleştirilebilir. Ayrıca Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından gönderilen ve il özel idareleri ile belediye bütçelerinden sağlanacak ödeneklerle, illerde bulunan yayın inceleme komisyonlarınca incelendikten sonra kütüphanelerce satın alınır. Yayın inceleme komisyonları her ilde valinin onayıyla kurulmaktadır (Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği 2012; Kütüphane Hizmetleri Genelgesi, 2012, s. 8). Satın alma yoluyla sağlanacak materyaller için en sağlıklı yol halk kütüphanelerine verilen bütçe ile kütüphanenin kendi ihtiyaçları doğrultusunda alımını yapmasıdır. Çünkü satın alınması için halk kütüphaneleri tarafından Genel Müdürlüğe iletilen listelerin ne kadar dikkate alındığı tartışma konusudur. Halk kütüphanelerinin kendilerinin gerçekleştirdikleri satın alma modeli sayesinde kütüphaneye sağlanan materyallerde herhangi bir sürprizle karşılaşma olasılığı düşüktür. Ancak bağış, devir ve değişim yoluyla sağlanan materyaller de dikkat edilmesi gereken bazı noktalar vardır. Halk kütüphanelerine bağışlanan materyallerin içeriğinin ve fiziksel durumlarının incelenmesi, aynı şekilde devir ve değişim yoluyla gelen materyallerin de içerik ve fiziki açıdan incelenmesi gerekmektedir. Gerekli inceleme yapıldıktan sonra ayıklanan materyaller kütüphane dermesine katılır. Ancak materyal sağlama yöntemlerinden olan devir ve değişim halk kütüphanelerimiz tarafından yoğun olarak kullanılmamaktadır.

Materyallerin Kaydedilmesi: Halk kütüphanesine yukarıda belirtilen yollarla sağlanan materyallerin kayıt işlemleri şu şekilde gerçekleştirilmektedir. Kütüphaneye gelen çocuklara yönelik resimli kitaplar, boyama kitapları ve çocuk romanları tüketim malzemesi sayıldığından tüketim malzemesi deposuna kaydedilmekte veya ihtiyaç duyulduğu takdirde çocuk kitapları deposuna kaydedilmektedir. Kütüphaneye gelen diğer kitaplar ise Kütüphane Deposuna kaydedilir. Satın alınan materyaller faturada yer alan birim maliyet bedelinden kayıt altına alınırken satın alma haricinde sağlanan materyaller Taşınır İşlem Fişinde bulunan birim bedel üzerinden kayıt altına alınır. Ayrıca hem satın alma hem de bağış, devir gibi satın alma dışında yollarla sağlanan materyaller için Taşınır İşlem Fişi düzenlenir (Kütüphane Hizmetleri Genelgesi, 2012, s. 8-9).

Kataloglama ve Sınıflama: Halk kütüphaneleri materyalleri "Dewey Onlu Sınıflama Sistemi"ne göre sınıflandırılmaktadır. Sınıflaması yapılan materyaller "Anglo Amerikan Kataloglama Kuralları 2"ye göre kataloglanmakta ve otomasyon sistemine kaydedilmektedir (Kütüphane Hizmetleri Genelgesi, 2012, s. 9). Sınıflandırılan ve kataloglanan materyaller kullanıma sunulmak üzere kütüphanedeki yerlerine yerleştirilir. Ancak bazı halk kütüphanelerinin koleksiyonunu oluşturan kitapların sınıflama numarası verilmeden raflara yerleştirildiği görülmektedir. Ayrıca halk kütüphanelerinde aynı kaynağa verilen sınıflama numaralarında da farklılık bulunabilmektedir.

Yerleştirme: Halk kütüphanelerinde materyaller kullanıcıların en rahat ulaşabileceği şekilde yerleştirilmelidir. Bu dermenin etkin olarak kullanılmasında önemli bir

etkendir. Halk kütüphanelerinde materyallerin ne şekilde yerleştirileceği Halk Kütüphaneleri Yönetmeliğinde açıklanmıştır. Yönetmeliğe göre

“Materyaller konularına göre açık raf sistemine yerleştirilir. Süreli yayınlar açık raflara süreli yayın adına göre alfabetik olarak yerleştirilir. Çocuk bölümünde yer alan materyaller raflara yaş grubuna göre ayrılarak yerleştirilir. Derleme kütüphanelerinde ise derlenen materyaller depoda demirbaş numarasına göre yerleştirilir ve derleme kütüphanelerinde derleme dışı sağlanan materyaller açık raf sistemine konarak kullanıcılara sunulur.”²

Bu şekilde belirlenen yerleştirme kuralları doğrultusunda halk kütüphanesine gerekli olan mobilya, masa, sandalye ve raflar kütüphanenin mevcut ve gelecekteki kullanıcı sayısı ile sahip olduğu ve sahip olacağı materyal sayısını karşılayacak şekilde belirlenmesi önemli ve gereklidir.

Ciltleme: Kullanım için elverişsiz durumda olan, yıpranmış materyaller ve cilt bütünlüğü sağlanmış dergi, gazete gibi süreli yayınlar belli dönemlerde ciltleme işleminden geçmesi gerekmektedir. Halk Kütüphaneleri Yönetmeliğine göre

“Halk kütüphanelerinde yıpranmış kütüphane materyalleri ve cilt birliği sağlanmış süreli yayınların ciltlenmesi, o ilin il halk kütüphanesi tarafından hizmet alımı yöntemiyle yaptırılmaktadır. Ciltlenecek süreli yayınların seçimine il halk kütüphanesi başkanlığında, ilde bulunan diğer kütüphane yetkililerinden oluşan komisyon karar verir.”³

Ayıklama ve Düşüm: Ayıklama ve düşüm kütüphanelerde her yıl yapılan bir işlemdir. Kütüphanelerde kullanılmayan, fiziksel olarak kullanılmayacak durumda olan, güncelliğini kaybetmiş, aynı yayının fazladan baskısı olan materyaller ayıklanmalıdır. Bu işlem kütüphanelere yeni sağlanan yayınlara yer açmakta, dermenin güncel olmasını ve kullanıcının talep ettiği materyale daha hızlı erişimi sağlamaktadır. Halk

² Kültür ve Turizm Bakanlığı “Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği”. (2012). Madde 19

³ Kültür ve Turizm Bakanlığı “Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği”. (2012). Madde 20

kütüphanelerinde ayıklama ve düşüm işlemleri Taşınır Mal Yönetmeliğine göre yapılmaktadır (Kütüphane Hizmetleri Genelgesi, 2012, s. 11).

2.4.2 Kullanıcı Hizmetleri

Ödünç verme hizmeti, kütüphaneler arası ödünç verme hizmeti, danışma hizmeti, kullanıcı rehberliği, halkla ilişkiler, eğitici ve kültürel etkinlikler, kütüphane haftası, gezici kütüphane hizmeti, geçici derme oluşturma, engelli, eve bağımlı ve kadınlara verilen hizmetler ile internet erişimi kullanıcı hizmetleri arasında yer almaktadır (Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği, 2012).

Ödünç Verme Hizmeti: Kütüphane materyallerinin kullanıcılara kullanılmak üzere belirli bir süre için verilmesi hizmetidir. Ödünç verme süresi dolan materyal kütüphaneye teslim edilmelidir ya da eğer başka biri tarafından rezerve edilmediyse kullanıcı tarafından uzatılabilir.

Kütüphaneler Arası Ödünç Verme Hizmeti: Bir kütüphanenin sahip olduğu kaynaklar yeterli olmayabilir veya kullanıcının talep ettiği bir kaynak başka bir kütüphanede bulunabilir. Bu gibi durumlarda kaynak sağlama için kütüphaneler arasında ödünç verme hizmetiyle gerçekleştirilir. Halk kütüphanelerinde kütüphaneler arası ödünç verme hizmeti belirli kurallar çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Bu kurallar Halk Kütüphaneleri Yönetmeliğinin 23. Maddesinde ayrıntılı olarak belirtilmektedir.

Danışma Hizmeti: Danışma hizmeti genel anlamıyla bilgiye erişmek isteyen kullanıcılara yardım etme olarak tanımlanabilir (Uçak, 2003, s. 104). Tyckoson (2001) danışma hizmetinin kullanıcılara kütüphanenin nasıl kullanılacağına öğretilmesi,

kullanıcıların sorunlarının cevaplanması, kaynak seçiminde kullanıcılara yardımcı olunması gibi temel öğelerden oluştuğunu belirtmiştir (s. 186). Danışma hizmeti kullanıcıya kütüphane içerisinde, telefonda veya elektronik ortamda sağlanmaktadır. Danışma hizmeti, kullanıcıların her türlü soru, istek ve bilgi talebinin karşılanması, kullanıcıların doğru yönlendirilerek kütüphaneyi etkin bir şekilde kullanması açısından oldukça önemlidir.

Kullanıcı Rehberliği: Bu hizmette kullanıcılara kütüphanede basılı ve elektronik materyallerin nasıl kullanılacağı, bilgisayar ve elektronik ağlardan nasıl yararlanılacağı ve kütüphane kullanımı hakkında bilgi vermek üzere çeşitli organizasyonların düzenlenmesidir (Kütüphane Hizmetleri Genelgesi, 2012, s. 15). Ayrıca kullanıcı rehberliğinde kütüphaneyi tanıtıcı dokümanlar, afişler vb. hazırlanarak kullanıcılara duyurular yapılır. Kullanıcı rehberliğinin bir çeşit danışma hizmeti olduğunu söyleyebiliriz.

Halkla İlişkiler: Kullanıcı odaklı hizmet veren halk kütüphanelerinde kullanıcının istek, dilek ve şikayetlerini anlamaya çalışmak ve bu istek, dilek ve şikayetlerin nasıl karşılanabileceğini düşünmek için halkla ilişkiler hizmeti gereklidir (Akman, 2009, s. 386; Karadeniz, 2010, s. 83). Halkla ilişkiler ile kullanıcıdan alınan geri bildirimler sonucunda halk kütüphanesi daha iyi hizmet verebilecek ve toplum için daha çekici bir yer haline gelecektir. Kullanıcıların fikir ve görüşlerini almak halka hizmet eden bir kurum için daima önem arz ettiği unutulmamalıdır.

Eğitici ve Kültürel Etkinlikler: Halk kütüphaneleri halkı bilgi, eğitim, kültürel yönlerden zenginleştirme ve halkın boş zamanlarını verimli bir şekilde değerlendirmelerini amaçlayan kurumlardır. Bu amaca uygun olarak halk

kütüphaneleri kullanıcılarına eğitim ve kültürel anlamda çeşitli etkinlikler sunar. Eğitici ve kültürel etkinlikler ile toplumun sosyal ve kültürel açıdan gelişmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca vatandaşların halk kütüphanelerini tanıması açısından bu etkinliklerin düzenlenmesi önemlidir.

Kütüphane Haftası: 1964 yılından beri Mart ayının son Pazartesi günü başlayan hafta kutlanır. Bu haftada kütüphaneler, kütüphanecilikle ilgili güncel konularla ilgili ve halkın da okuma kültürüyle ilgili konularda sanatsal, bilimsel ve kültürel etkinlikler düzenlenmektedir (Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği, 2012).

Gezici Kütüphane Hizmeti: Nüfusu az veya dağınık olan yerleşim yerlerinde veya bölgenin bulunduğu coğrafi özelliklerin elverişsizliğinden dolayı halk kütüphanesi şubesi açma zorluğu olan yerlere ve çeşitli nedenlerden dolayı halk kütüphanesinden faydalanma fırsatı bulamayan bölge halkına sağlanacak bilgi hizmeti gezici kütüphaneler ile ulaştırılmaktadır. Kısaca gezici kütüphane hizmeti, dermesini halkın ayağına götüren ve onlara okuma olanağı sağlayan bir hizmettir (Ersoy, 1962, s. 114; Üstün, 2000, s. 80).

Geçici Derme Oluşturma: Belirli aralıklarla hastane, huzurevi, cezaevi, gençlik kampı, dinlenme merkezi, yurt gibi özel toplulukların bulunduğu yerlere ve kuruluşlara geçici derme hizmeti götürülmektedir (Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği, 2012; Kütüphane Hizmetleri Genelgesi, 2012, s.16).

Engelli, Eve Bağımlı ve Kadınlara Verilen Hizmetler: Herhangi bir engeli olmayan, bilgiye ve kütüphane hizmetlerine kolay bir şekilde erişen bireylerin yanı sıra bilgiye ve bu hizmetlere rahatça erişemeyen bir kesim olduğu unutulmamalıdır. Üstün (2000) evlere, fiziksel veya zihinsel engellilere, yaşlılara, eğitim görememiş veya az

görmüş kimselere, özel kullanıcı gruplarına bilgi hizmeti götürülmesi gerektiğini ve bu konuda halk kütüphanelerine önemli görevler düştüğünü belirtmektedir (s. 80). Engellilerin kütüphaneyi fiziksel olarak kullanabilmeleri için kütüphanenin ona göre tasarlanması, fiziksel erişimin yanı sıra sunulan hizmetin engellilerin bilgi ihtiyacını karşılayabilecek şekilde (engellilerin kullanabileceği bilgisayarlar, özel yazılım programları, sesli kitaplar vb.) olması, ayrıca engelli kullanıcılara yardımcı olacak eğitimli personelin bulunması gerekmektedir. Eve bağımlı yaşayan kullanıcılar için ise halk kütüphanesi sanal kütüphane hizmeti sunmalıdır. Halk Kütüphaneleri Yönetmeliğinin 31. Maddesinde “Kütüphaneler, engelli, hasta, yaşlı ve eve bağımlı kişiler ile ev kadınlarına yönelik özel hizmetler sunar.” şeklinde bir açıklama bulunmaktadır. Ancak bu açıklama ülkemizde halk kütüphanelerinin engelli, eve bağımlı ve kadınlara yönelik ne gibi hizmetler verildiğini açıkça ifade edememektedir.

İnternet Erişimi: Kullanıcıların internetten faydalanması ve internet ortamındaki bilgilere erişim sağlaması amacıyla halk kütüphaneleri ücretsiz olarak internet erişim hizmeti sunmaktadır. İnternet küresel ve sınırsız bilgiye erişimde önemli bir araçtır. Özellikle evlerinde internet erişimi olmayan bireylere halk kütüphaneleri bu imkanı tanımaktadır. Bu da bilgiye erişimde fırsat eşitliği sağlamaktadır. İnternet hizmetinden faydalanacak olan kişilerin her biri aynı derecede interneti etkin ve doğru kullanamayabilir. Bu nedenle IFLA İnternet Bildirgesinde de (2013) belirtildiği gibi kütüphaneciler kullanıcılarına interneti etkin ve verimli bir şekilde kullanmalarına yardımcı olmalı, bunun için bilgi ve kaynak sağlamalıdır (s. 4).

3. BÖLÜM – DİJİTALLEŞTİRME VE DİJİTAL BİLGİ HİZMETLERİ

3.1 Dijitalleştirme

Teknolojik olanaklar, düşünce ürünlerinin daha etkili bir biçimde korunmasında, daha fazla ve farklı kullanıcı gruplarına ulaşmasında ve düşüncenin hızlı ve yaygın bir biçimde dağıtılmasında etkili olmaktadır (Çakmak ve Yılmaz, 2012 s. 419). Basılı olarak saklanan düşünce ürünlerinin ve fiziki ortamda bulunan kültürel mirasın birçok kullanıcıya ulaştırılmasında ve korunmasındaki önemli adımlardan biri dijitalleştirmedir. Dijital bilgi kaynaklarının bir bölümü dijital olarak üretilen kaynaklardan bir bölümü ise dijitalleştirme işlemi sonucunda sonradan dijital ortama aktarılan kaynaklardan oluşmaktadır. Her ne şekilde oluşturulmuş olursa olsun dijital bilgi kaynaklarının kullanımı her geçen gün artmaktadır. Bu durum dijital alanda yapılacak çalışmalara daha fazla önem verilmesi gerektiğinin bir göstergesidir.

Dijitalleştirme genel olarak elektronik sistemlerce algılanamayan yapılandırılmamış formdaki bilginin elektronik ortamca algılanabilecek yapılandırılmış forma çevrilmesi uygulamalarını tanımlamak için kullanılmaktadır (Külcü, 2010, s. 297). Diğer bir tanımda ise dijitalleştirme, erişimin sağlanabilmesi için fiziksel veya analog materyallerin yeniden biçimlendirilerek dijital suretlerinin yaratılması şeklinde belirtilmiştir (Tharani, 2012, s. 2). Ancak kütüphane ve dijitalleştirme beraber düşünüldüğünde sadece basılı kitap ve/veya dergilerin dijital ortama aktarılması akla gelmemelidir. Kültürel mirası oluşturan diğer materyallerin de dijitalleştirilmesi konu kapsamında düşünülmelidir. Bahsi geçen kaynakların

kişilere uzaktan erişim yoluyla ulaştırılmasını sağlayacak olan dijitalleştirmenin amaçları ve yararları bir sonraki bölümde belirtilmiştir.

3.1.1 Dijitalleştirmenin Amaçları ve Yararları

Dijitalleştirmenin amaçları dijitalleştirme işini yapan veya yaptıran kurumlara göre farklılık gösterebilir. Dijitalleştirme çalışmasını yapan bir ticari firmanın öncelikli amacı para kazanmak olabilir. Ancak dijitalleştirmeyi ticari çıkar gözetmeden yapan veya yaptıran bilgi kurumlarının amacı elbette farklı olacaktır. Çalışmamızın konusu gereği aşağıda belirtilen amaçlar ticari çıkar gözetmeyen kurumlara göre belirlenmiştir.

Koruma: El yazmaları, nadir eserler, kültürel miras başta olmak üzere eserler tahrip edilme, eskime, yıpranma ve çeşitli nedenlerle (çalınma, yanlış saklama koşulları, doğal afet vb.) yok olma olasılıklarına karşı dijitalleştirme ile koruma altına alınabilmektedir (Federal Agencies Digitization Guidelines Initiative, 2009, s. 7). Eserler koruma altına alınırken orijinallerinin detaylarını olabildiğince vermeli ve gelecek teknolojilere ve değişen formatlara olabildiğince uyum sağlayacak biçimde saklanmalıdır (Coyle, 2006, s. 205). Bu noktada sadece fiziksel materyallerin değil teknolojinin de hızla eskidiği unutulmamalıdır.

Erişim: Dijitalleştirme ile kullanıcılar kaynaklara doğrudan, daha hızlı, kolay ve eşit bir şekilde erişim sağlayabilirler. Ayrıca dijitalleştirme, yıpranmış veya yok olmaya yüz tutmuş, gelecekte inceleme şansı bulunmayacak eserlere erişim ve inceleme imkanı sağlayacaktır (National Library of New Zealand, 2010, s. 2). Dijital ortama aktarılan koleksiyon, kütüphaneye gidemeyen kullanıcılar için ayrıca bir kolaylık

olacak ve kütüphaneye hiç gitmeyen kullanıcıların dikkatini çekebilecektir. Bu sayede aktif kütüphane kullanıcıları dışındaki potansiyel kullanıcıların da kütüphaneyi kullanma olasılığı artacaktır. Bunun yanı sıra koruma kapsamında bahsettiğimiz materyalin gelecek teknolojilere uyumluluğu ilerleyen yıllarda koleksiyonun kullanıcılar tarafından erişilip görüntülenebilmesini sağlayacaktır.

Kullanıcı Talebinin Karşlanması: Konu bilgiye erişim olduğunda kullanıcı talebi değişkenlik gösterebilmektedir. Kullanıcıların talebindeki farklılıkları belirleyen birçok neden bulunabilir. Günümüzde insanların dijital kaynakları tercih ettiğini belirtmek yanlış olmaz. Tonta'nın (2009) belirttiği gibi dijital kaynaklar aracılığıyla bilgiye hızlı erişen bir nesil bulunmaktadır (s. 745). Ancak basılı kaynak kullanmayı tercih edenlerin sayısının da oldukça fazla olduğunu söyleyebiliriz. İster alışkanlıktan dolayı olsun ister hissiyatından dolayı olsun basılı kaynakları tercih eden bireyler dahi zaman darlığı nedeniyle dijital ortamda erişebileceği dijital bilgi kaynaklarını talep edebilmektedir. Kullanıcı talebi çerçevesinde bilgi kaynakları haricindeki resim, heykel, sanat eseri gibi materyallere değinmek yerinde olacaktır. Ülkemizin çeşitli bölgelerinde yer alan veya başka ülkelerde bulunan kültürel miras değeri taşıyan materyalleri gidip görme imkanı ve zamanı olmayan kullanıcılara bu değerler dijitalleştirilerek sunulabilmektedir. Belki böyle bir hizmet sunulmadığında kişiler bu gibi olanakları fark edemeyeceklerdir. Ancak kullanıcı talebinin oluşturulabilmesi için önce bir farkındalık yaratmak gerekebilir. Farkındalık yaratılmış kullanıcıların istekleri doğrultusunda hizmet veren sektör de geliştirecektir.

Araştırma: Kullanıcı tarafından belli bir konuda bilimsel yöntem ve tekniklerden yararlanılarak yapılan araştırma zaman ve emek isteyen zorlu bir süreçtir. Bu zorlu

süreç esnasında da basılı kaynakların taranması ve incelenmesi zaman kaybına yol açabilmektedir. Bunun yanı sıra basılı bir bilgi kaynağı içerisindeki istenen bilgiye ulaşmak elektronik bilgi kaynağı içerisinde bulunan bilgiye ulaşmaya göre daha zahmetli bir süreçtir. Dijital ortamda hem kaynağa ulaşmak hem de bulunan kaynağın kendisini incelemek daha kolaydır. Bu nedenle dijital kaynaklar, araştırma eylemini yani kaynak taramayı kullanıcılar için daha kolay bir hale getirmektedir. Bununla beraber dijitalleştirme kullanıcılara koleksiyon kullanımında yeni yollar göstermekte, yeni analizleri desteklemekte ve yeni keşfetme metotları sunmaktadır (National Library of New Zealand, 2010, s. 2). Kullanıcıların kendilerini geliştirmesine imkan tanımakta ve bilgi arama davranışlarına yeni yönler kazandırmaktadır.

Yukarıda dijitalleştirme amaçları açıklanırken bu amaçlar içerisinde dijitalleştirmenin faydalarına da değinilmiştir. Dijitalleştirmenin faydalarına yönelik basit bir örnek verecek olursak; kütüphanede bulunan basılı bir kitaba ulaşmak zordur, hatta otomasyon sisteminde kitabın kütüphanede olduğu teyit edilse bile bazen kütüphaneci dahi o materyale ulaşamamaktadır. Buna karşın dijital bir kaynağa sadece tarama yaparak doğrudan ulaşılabilir (Balas, 2004, s. 36). Ayrıca bu dijital içerik tek bir yerde depolanıp ağlar aracılığıyla birçok kullanıcıya uzaktan erişimle sağlanabilmektedir (Ayanbode, 2011, s. 213). Kapsamlı bir şekilde bakacak olursak Acun (2008) dijitalleştirme ile; kaynak materyallerin uzun süre kullanılabilen dijital nüshaların üretilebileceğini, dijital kaynakların depolanabileceğini, indekslerinin yapılabileceği ve taranabileceğini, bütün dünyadaki insanlar ve kurumlar ile paylaşım sağlanabileceğini, kaynakların buldukları mekân dışında, dünyanın her yerinden zaman ve mekân sınırlaması

olmadan ulaşılabilir hale getirileceğini, kaynakların uluslararası ve küresel ölçekte paylaşılabileceğini, araştırma aracı olarak araştirmayı kökten değiştireceğini ve bilginin gelecek nesillere devredilmesinin kolaylaştırılacağını belirtmiştir (s. 13).

Dijitalleştirme programlarının gelişimi ile halk kütüphanelerine, hizmetlerinden daha önce faydalanmamış olan yurttaşları kazanmak ve yurttaşları içinde yaşamakta olduğumuz ağla örülmüş dünyanın sunduğu olanakları değerlendiren aktif ve gerekli becerilere sahip katılımcılar olmaya cesaretlendirmek için de fırsatlar sunacaktır (PULMAN, 2004, s. 227).

3.1.2 Dijitalleştirmenin Planlanması ve Aşamaları

Dijitalleştirme amaçlarına ulaşılabilmesi ve faydalarının maksimum düzeye çıkarılıp sürdürülebilmesi için dijitalleştirme çalışmalarının iyi planlanması ve ileriye yönelik bir program hazırlanması gerekmektedir. İyi hazırlanmamış ve ileriye dönük düşünülmemiş bir dijitalleştirme çalışmasıyla ulaşılmak istenen amaç ve hedeflere başarmak mümkün olmayacaktır. Bu da bizi emek, zaman ve para kaybından başka bir sonuca ulaştırmayacaktır.

Dijitalleştirme işlemi belli aşamalardan oluşmaktadır. IFLA'nın yayımlamış olduğu Guidelines For Digitization Project kaynağında dijitalleştirme projesinin aşamalarının ana başlıkları şu şekildedir: "Seçim, Teknik Gereksinim ve Uygulama, Yasal Yönler, Bütçeleme, İnsan Kaynakları Planlaması, Web Ara Yüzünün Geliştirilmesi ve Sürdürülmesi, Dijital İçeriğin Korunması, Proje Yönetimi". Ergün (2007) ise dijitalleştirme projesinin aşamalarını "Seçme, Dönüştürme/Oluşturma, Kalite Kontrol, Metadata, Teknik Altyapı Sistemi, Dağıtım/Sunum, Saklama/Sayısal

Koruma” şeklinde belirlemiştir (s. 2). Görülmektedir ki farklı kaynaklarda da olsa bir dijitalleştirme projesinin aşamaları birbirine oldukça benzemektedir. Bu doğrultuda dijitalleştirme projesi aşamaları aşağıdaki gibi belirlenebilir:

- Seçim
- Yasal Yönler
- Metadata (Üst Veri)
- Teknik Gereksinim ve Alt Yapı
- Web Ara Yüzünün Geliştirilmesi
- Nesnenin Dönüştürülmesi ve Düzenlenmesi
- Saklama / Koruma
- Dijital Nesnenin Web Üzerinde Sunulması
- İnsan Kaynakları Planlaması
- Maliyet

3.1.2.1 Seçim

Seçim kısaca hangi materyallerin dijitalleştirileceğini belirleme işlemidir. Dijitalleştirilecek materyallerin seçiminin iyi yapılması gerekir. Kullanıcılar tüm kütüphane materyalinin dijital versiyonuna erişmeyi isteyebilirler ya da kütüphane aracılığıyla talep ettikleri materyallerin kendilerine ulaştırılması (e-mail ve benzeri yollarla) konusunda oldukça ısrarlı olabilmektedirler (Hielmcrone, 2012, s. 159). Ancak bir kurumun kendisine ait bütün koleksiyonu dijitalleştirme yerine buna değecek olan ve daha fazla ihtiyaç duyulan materyallere odaklanması daha akıllıca

olacaktır. Çünkü her materyal dijitalleştirmeye veya koruma altına alınmaya değmeyebilir (Gertz, Preservation and Selection for Digitization). İyi seçim teknikleri, kurumları yasal ve sosyal risklere sokmadan en düşük fiyatla, en yararlı ve önemli koleksiyonların dijitalleştirilmesini sağlayan akıllıca bir yatırımdır. Zayıf ve kötü seçim teknikleri ise materyalin düşük kalitede olmasına ve kullanılamamasına neden olur (Vogt-O'Connor, 2000, s. 45). Dijitalleştirilecek materyalin seçiminde üç temel sorunun sorulması gerekir:

- Materyalin dönüştürülmesine ihtiyaç var mı?
- Materyal dönüştürülmeli mi?
- Materyal dönüştürülebilir mi? (IFLA, 2002, s. 11)

Materyal seçim kriterleri ise aşağıdaki gibidir;

- Entelektüel Gerekçe: Dijitalleştirme sürecinde orijinal materyaller içerik, sanatsal ve tarihsel değere sahip mi?
- Talep: Günümüzdeki ve gelecekteki toplum yeterli talep ve ilgiliyi gösterecek mi?
- İlgili Kurumlarla İlgisi: Sayısallaştırılacak materyal sayısallaştırma işlemine finans sağlayan kurumun ve sayısal içeriği sunacak olan ev sahibi kurumun amaç ve hedefleriyle örtüşüyor mu?
- Telif Hakkı: Koleksiyonu oluşturan her bir materyalin telif hakkı durumu nedir?
- Diğer Projelerle İş Birliği: Sayısallaştırılacak materyal başka bir kurum tarafından dijital formatta sunulmakta mıdır?

- Görüntü Yakalama İmkânı: Orijinal materyallerden içeriği alabilmek mümkün müdür?
- Metadata (Üst Veri): Metada oluşturulabilir mi? Tamamlanmamış ve hatalı kayıtlar çok fazla iş gerektirmektedir. Bu da daha fazla zaman ve daha fazla personel çalışması gerektireceğinden daha pahalıya mal olacaktır.
- Orijinal Materyallerin Durumu: Materyaller dijitalleştirme için çok mu narin ve yıpranmış durumdadır?
- Hassas İçerik: Genel erişime uygun olmayacak kadar hassas içeriğe mi sahipler? (Youngs, 2001, s. 9-11).

Dijitalleştirilecek materyaller sadece metin tabanlı olmayabilir. Seçilen materyaller içerisinde fotoğraf, resim, heykel, harita gibi çeşitli nesnelere de bulunabileceği unutulmamalıdır. Seçilen materyallerin türü, yapısı ve sayısı dijitalleştirmenin diğer aşamalarının belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Ayrıca seçim yapılırken seçilen materyalin hali hazırda bir dijital versiyonunun olup olmadığı da araştırılmalıdır.

Dijitalleştirilecek materyallerin seçiminde dijitalleştirme için yasal yönden herhangi bir engel teşkil etmediğinin de iyi araştırılması gereken diğer bir konudur.

3.1.2.2 Yasal Yönler

Dijitalleştirme sürecinin en önemli konularından biri yasal yönlerdir. Yasalara uygun olarak hangi materyallerin dijitalleştirilip kullanıcılara sunulacağı belirlenmesi son derece önemlidir. Basılı bir materyali dijital ortama aktarıp internet

üzerinden kullanıma sunmak teoride basit gibi görünse de özellikle yasal yönleri göz önüne alındığında o kadar kolay olmadığı anlaşılmaktadır. Bir kütüphane dijitale dönüşmek istediğinde temelde var olan yasal aktiviteleri de bir anda değişecektir. (Hielmcrone, 2012, s. 159).

Bir eser hangi formatta üretilirse üretilsin, eser sahiplerinin hakları telif hakkı kapsamında korunmaktadır. Genel anlamıyla telif hakkı, “bir fikir veya sanat eserini yaratan kişinin, bu eserden doğan haklarının hepsi” olarak ifade edilir (Türkçe Sözlük, 2005, s.1944). Telif hakkı kapsamında eser sahiplerinin manevi ve ekonomik hakları bulunmaktadır. Manevi haklar arasında eserin kamuya sunulması, eserde değişiklik yapılmasının yasaklanması veya eseri küçültücü hareketlerin ve söylemlerin önlenmesi yer almaktadır. Ekonomik haklar arasında ise eserin, çoğaltılması, dağıtılması, çeşitli ağlar aracılığıyla yayılması ve kiralanması yer almaktadır. Ancak eser sahiplerinin telif haklarından yararlanabilmeleri için telif haklarının geçerli olduğu ülkelerin vatandaşları olmaları gerekmektedir (Tonta, 2003b, s. 82).

Telif haklarının temel haklarından bir tanesi “dağıtım hakkı”dır. Yazar, basılı çalışmasının yayımlanıp yayımlanmayacağına kararını verecek özel hakka sahiptir, ancak çalışmanın bir kopyası satılmışsa veya halka dağıtılmışsa bu, “dağıtım hakkı”nın ortadan kalktığını gösterir. Veri tabanlarında ve/veya dijital ortamda yayımlanmış çalışmalar halka/kamuya dağıtılmamıştır, bu çalışmalar “halka/kamuya iletilmiştir” veya “halk/kamu için erişilebilir” hale getirilmiştir. Bunun yanında eğer bir kütüphane basılı materyali dijitalleştirmişse, halka iletim hakkı hala yazara aittir. Bu nedenle sonradan dijitalleştirilmiş olan çalışmalar dahil olmak üzere bütün

çevrimiçi erişim, koruma süresi bitene kadar eser sahibinin iznine tabidir. (Hielmcrone, 2012, s. 159-160). Ülkemizde telif hakları 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunuyla korunmaktadır.

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa göre her tür basılı bilgi kaynağının dijitalleştirilmesinde hak sahibi sadece eser sahibi olarak görünmekte ve dolayısıyla 5846 sayılı ana kanun ve ilgili yasalar çerçevesinde depolama amaçlı bile olsa kütüphanelerin dijitalleştirme hakkı bulunmadığı anlaşılmaktadır (Bilgi Kaynaklarının Sayısallaştırılmasında..., 2010). Ayrıca 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda bir eseri yayma hakkının (kiralamak, ödünç vermek, satışa çıkarmak) eser sahibine ait olduğu belirtilmektedir. Bu durum kütüphanelerin temel amaçlarından olan bilgiyi yayma görevine ters düşmektedir ki dijitalleştirme ile bilginin daha kolay ve hızlı yayılması amaçlanmaktadır.

Bu noktada adil kullanımdan söz etmek mümkündür. Adil kullanım yasalarla korunan bir eserin halkın kullanımına belirli sınırlamalar çerçevesinde izin verir. Eğitim, öğretim, araştırma ve eserin bilgi merkezleri tarafından yine bu amaçlar doğrultusunda kullanıma sunulması adil kullanım olarak nitelendirilmektedir. Adil kullanım insanların sosyal ve ekonomik anlamda gelişimi için gereklidir (Copyright Law of the United States of America, 2013; Crews, 2012, s. 53; Tonta, 2003b, s. 83).

Tonta (2003b) halk kütüphanelerinin kullanıcılarına dijital bilgi kaynaklarını ve hizmetlerini sunmaları için üzerine düşen görevi yapması gerektiğini ve gerekli alt yapı çalışmalarını ile yasal düzenlemeleri ivedi bir şekilde gerçekleştirmek zorunda olduğunu belirtmiştir (s. 87). Kütüphaneler bu misyonlarını yerine getirmek, her formatta bilgiye erişim sağlamak, kültürel ve bilimsel mirası korumak için sadece

kendi ülkelerinde geçerli olan telif hakkı standartlarına değil, uluslararası telif hakkı standartlarına ihtiyaç duyarlar (IFLA, 2013).

3.1.2.3 Metadata (Üst Veri)

Literatürde metadatanın en kısa ve en bilinen tanımı “veri hakkında veri”dir. Metadata bilgi kaynaklarının çeşitli özelliklerini açıklar ve bilgi kaynaklarına anlam, içerik ve bünye (organization) verir (Moving Theory into Practice: Digital Imaging Tutorial Digitization Chain, 2003). Metadata bir bilgi kaynağını tanımlayan, açıklayan, yerini belirleyen başka bir değişle bilgi kaynağına kolay ulaşılmasını ve bilgi kaynağının kullanımı ile yönetimini sağlayan yapılandırılmış bilgidir. Metadata kaynakların gelecekte de hayatta kalmasını ve erişilebilir olmasını sağlayacak olan bir anahtardır (Hodge, 2001, s. 3).

İnternet ortamında bulunan belgelerin görünür olması ve arandığında kolaylıkla bulunması kullanıcılar açısından önemlidir. Dijital ortamda görünür olmayan veya kolay erişilemeyen bir kaynağının kullanıcılara hizmet etmesi beklenemez. Bu bakımdan metadata elektronik ortamda bulunan kaynakların tanımlanmasını ve daha kolay erişilebilmesini sağlamaktadır.

İnternet ortamında bulunan kaynakların sayısı ve interneti kullanan kişilerin sayısı her geçen gün büyük bir hızla artış gösterdiğini belirtmiştik. Bu durum web üzerinde bulunan bilgiye olan talebi arttırmaktadır. Ancak web üzerindeki bilgi artışının engellenemez yükselişi aynı zamanda bilgi karmaşasına da neden olmaktadır. Kişiler çok fazla bilgi kaynağı içerisinde kaybolabilmekte ve doğru bilgi kaynaklarına ulaşmakta zorluk çekebilmektedirler. Bu nedenle dijital ortamda

bulunan bilgi kaynaklarının kimliklenmesi ve dizinlenmesi gerekmektedir. Dizinlenmemiş bir dijital belgenin kullanıcılar tarafından farkına varılabilmesi olası değildir ve eğer bir belgenin metadatası yerleştirilmemişse, bu belge dizinlenmeyecektir ve dolayısıyla kullanıcılar tarafından da fark edilmeyecektir (Küçük ve Al, 2001, s. 172). Hatta bu belge belki de hiçbir zaman kullanılmayacaktır.

Moving Theory into Practice: Digital Imaging Tutorial Digitization Chain (2003) kaynağında metadata fonksiyonları Tanımlayıcı, Yapısal ve Yönetimsel olmak üzere 3 genel kategoriye ayrılmıştır. Bu kategoriler aşağıda açıklanmaktadır:

- Tanımlayıcı metadata; yaratıcı, başlık ve konu gibi bilgiler ile kaynağın keşfedilmesini ve tanımlanmasını amaçlayan metadata'dır (Hodge, 2001, s. 14).
- Yapısal metadata; dijital nesnenin entelektüel veya fiziki öğelerini tanımlar. Nesnenin dosya formatı, boyutu ve türü gibi fiziksel ve teknik bilgilerini göstermektedir (Federal Agencies Digitization Guidelines Initiatives).
- Yönetimsel metadata; dijital nesnenin nasıl oluşturulduğu, nerede saklandığı, fikri mülkiyet hakları, orijinal nesnenin hangi kaynaktan alındığı gibi bilgileri göstermektedir (National Information Standards Organization, 2004, s. 5).

Metadata ile ilgili yukarıda verilen bilgilerinden sonra metadata standartlarından bahsetmek yerinde olacaktır.

Literatürde "e-GMS (e-Government Metadata Standard)", "ISO 19115: 2003(E) - Geographic Information: Metadata", "PREMIS: Data Dictionary for Metadata

Preservation” gibi çeşitli metadata standartları yer almaktadır. Çalışmamızda “Dublin Core Metadata Element Set (ISO Standard 15836) standartları esas alınmıştır (Higgins, 2007). Metadata elementleri bilgi objesinin veya bilgi kaynağının özelliklerini tarif etmektedir. Metadata elementleri metadata kullanıcıları için kullanılabilirliği ve birlikte çalışabilirliği kolaylaştırmak adına sunumu ve içeriği standart hale getirmektedir (Metadata Resources Guide, 2004, s. 1).

1990’ların ortalarında bibliyografya komitesi tarafından geliştirilen ve test edilen Dublin Core Metadata Set uluslararası alanda tanınmış ve o zamandan günümüze 25 farklı dile çevrilmiştir. Dublin Core elementleri 7 ulusal hükümet tarafından hükümet kaynakları için ulusal metadata standardı olarak adapte edilmiştir (Harris ve Weibel, 2004, s. 32).

DC Metadata Element Seti, OCLC ve National Center for Supercomputing Applications’ın sponsor olduğu 1995 yılının Mart ayında gerçekleştirilen Metadata Çalıştayı sonucunda ortaya çıkmıştır. OCLC tarafından başlatılan Research Libraries Group, Coalition for Networked Information, Internet Engineering Task Force, UK Office for Library ve Information Networking, and the National Library of Australia gibi çeşitli kurumlar Dublin Core’un geliştirilmesinde yer almıştır (Hwei ve Smeltzer, 2000, s. 207).

Dublin Core Metadata Element Setleri, kaynağı tanımlayan 15 öğeden oluşmaktadır. Bunlar;

1. Başlık (Title): Kaynağa verilen isim
2. Konu: (Subject) Kaynağın ne ile ilgili olduğunu belirten anahtar kelimeler
3. Tanım (Description): Kaynağın içeriğini tanımlar

4. Kaynak Türü (Type): Kaynağın niteliği ve türü
5. Kaynak (Source): Dijital materyalin hangi kaynaktan türetildiği
6. İlişki (Relation): Kaynağın diğer kaynaklarla ilişkisi
7. Kapsam (Coverage): Kaynağın ölçüsü ve kapsamı
8. Yaratıcı/Yazar (Creator): Kaynağı yaratan kişi veya kurum
9. Yayıncı (Publisher): Kaynağı yayımlayan/dağıtan kurum
10. Katkıda Bulunanlar (Contributor): Kaynağın oluşturulmasına katkıda bulunan kişi veya kurum
11. Haklar (Rights): Kaynağın üzerinde bulunan haklarla ilgili bilgilendirme
12. Tarih (Date): Kaynağın ne zaman oluşturulduğunu belirtir. Tarih kaynağın erişilebilirliğinin oluşturulmasıyla ilgilidir
13. Format (Format): Kaynağın hangi formatta olduğunu belirtir
14. Tanımlayıcı (Identifier): Belirli bir bağlam içinde kaynağa verilen referans
15. Dil (Language): Kaynağın dili

Yukarıda belirttiğimiz tanımlayıcı öğelerin dışında “Okuyucu/İzleyici Kitlesi (Audience), Köken/Menşe (Provenance) ve Hak Sahipleri (Rightholders) öğeleri bulunmaktadır. Ancak bu üç öğe Simple Dublin Core 15 öğesi içinde yer almamaktadır. Üç öğeden sadece Qualified Dublin Core kullanıldığında yararlanılmaktadır (Dublin Core Metadata Initiative, 2005).

3.1.2.4 Teknik Gereksinim ve Alt Yapı

Dijitalleştirme çalışmalarında teknik alt yapının oluşturulması sürecin düzgün bir şekilde ilerlemesi bakımından önemlidir. Bu sürecin sorunsuz bir şekilde

sürdürülebilmesinde ve teknik alt yapının oluşturulmasında ne tür materyallerin dijitalleştirileceğinin belirlenmesi gerekir. Dijitalleştirme zincirinde gerekli olan teknoloji alt yapısı donanım, yazılım ve ağlardan oluşmaktadır (Moving Theory into Practice: Digital Imaging Tutorial Digitization Chain, 2003).

Dijitalleştirme sürecinde kullanılan teknolojik malzeme son derece önemlidir. Üretim aşamasındaki girdilerin kalitesizliği belirlenen hedeflere ulaşmada başarısızlık doğuracak ve bu verimliliği olumsuz yönde etkileyecektir (Üstün, 2009, s. 602). Dijitalleştirme çalışmalarındaki kaliteyi ve verimliliği arttırmak için doğru dijitalleştirme araçlarının belirlenmesi gerektir.

Basılı ortamda bulunan materyalleri dijitalleştirmede tarayıcılar ve dijital kameralar gibi çeşitli araçlar kullanılmaktadır. Bu araçlar aşağıda kısaca açıklanmaya çalışılmıştır.

Düz Yataklı (Flatbed) Tarayıcılar: En yaygın kullanılan tarayıcı türüdür. Genellikle ev ve ofis kullanımı için tasarlanmıştır.

Slayt (Slide) Tarayıcılar: Üç boyutlu nesnelerin fotoğrafları ile doğrudan taramaya uygun olmayan nesnelerin taranabilmesine olanak tanır.

Tambur (Drum) Tarayıcılar: Bu tarayıcı türünden çok fazla ayrıntı elde edilir. Yüksek çözünürlük ve yüksek kalitede tarama yaparlar ancak hassas dokümanlar için uygun değildir.

Kağıt Beslemeli (Sheetfeed) Tarayıcılar: Siyah, beyaz veya gri tonlamalı tarama yaparlar. Genellikle ofis dokümanlarının taranmasında kullanılsa da arşiv ve kütüphane gibi bilgi merkezlerinde sık olmasa da ciltsiz olan gevşek sayfaların taranmasında kullanılabilir.

Mikrofilm Tarayıcılar: Mikrofilm arşivlerini dijital ortama aktaran tarayıcı türüdür.

Ancak bu tarayıcı türünde iyi ve tutarlı kalitede görüntü elde etmek zordur.

Dijital Kameralar: Materyalleri elektronik olarak çeken ve saklayan cihazlardır.

Dijital kameralar afiş, poster, tablo, kitap, nadir eser ve yazmalar gibi pek çok materyalin dijital ortama aktarılmasında kullanılabilir. Dijital kameranın özelliğine göre oldukça yüksek kalitede sonuç elde edilmektedir.

Dijitalleştirme işleminde kullanılacak uygun cihaz seçiminde aşağıdaki maddelerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir:

- Taranacak nesnenin orijinalliğinin bozulmaması
- Yüksek çözünürlükte görüntü alınması veya doğru çözünürlüğün belirlenmesi
- Kullanılan ışık sistemlerinin nesneye zarar vermemesi
- Tek parça halinde görüntü alınabilmesi
- Tarama modunun seçimi (siyah, beyaz, gri veya renkli) (Oğuz, 2010, s. 24).

Basılı materyali dijital ortama aktaracak olan cihazların yanında dijital formata dönüştürülmüş materyalin saklanacağı uygun cihazların ve depolama alanlarının iyi belirlenmesi gerekmektedir. Bunlar belirlenirken dijital arşivin her zaman büyüyeceği ve yeni teknolojilerin hayatımıza gireceği unutulmamalıdır.

3.1.3 Web Ara Yüzünün Geliştirilmesi

Dijital kaynakların kontrolünün yapılabilmesi ve kullanıma sunulabilmesi için bir dijital kütüphaneye ve ara yüze ihtiyaç duyulmaktadır. "Digital Library

Federation” (1998) dijital kütüphaneyi kaynakların sağlandığı, dağıtıldığı, koleksiyonun bütünlüğünün korunduğu yer olarak tanımlamaktadır. Literatürde dijital kütüphane, sayısal kütüphane, sanal kütüphane, duvarsız kütüphane gibi farklı adlarla karşımıza çıkmaktadır.

Dijital kütüphanelerin ara yüzlerinden biri yönetici ara yüzü, diğeri ise kullanıcı ara yüzüdür. Yönetici ara yüzü kısaca dijital kaynakların sunulacağı web sitesinin yönetildiği ara yüzüdür; yani web sitesinin kullanıcılar tarafından görülmeyen arka kısmıdır. Kullanıcı ara yüzü ise dijital kaynakların kullanıcı ile buluşturulduğu web sitesinin görünen yüzüdür. Bu iki ara yüzün rahat kullanılabilirliği hem kullanıcılar hem de dijital kütüphaneyi yönetenler için önemlidir. Sunulacak olan materyallerin kolay ve hızlı bir biçimde düzenlenmesi veya güncellenmesi dijital kütüphanenin amacına uygun olacak, buna paralel olarak kullanıcı talepleri de hızlı bir şekilde karşılanmış olacaktır.

Web ara yüzü kullanıcı dostu olmalıdır. Bilgiye erişecek olan bireyler karmaşık bir ara yüzle karşılaştığında o web sitesini kullanmaktan kaçınabilmektedir. Oluşturulan web sitesi kullanıcı talepleri doğrultusunda geliştirilmeli ve yenilenmeli, bu gelişme ve yenilemelerden de kullanıcılar haberdar edilmelidir (Arslantekin, 2001, s. 33). Dijital kütüphanenin isteklere uygun olmaması ve kullanım zorluğu kullanıcıların bu ortamdan uzaklaşmasına sebep olacaktır. Kullanıcı gereksinimleriyle dijital materyaller ve hizmetler eşleştirildiğinde daha iyi bir dijital kütüphane hizmeti verilebilecektir (Coyle, 2006, s. 207). İyi tasarlanmış ve iyi organize edilmiş bir web sitesi kullanıcıların siteye güvenmesini ve koleksiyon kullanımına etkisi için gerekli olan güvenilirliği sağlar (Parandjuk, 2010, s. 130).

Çakmak ve Yılmaz (2012) geliştirilen web ara yüzüyle kullanıcılar tek bir platform üzerinden farklı kaynaklarla etkileşim içerisinde bulunabileceğini belirtmekte (s. 433) ve Tonta (2003a) farklı kaynaklara web aracılığıyla erişim sağlamanın bu kaynakları kütüphanemizde bulundurmamız kadar değerli olduğunu vurgulamaktadır (s. 103).

Çağltay (2001) ise kaynakların çeşitli şekillerde sorgulanabilmesi ve kaynaklara erişim amacıyla oluşturulan ara yüzün diğer aşamalarda alınan kararları ve kullanılan standartları desteklemesi gerektiği belirtilmiştir (s. 259).

3.1.4 Nesnenin Dönüştürülmesi ve Düzenlenmesi

Dönüştürme, seçtiğimiz fiziki materyallerin uygun araçlarla dijital formata çevrilmesidir yani dijitalleştirmedir. Dijitalleştirilecek materyaller kitap, dergi, nadir eser gibi basılı kaynaklar; resim, fotoğraf, çizim gibi sabit görüntüler; film, video gibi hareketli görüntüler ve ses ile müzik kayıtlarından oluşabilmektedir (Ataman, 2004). Dönüştürülecek materyaller tek tip olmadığından farklı cihaz, yazılım, donanım ve saklama ortamı kullanmak gerekebilmektedir. Bu nedenle dijitalleştirme işlemi başlamadan önce materyalin hangi cihazlarla hangi formatlara dönüştürüleceğinin ve dönüştürme standartlarının belirlenmesi önem taşımaktadır.

Dijitalleştirme süreci sonunda kayıpsız bir görüntü veya minimum düzeyde kayıpla görüntü elde etmek önemlidir. Bunun için çeşitli formatlar kullanılmaktadır. En yaygın ve kabul gören dosya biçimleri görüntüler için TIFF (Tagged Image File Format), JPEG (Joint Photographic Experts Group), yazılı dokümanlar için PDF (Portable Document Format) olarak belirlenmiştir. Ses dosyalarının saklanması için

belirlenen format türü ise AIFF (Audio Interchange File Format)'dir. Ancak hareketli görüntüler için henüz kabul edilen bir format türü belirlenmemiştir (Ataman, 2004; Ataman, 2005).

Dijitalleştirilen materyalin bir ana kopyası (master copy) ve yanında sunum kopyaları bulunur (PULMAN, 2004, s. 232). TIFF dosya türü ana kopya formatıdır, yani orijinal materyale en yakın kopyadır. Herhangi bir sıkıştırma işlemi yapılmadığı için boyutu büyüktür. Uzun süreli saklama için kullanılır (Oğuz, 2010, s. 30). Görüntüleme ve erişim formatları için genellikle JPEG, PNG (Portable Network Graphics), GIF (Graphics Interchange Format) ve PDF dosya formatları tercih edilmektedir. Bu formatların boyutları ana kopyaya göre daha küçüktür (NINCH, 2002). Daha düşük çözünürlüğe sahip bu web sunum dosyaları ana kopyadan türetilmektedir. Sunum kopyaları “küçük resim kopyası, izleme kopyası, inceleme kopyası, yazdırma kopyası ve interaktif kopya” olarak belirleyebiliriz (National Library of Australia, 2004).

Metinden oluşan veya metin içeren bilgi kaynaklarında OCR (Optical Character Recognition) kullanılması önemlidir. OCR kullanılmadığında kaynaklar dijital ortama görüntü/resim olarak kaydedilecektir. Bu da metin içerisinde sözcük aramaya olanak tanımamaktadır. Bu nedenle araştırmacılar veya kullanıcılar metin içerisinde aradıkları bir yeri bulmak için tüm metni okumak zorunda kalmaktadır. Bu bakımdan OCR kullanılmayan belgenin basılı versiyonundan bir farkı olmayacak, kullanıcı metin içinde aramak istediği bir kelimeye veya bölüme istediği hızda erişemeyecektir.

Dijitalleştirme süreci boyunca titiz davranmak ve tarama sonuçlarını kontrol etmek oldukça önemlidir. Böylece tarama esnasında yapılan yanlışlıklara veya

eksikliklere erkenden müdahale edilebilir (Reerink, 2003, s. 161). Bu sayede dijitalleştirme çalışması sona erdikten sonra karşılaşılabilecek sorunların önüne geçilerek ciddi bir zaman ve para israfının önlenmesi sağlanır.

3.1.5 Saklama / Koruma

Dijital koruma kısaca dijital doğan veya sonradan dijitalleştirilen materyalleri hayatta tutma metodudur (Harrod's Librarians' Glossary..., 2005, s. 214). Dijital korumanın temeli kaynakların bütünlüğünün bozulmadan sürekli erişiminin sağlanmasıdır (Küçük ve Alır, 2003, s. 353). Dijital koruma aşağıdaki 3 temel işlevi içermektedir:

- Dijital bilginin tutulduğu cihazların doğru ortamda/cihazda depolanması, kararlaştırılmış depolamanın takip edilmesi ve prosedürlerin uygulanması
- Dijital bilginin tutulduğu eski ortam/cihaz bozulmadan önce dijital bilginin yeni ve taze ortama/cihaza kopyalanması
- Kopyalama süreci boyunca dijital bilginin bütünlüğünün korunması (Hendley, 1998).

Yukarıdaki temel işlevlerde de belirtildiği gibi dijital koruma hem dijital kopyanın saklanması hem de dijitalleştirilen orijinal yani basılı materyalin saklanması ve korunmasını içermektedir.

Geçmişten günümüze delikli kart, disket, CD, flashbellek gibi çeşitli veri depolama cihazları kullanılmıştır. Zaman içerisinde bu cihazlar yok olmakta ve yerlerini yeni teknolojilere bırakmaktadır. Bu cihazlar içerisindeki bilgilerin

devamlılığını ve korunmasını sağlamak için değişen teknoloji doğrultusunda bu bilgileri yeni ortamlara taşımak gerekmektedir. Ancak bilgilerin yeni ortama taşıma sürecinde veri kaybıyla karşılaşma riski vardır. Taşıma işleminde veri kaybının yaşanmaması için özen gösterilmesi önem arz etmektedir.

Yeni teknolojilerin ortaya çıkması ve depolama alanlarının değişmesiyle beraber çözüm yolu olarak karşımıza teknolojiyi koruma (preservation), öykünüm (emulation) ve teknoloji göçü (migration) kavramları çıkmaktadır. Astle ve Muir (2002) teknolojiyi koruma yaklaşımının çeşitli makine ve işletim sistemlerini ve zaman içerisinde depolama ve muhafaza edilmesini kapsayan lojistik problemler ile sınırlandırıldığını belirtmiştir (s. 69). Öykünüm uzun süreli koruma için diğer bir alternatiftir. Öykünüm gelecekteki bilgisayar platformları üzerinde eski sistemlerin çalıştırılmasıdır. Orijinal yazılımlar ile dijital dokümanlara bu sistemler üzerinden erişilebilir, bu dokümanlar görüntülenebilir ve kullanılabilir (Hedstrom ve Lampe, 2001). Teknoloji göçü ise eski platform içerisindeki verinin yeni platforma taşınmasıdır (Granger, 2000). Teknoloji alanındaki sürekli değişim teknoloji göçünün daha sık uygulanmasına neden olabilmektedir. Pandey (2003) teknolojik anlamda bir planlamanın yaklaşık 3 ila 5 seneyi kapsamı gerektiğini belirtmektedir (s. 2). Çünkü teknoloji dünyasında her şey ortalama bu süre zarfında değişmektedir (Ataman, 2004).

Dijital materyalin kendisinin ve saklandığı ortamın korunmasının yanında dijitalleştirilen orijinal materyalin hem bu süreç içerisinde hem de dijitalleştirme işlemi sonrasında maksimum süre boyunca korunması için gerekli özenin gösterilmesi önemli ve gereklidir. Orijinal materyalin asıl kaynak olduğu

unutulmamalıdır. Bir materyalin dijital ortama aktarılması o materyale artık ihtiyaç duymadığımız veya o materyalin artık değersiz olduğu anlamına gelmemektedir. Dijitalleştirilecek basılı materyallerin korunması önemli iken özellikle yazma ve nadir eserlerin fiziki olarak korunması başlı başına bir konudur. Bu kıymetli eserler ne kadar iyi korunursa korunsun dijitalleştirme aşamasında zarar görme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Eserler farklı boyutlarda, farklı türlerde, ciltli veya ciltsiz, sayfaları geçen yıllar süresince birbirine yapışmış olabilir. Bu tür materyaller dijitalleştirilmeden önce alanında profesyonel kişilerle iş birliği yapılarak bir dijitalleştirme ve nesneyi koruma politikası belirlenmelidir.

3.1.6 Dijital Nesnenin Web Üzerinde Sunulması

Dijital nesnenin web üzerinden kullanıcılarla buluşturulması için web arayüzünün tamamen hazır olması, sunulacak nesnenin uygun araçlarla uygun formata dönüştürülmüş olması, web sitesinin testlerinin yapılmış olması, sunulacak nesnenin metadata kayıtlarının ve metadata kayıtlarıyla uyumlu olacak şekilde dosya isimlerinin düzenlenmiş olması gerekmektedir. Yani sunulacak dijital materyal kullanıcılar tarafından taranabilir ve erişilebilir olmalıdır (Reerink, 2003, s. 159; Witten and Bainbridge, 2003, s. 79). Yapılması gereken tüm hazırlıklar yapıldıktan ve gerekli koşullar sağlandıktan dijital nesne kullanıcılarıyla buluşmaya hazırdır.

Günümüz kullanıcıları web üzerinden sunulan nesnelere erişmede ve nesnelere görüntüleme veya indirmede daha sabırsız olduklarını görmekteyiz. Özellikle Y ve Z kuşağı dediğimiz kuşak teknolojiyi etkin bir şekilde kullanmakta, bunun sonucu olarak erişmek istedikleri bilgiyi en hızlı şekilde bilgisayarlarının ekranlarında veya

parmak uçlarında görmek istemektedirler. Y ve Z kuşaklarının yanı sıra yaşça daha büyük kullanıcıların da olduğu unutulmamalıdır (Wu ve Liu, 2001, s. 433). Yaşı ve kuşağı ne olursa olsun kullanıcıların ortak isteği web üzerinden sunulan dijital nesnelere kolay bir şekilde ulaşmaktır. Bu nedenle dijital kaynaklar hızlı ve kolay bir şekilde kullanıcısıyla buluşturulmalıdır.

Dijital kütüphane durağan bir yapıya sahip değildir. Her gün, her hafta, her ay yeni içerikler eklenerek kullanıcıların hizmetine sunulmaktadır. Bu bakımdan dijital nesnenin web üzerinden sunulmasının arka planında yer alan içerik yönetiminin sağlıklı bir biçimde yapılması ve dijital kütüphanenin yüksek kalitede hizmet vermeyi sürdürebilmesi için güncel teknolojiler kullanılmalı ve yeni teknolojiler takip etmelidir (Roy, Mandal ve Mondal, 2012, s. 21).

3.1.7 İnsan Kaynakları Planlaması

Dijitalleştirilecek materyalin seçiminden, dijitalleştirme süreci ve dijitalleştirilen materyallerin kullanıma sunulmasına kadar ki her aşamada insan faktörü önem taşımaktadır. Bu süreçte yer alan kişilerin ve kurumların konularında uzman olmaları gerekmektedir. Bazı kütüphaneler deneyimli personele sahiptir ama pek çok dijitalleştirme projesi için bireylerin beceriler edinmesi gerekmektedir. Özellikle dijitalleştirme konusunda az eğitilmiş ve az yetenekli personelin eğitimi daha da önemlidir. Gelişen teknoloji ve bu teknolojinin kullanımı için dijitalleştirme sürecinde yer alacak olan kişilerin belli niteliklere sahip olması sürecin düzgün bir şekilde yürütülmesi açısından önem taşımaktadır (Kurulgan, 2013, s. 483; PULMAN, 2004, s. 235; Strodl ve diğerleri, 2007). Sadece dijitalleştirme işini yapacak kişilerin

değil sürecin yönetiminde yer alan kişilerin nitelikleri, becerileri ve bilgisi de yeterli düzeyde olmalıdır. Personele verilecek eğitim belli bir standartta olmalıdır ve gerekirse bu eğitim ulusal düzeyde verilmelidir. Ulusal düzeyde ve belli standartta verilecek eğitim, gerektiğinde farklı kurum personeli arasındaki mesleki iletişimin daha kolay sağlanmasına olanak tanır. Ayrıca Fabunmi, Paris ve Fabunmi (2006, s. 27) kütüphane personeli de psikolojik olarak dijitalleştirme çalışmasına hazırlamak gerektiğini, personel psikolojik olarak hazırlanmadığında kütüphane kaynaklarının dijitalleştirilmesine ön yargıyla yaklaşacağını ve karşı koyacaklarını belirtmektedir. Dijitalleştirme kapsamında verilebilecek eğitimlere personelin gösterdiği direnci azaltacak programların dahil edilmesinde yarar vardır.

Dijitalleştirme eğitimleri sadece teorik olmamalı, eğitim alan personele dijitalleştirme çalışmasına başlamadan önce pratik yaptırılmalıdır. Eğer ilk dijitalleştirme deneyimi bir yazma veya nadir eser üzerinde yapılırsa bu kaynaklar açısından olumlu sonuçlar doğurmayabilir. Özellikle yıpranma oranı fazla olan kaynakların dijitalleştirme işlemi sırasında bu kaynakların yok olma riski daha da artmaktadır.

Dijitalleştirme projesinde yer alan firmalar bu sürece ticari açıdan bakmakta ve dijitalleştirme projesinde kaliteden çok işin ne kadar hızlı yapıldığıyla ilgilenmektedirler. Bu nedenle yazma ve nadir eserlerin veya az bulunan materyallerin dijitalleştirme işleminde gerekli titizlik gösterilmemekte ve bu eserler dijitalleştirme sürecinde oldukça yıpranmaktadır. Dijitalleştirmeyi yapacak kişi dijitalleştirdiği materyallerin değerini bilmek ve anlamak zorundadır. Bu da dijitalleştirme sürecinde kütüphanecinin önemini arttıran bir etkidir.

3.1.8 Maliyet

Pahalı bir süreç olan dijitalleştirme çalışmalarında doğrudan veya dolaylı olarak pek çok masraf karşımıza çıkmaktadır. Dijitalleştirme projelerinde kısa dönemli bütçe tasarrufu yapmak kolay değildir, yapılan maliyetlerin faydalarını tam anlamıyla görebilmek için belli bir zaman dilimi geçmesi gerekmektedir. Bu bakımdan dijitalleştirme çalışmaları uzun vadede avantaj sağlayacağını söylemek mümkündür (Rikowski, 2011, s. 24-25).

Dijitalleştirme projelerinde bütçe planlanırken aşağıdaki kriterler göz önüne alınmalıdır:

- Maaşlar, Ücretler ve Karlar
- Personel Eğitimi
- Ekipman ve Tedarik
- Hizmetler, Sözleşme ve Yasal Ücretler
- Genel ve Ek Masraflar
- Bakım, Lisans ve İletişim Ücretleri
- Beklenmedik Masraflar (Fabunmi, Paris ve Fabunmi, 2006, s. 31).

Nadir eserler, el yazmaları, fotoğraflar, haritalar, çeşitli sanat eserleri, görsel işitsel materyaller gibi kaynaklara gerekli özen gösterilmelidir. Farklı türde, farklı yapıda ve farklı yaşlarda olan kaynakların dijitalleştirilmesi daha zahmetlidir ve bu materyallerin dijitalleştirilmesinde daha profesyonel yaklaşılmalıdır. Bu da maliyetin artmasına neden olabilmektedir (Külcü, 2010, s. 298). Ancak kıymetli eserlerin dijital

ortama güvenli bir şekilde aktarılması için bu maliyetin bir gereklilik olduğunu söyleyebiliriz.

Dijitalleştirme çalışması yapacak olan kurumlarının dijitalleştirilecek kaynak ve/veya kaynakların önceden dijital ortama atılıp atılmadığını belirlemesi önemlidir. Zaten dijital versiyonu bulunan materyalin tekrardan dijitalleştirilmesi anlamsız ve masraflı olacaktır. Petrescu (2008) ulusal anlamda bir iş birliğinin aynı dokümanların tekrar dijitalleştirilmesini engelleyeceğini ve bir dokümanı bir defa dijitalleştirmenin yeterli olacağını, bunun da masrafları aza indirgeyeceğini belirtmiştir (s. 551). Bu bir bakıma doğrudur. Ancak ilerleyen zamanlarda daha yüksek çözünürlükte görüntü elde edebilen makineler ve yeni görüntüleme cihazlarının hayatımıza gireceği unutulmamalı ve orijinal materyal saklanmalıdır. Veya bir kaynak önceden dijitalleştirilmiş olsa bile başka kurum daha iyi bir dijitalleştirme tekniğine sahipse materyali dijitalleştirmeli ve daha kötü çözünürlükte olan materyal görüntü veri tabanından kaldırılmalıdır.

3.2 Dijital Bilgi Hizmetleri

Dijital bilgi hizmetleri yeni bir kavram olmamasına karşın özellikle son yıllarda karşımıza daha fazla çıkmaktadır. Bunun en önemli nedeni teknoloji alanındaki gelişmeler ve bu gelişmeyle beraber değişen kullanıcı istekleridir. Bu doğrultuda klasik anlamdaki bilgi hizmetleri yerini büyük bir hızla dijital bilgi hizmetlerine bırakmaktadır.

Dijital bilgi hizmetleri hayatımızın neredeyse her alanında karşımıza çıkmaktadır. Bankacılık, sosyal faaliyetler (sinema, tiyatro vb.) ve sosyal ağlar gibi

hizmet sektörü alanlarında karşılaştığımız dijital bilgi hizmetleri günlük hayatı kolaylaştırmaktadır. Bireyler bankada işlem sırası beklemeden ve ekstra bir ücret ödemedi işlemlerini gerçekleştirmekte, sinema, tiyatro gibi kültürel ve sosyal aktivitelerde seans, fiyat ve yer bilgilerine erişerek internet üzerinden bilet satın alabilmektedirler. Bireyler bu işlemlerini masaüstü bilgisayarlara veya diz üstü bilgisayarlara ihtiyaç dahi duymadan akıllı telefonları aracılığıyla yapabilmektedir. Bunun yanı sıra özellikle güncel bilgilerin, anlık olayların ve haberlerin insanlara ulaştırılmasında Twitter, Facebook, Instagram, MySpace gibi sosyal ağlar etkili birer araç olarak karşımıza çıkmaktadır. En önemlisi de bilgi teknolojilerinin gelişmesiyle beraber dijital bilgi hizmetleri, bilgi kurumlarında daha da etkili olmakta ve sunulan hizmetin kalitesini yükseltmektedir.

Teknoloji kullanımındaki artış hem dijital hizmet veren firma ve kurumları hem de dijital hizmet alan bireyleri ve kurumları etkilemektedir. Genel olarak baktığımızda dijitalleşen ortamlar insanlara daha fazla hizmete erişim imkanı tanımaktadır. Aynı zamanda bu durum hizmet veren personelin eğitilmesi ve daha fazla kaynak temini anlamına gelmektedir (Raggett, 2012, s. 609). Tonta (2003a) hizmetlerini internet ortamına taşımayan ya da taşımakta geciken kurum ve kuruluşların rekabet şanslarının azalacağını belirtmektedir (s. 104). Aynı doğrultuda kullanıcıların dijital kaynaklardan ve hizmetlerden daha etkin bir şekilde yararlanabilmesi için bireylere kendi çabalarıyla edindikleri bilgi ve beceri dışında profesyonel anlamda eğitim verilmesi gerekebilmektedir. Gerekli teknolojiye sahip olmak onu yeterli düzeyde kullanabilme yetisine sahip olma anlamına gelmemektedir.

Dijital bilgi hizmetlerinin bileşenlerinden olan donanım ve internete bağlı bilgisayar açısından ülkemizin durumuna baktığımızda: Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) 2014 yılı verilerine göre Türkiye genelinde hanelerin %60.2'i evden internet erişimine sahiptirler. Yani neredeyse her iki evden birinde internet erişimi bulunmaktadır. Bu oran 2007 yılında %19.7, 2008 yılında %25.4, 2009 yılında %30, 2010 yılında %41.2, 2011 yılında %42.9, 2012 yılında %47.2, 2013 yılında ise %49,1'dir. Oranlardan anlaşıldığı gibi hanelerin internet erişimi her geçen yıl artmaktadır. Özellikle son 5 seneye bakıldığında bu oranın yaklaşık %100 artmış olduğunu görülmektedir. 2014 yılının ilk üç ayına göre internet kullanan bireylerin %78,8'i internet üzerindeki sosyal gruplara katılmak, %74,2'si çevrimiçi haber, gazete, dergi okumak ve haber indirmek, %67,2'si mal ve hizmetler hakkında bilgi aramak, %58,7'si oyun, müzik, film, görüntü indirmek veya oynatmak, %53.9'u ise e-posta göndermek ve almak için kullanmaktadır. Bu verilere göre internet, en fazla bilgi paylaşımının yapıldığı sosyal medyalara katılmak ve güncel bilgileri takip etmek, bilgi alışverişi yapmak ve bilgi edinmek için kullanılmaktadır. Yine 2014 yılının ilk üç ayına göre ev ve iş yeri dışında internete kablosuz olarak bağlanan bireylerin %58'i cep telefonu veya akıllı telefonları kullanırken, %28,5'i taşınabilir bilgisayar (dizüstü, netbook, tablet vb.) kullanmıştır. Aynı oranlar için 2013 yılının aynı dönemine baktığımızda ise bireylerin %41,1'i cep telefonu ve akıllı telefon kullandığını ve %17,1'in taşınabilir bilgisayar kullanmış olduğunu görmekteyiz (Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2014). Bu da bireylerin mekana bağlı kalmadan daha özgür bir şekilde internete bağlandıklarını göstermektedir. Ayrıca bu oran 2013 ve 2014 yılları için incelendiğinde cep telefonu, akıllı telefon ve taşınabilir bilgisayar

kullanım oranlarındaki bu hızlı artışın gelecek yıllarda internete herhangi bir yere bağımlı olmadan erişim isteğinin ve gereksiniminin artacağını göstermektedir.

3.2.1 Dijital Bilgi Hizmetlerinin Faydaları

Teknoloji alanındaki gelişmelere ve değişen kullanıcı isteklerine rağmen, hizmetlerini halen dijital ortamda sunmayan kurumlar bulunmaktadır. Oysaki hizmet sektörü gelişen teknoloji ve kullanıcı talepleri doğrultusunda şekillenmektedir. Bilgiye sınırlı erişim hem birçok kişi için zaman kaybı olarak algılanmakta hem de bu kısıtlama kişilerin kaynakları kullanma ve araştırma yapma yönündeki isteklerini kırabilmektedir. Bu nedenle bilgi hizmetlerinde dijitalleşme kaçınılmaz bir durumdur. Ayrıca bu alanda dijitalleşme ile hem kullanıcı hem hizmet veren adına sağlanacak pek çok fayda bulunmaktadır.

Dijital ortamda sunulan bilgi hizmetlerinin faydaları şu şekilde sıralanabilir;

- İşlemlerin hızlı bir şekilde yapılması
- Zaman kaybının önüne geçilmesi
- Mekan sorunun ortadan kalkması
- Bilginin daha kolay güncellenebilmesi
- Güncellenen bilginin vakit kaybedilmeden kullanıcıya sunulması
- Bilgi paylaşımının artması
- Hizmet kullanım istatistiklerinin daha kolay alınması

Yukarıda belirtilen faydaların pratikte sağlanabilmesi için dijital bilgi hizmetlerinin etkin biçimde sunulmasını ve kullanılmasını sağlayacak güçlü bir

altyapı ve daha önce de belirttiğimiz gibi hizmetten faydalanacak halkın becerilerinin geliştirilmesinin gerektiği unutulmamalıdır.

Genel hatlarıyla anlatılan dijital bilgi hizmetlerinin halk kütüphaneleriyle olan ilişkisine değinmekte fayda vardır.

3.3 Halk Kütüphaneleri ve Dijital Bilgi Hizmetleri

Kütüphanelerde basılı materyallerin ödünç verilmesi, danışma hizmeti, basılı ortamda katalog tarama gibi hizmetler klasik hizmetler içinde yer alırken; bibliyografik tarama (çevrimiçi katalog, veri tabanları gibi), güncel duyuru (web üzerinden veya e-posta yoluyla), sanal danışma hizmeti, dijital belge sağlama gibi hizmetleri dijital bilgi hizmetleri içinde yer almaktadır (Tonta, 2003a, s. 104). Klasik anlamda bilgi hizmetlerine baktığımızda sınırlı sayıda kişiye sınırlı hizmet verildiği görülmektedir. Dijital bilgi hizmetleri ile daha fazla kullanıcıya daha hızlı bir şekilde hizmet verilebilmektedir. Atılğan (2007) teknolojik gelişmelerin, bilginin daha fazla kişiye ulaşmasına ve daha çok kullanılmasına öncülük ettiğini belirtmektedir (s. 238).

Bilginin kaydedildiği her tür materyalde olduğu gibi, basılı olan ya da olmayan, sadece ses veya görüntü içeren ya da ses ve görüntüyü birlikte içeren çeşitli ortamlara kaydedilebilen bütün materyaller kütüphanelerde, müzelerde ve arşivlerde bilgi ve belge hizmetleri verme amacıyla bulunmaktadır (Önal, 2003, s. 55). Halkın üniversitesi olan halk kütüphaneleri amaçları gereği sahip olduğu yukarıda belirtilen materyalleri ve hizmetleri ücretsiz olarak halkın her kesimine sunmak zorundadır. Tonta (2003a) halk kütüphaneleriyle bilgi toplumu arasındaki ilişkiye değinerek, halk kütüphanelerinin küresel bilgi otoyollarında yer alan bilgiler

dahil olmak üzere tüm bilgi kaynaklarına erişim sağlamada kritik rol oynadıklarına dikkat çekmektedir (s. 107).

Dijital anlamda bilgi hizmetlerinin ve verimli bir biçimde verilebilmesi için bilgi teknolojilerine, dijital alt yapıya, gerekli donanıma ve finansal kaynağa ihtiyaç duyulmaktadır. Üstün (2009) de bilgi hizmeti sunan kurumların hizmet düzeyi ve niteliğini belirleyen etmenlerin başında bilgi profesyoneli, bilgi kaynağı, parasal kaynaklar, teknolojik donanım, kullanıcı ve fiziksel yapının geldiğini belirtmiştir (s. 602).

Dijital bilgi hizmetlerinden verimli bir şekilde yararlanabilmek için bilgi teknolojilerinin hem hizmeti veren kurumlar tarafından hem de hizmeti alan kullanıcılar tarafından etkin olarak kullanılması gerektiğini önceki bölümlerde belirtmiştik. Ancak bilgi teknolojilerinin kullanımı ve yayılımındaki farklılıkların bireyler, topluluklar, kurumlar ve firmalar arasında önemli uçurum yaratacağına dikkat çekilmektedir. Teknolojiyi hayatının her alanında etkin bir şekilde kullanan bireylerin yanı sıra halen teknolojiyi etkili biçimde kullanmayan ya da çeşitli imkansızlıklar nedeniyle kullanamayan bireyler bulunmaktadır. Bu göz ardı edilemeyecek bir durumdur. Bu durumu sosyal, kültürel ve ekonomik nedenlere bağlamak mümkündür. Farklı gelir gruplarına, farklı eğitim seviyelerine, farklı aile yapılarına ve farklı yaşlara sahip bireylerin teknolojiyi kullanabilme yetisi de aynı doğrultuda değişkenlik gösterecektir. Öncelikle bu dijital uçurumun kapatılması veya minimuma indirilmesi gerekmektedir. Bunun sağlanabilmesinde halk kütüphanelerinin rolü oldukça önemlidir. IFLA İnternet Bildirgesinde (2013) belirtildiği gibi küresel internet dünyanın en ücra köşelerinden en büyük şehirlerine

kadar herkese bilgi erişimi sunar ve kütüphaneler de bu gerekli internet geçiş yollarını sağlayan kurumlardır (s. 225). İnterneti ve diğer bilgi teknolojilerinin kullanımını öğretme görevi kütüphanelere özellikle de halk kütüphanelerine aittir. Bu durum toplumun her kesimine ücretsiz hizmet götürmeyi amaçlayan halk kütüphanelerinin yapılarında, işlem ve hizmetlerinde ve var olan faaliyetlerinde toplumun her kesimine ücretsiz hizmet götürmeyi amaçlamaları bu değişiklikleri de beraberinde getirecektir (Arslantekin, 2003, s. 93).

Elektronik olarak belge üretimi ve iletimindeki kolaylık ve ekonomi, yayıncılığın ekonomik ve sosyolojik yapısı ile kütüphanenin materyal seçimi ve saklamadaki rolünü değiştirecektir. Halk kütüphanelerinin koleksiyonu, halkın eğlence amaçlı kitap okuyan belli bir kesiminin geçici hevesleri yerine, desteklediği toplumun uzun vadeli ihtiyaçlarını yansıtmak zorunda kalacak ve bu doğrultuda bilgiye dayalı toplumun ömür boyu eğitim sürecinde artan bilgi ihtiyacına uygun olacaktır (Lerner, 2007, s. 342-343). Bilgi toplumunda bilginin gücünü harekete geçirmek ve bu kaynaktan en verimli bir şekilde yararlanma zorunluluğu olduğu unutulmamalıdır (Tonta, 1999, s. 372).

Halk kütüphaneleri kullanıcılarına vereceği hizmetin kalitesini en üst düzeyde tutmak ve bu kalitenin devamlılığını sağlamak zorundadır. Sadece iyi hizmet sunmak yeterli değildir. İyi belirlenen hedef ile hizmet sunulan kitlenin bugünkü ve gelecekteki beklenti ve isteklerinin de saptanması gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki çevreden gelen değişim ve etkilerden soyutlanarak hizmet sunmaya çalışan bir kütüphane dengesini yitirmeye ve sonunda da yıkılmaya mahkumdur (Üstün, 2001,

s. 209). Ayrıca bireylere bilgi sunan ortamların sayısının arttığı göz önüne alınırsa halk kütüphanelerinin bu rekabet ortamında daha çok çabalaması gerekmektedir.

Günümüz insanları bilgiye erişimde pek çok araç kullanmaktadır ve artık çoğu bilgiyi de basılı materyallerde değil dijital ortamda bulunan materyallerde aramaktadırlar. Bahsetmiş olduğumuz dijital ortam, duvarsız kütüphane veya dijital kütüphane olarak da adlandırılmaktadır. Dijital kütüphane veya duvarsız kütüphane, bilgi ihtiyacı olan kullanıcılarla bu bilgileri içeren dijital nesnelere bir araya getirmek için geliştirilen bir araçtır (Tonta, 2003a, s. 103). Atılğan (2007) duvarsız kütüphanelerin bilgiye erişimde zaman ve mekan kavramını ortadan kaldırdığını belirtmiştir (s. 242). Kütüphane sahip olduğu basılı bir bilgi kaynağını kullanıma sunduğunda aynı anda bu kaynaktan sadece bir kişi yararlanabilmektedir ve kişi bu kaynağa sadece kütüphaneye giderek erişebilmektedir. Aynı kaynağı dijital ortamda sunduğumuzda bu kaynağa erişimdeki zaman ve mekan sınırları ortadan kalkacak ve aynı anda birden fazla kullanıcı bilgi kaynağından yararlanabilecektir.

Dijital ortamda sunulacak bilgi kaynakları doğrudan dijital ortamda doğmuş (born digital) veya sonradan dijital ortama aktarılarak oluşturulur. Dijital ortamda doğan materyallerin hizmete sunulması sonradan dijital ortama aktarılan materyallere göre daha kolaydır. Dijital doğan materyalin basılı materyallerdeki gibi yeniden başka bir formata dönüştürülmesine ihtiyaç duyulmamaktadır. Ancak basılı ortamda bulunan bir materyalin kullanıcılara dijital ortamda sunulabilmesi için belli bir zaman, para ve emek harcanarak dijitalleştirme çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

4. BÖLÜM – DEĞERLENDİRME VE YORUM

Çalışmamızda evrenin belirlenmesinde halk kütüphanelerinin toplam personel sayıları ile günlük aktif kullanıcı sayıları tespit çalışması yapılmıştır. Anket uygulanacak olan halk kütüphanelerinin toplam personel sayısı Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesinden alınmıştır. Günlük aktif kullanıcı sayısı da Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesinden alınan yıllık aktif kullanıcı sayısına göre belirlenmiştir. Buna göre çalışmamızın evrenini 180 günlük aktif kullanıcı ile 150 personel sayısı oluşturmaktadır. Evrenin temsili açısından 123 aktif halk kütüphanesi kullanıcılarına ve 108 halk kütüphanesi personeline anket uygulanmasına karar verilmiştir. Kullanıcı anketine sadece ders çalışmak için halk kütüphanesine gelenler dahil edilmemiştir. Günlük aktif halk kütüphanesi kullanıcılarının 123'ünden geri dönüş alınmış, 108 personelin ise 97'sinden geri dönüş alınmıştır. Anket çalışması 18.05.2015 – 12.06.2015 tarihleri arasında yapılmıştır.

Çalışmamızda personel anketi ve kullanıcı anketi birbirinden ayrı değerlendirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 20 programından yararlanılmıştır.

4.1 Kullanıcı Anketi Değerlendirmesi

Katılımcılarımın en büyük oranını 18-22 yaş grubu oluşturmuştur. İkinci sırayı 23-30 yaş grubu almıştır. Üçüncü sırayı ise 14-17 yaş grubu yer almıştır. Yaş dağılımına göre halk kütüphanelerini genellikle eğitim çağındakilerin kullandığı

gözlemlenmektedir. Anket katılımcıları arasında 5-9 yaş arası grubu bulunmadığından dolayı çalışmamızın değerlendirilmesinde yer almayacaktır.

Ankete katılan aktif kullanıcıların yaş dağılımı Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Kullanıcıların Yaş Dağılımı

Yaş Aralığı	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
5-9	0	0,0
10-13	1	0,8
14-17	21	17,1
18-22	50	40,7
23-30	29	23,6
31-40	8	6,5
41-49	5	4,1
50<	9	7,3
TOPLAM	123	100,0

Katılımcıların eğitim düzeylerine bakıldığında büyük çoğunluğunu %45,5 oranla lise ve %41,5 oranla lisans düzeyinin oluşturduğunu görmekteyiz. Yaş verilerine benzer olarak halk kütüphanelerinin aktif kullanıcılarının okuyan kesim olduğunu ve yaşam boyu eğitim sürecinde çoğunlukla üniversitesi mezunlarının halk kütüphanelerini kullanmakta olduğunu görmekteyiz.

Ankete katılan kullanıcıların eğitim düzeyleri dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Kullanıcıların Eğitim Düzeyi

Eğitim düzeyi	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
İlkokul / Ortaokul / İlköğretim	5	4,1
Lise	56	45,5
Ön Lisans	3	2,4
Lisans	51	41,5
Yüksek Lisans	5	4,1
Doktora	3	2,4
TOPLAM	123	100,0

Halk kütüphanesi kullanıcılarının kütüphanelerin sunduğu dijital hizmetlerden yararlanma düzeylerinin belirlenebilmesinin ilk koşulu olan internet kullanımının da belirlenmesi gerekiyordu. Bu amaçla kullanıcıların interneti nerede ve hangi amaç ile kullandıklarını ölçmek için aşağıdaki soruların cevaplanması istendi. Bu sorulara alınan yanıtlar değerlendirildiğinde katılımcıların %70,7'lik oranla interneti her gün kullandığı görülmektedir. Katılımcıların %21,1'i ise interneti haftada birkaç kere kullanmaktadır. Ayda birkaç kere, ayda bir kere ve ayda bir kereden az interneti kullananların oranı oldukça düşüktür. İnterneti kullanmayan katılımcıların oranı ise yalnızca %2,4'tür.

Tablo 3'te ise katılımcıların internet kullanım sıklıkları verilmiştir.

Tablo 3: Kullanıcıların İnternet Kullanım Sıklığı

İnternet kullanımı	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Her gün	87	70,7
Haftada birkaç kere	26	21,1
Ayda birkaç kere	4	3,3
Ayda bir kere	1	0,8
Ayda bir kereden az	2	1,6
İnterneti kullanmıyorum	3	2,4
TOPLAM	123	%100

Katılımcıların interneti hangi amaçla kullandığına dair dağılım Tablo 4'te verilmiştir. Bu soruda katılımcılar birden fazla seçeneği işaretleyebilmektedir. Buna göre katılımcıların çoğu interneti güncel haberleri takip etmek için kullanmaktadır. Bununla beraber interneti sosyal paylaşım sitelerini takip etmek, boş zamanlarını değerlendirmek ve e-kaynaklardan faydalanmak için kullananların sayısı da oldukça fazladır. 'Diğer' seçeneğine verilen 9 yanıtın 3 tanesi ders çalışmak, 2 tanesi iş için, 1

tanesi araştırma yapmak, 1 tanesi ihtiyaç olan her alanda, 1 tanesi video izlemek ve 1 tanesi de kitap özetlerine ulaşmak için interneti kullandığını belirtmiştir.

Ayrıca interneti boş zamanlarını değerlendirmek için kullanan 47 (%100) kişiden 22 kişi (%46,8) interneti güncel haberleri takip etmek için, 17 kişi (%36,2) de sosyal paylaşım sitelerini takip etmek için kullanmaktadır.

Tablo 4: Kullanıcıların İnterneti Kullanım Amacı

İnterneti kullanım amacı	Yanıt Sayısı	Yüzde (%)
Güncel haberleri takip etmek	66	55,0
Boş zamanı değerlendirme	47	39,2
E-kaynakları kullanmak	37	30,8
Sosyal paylaşım sitelerini takip etmek	50	41,7
Diğer	9	7,5
TOPLAM	209	174,2

Katılımcıların büyük çoğunluğu ise internete evlerinden erişmektedir. İkinci sırayı ise “Diğer” seçeneği almıştır. “Diğer” seçeneğini kendi içerisinde değerlendirdiğimizde sonuç şu şekilde çıkmaktadır. Verilen 24 “Diğer” yanıtının 21 tanesi “Her yerde/Cep telefonunda”, 2 tanesi “Okulda/Üniversitede” ve 1 tanesi de “Akrabalarda” olarak yanıtlanmıştır. Verilen yanıtlara göre katılımcıların çoğu internete cep telefonlarından eriştiğini görmekteyiz. Bu da kullanıcıların herhangi bir yere bağlı olmadan internete erişebildiğini göstermektedir.

Tablo 5’te katılımcıların interneti nerede kullandıklarının dağılımı verilmiştir.

Tablo 5: Kullanıcıların İnternet Kullanım Yeri

İnterneti kullanım yeri	Yanıt Sayısı	Yüzde (%)
Evde	98	80,3
İş yerinde	13	10,7
İnternet kafede	4	3,3
Halk kütüphanesinde	15	12,3
Diğer	24	19,7
TOPLAM	154	126,2

Katılımcıların çoğu halk kütüphanelerini haftada birkaç kere ziyaret etmektedir. Bunu ikinci sırada ayda birkaç kere ve üçüncü sırada her gün halk kütüphanesini kullanan katılımcılar izlemektedir. Kullanıcıların kütüphaneyi sık ziyaret etmeleri ağırlıklı olarak basılı kaynakların kullanıldığını göstermekte, buna bağlı olarak halk kütüphanelerinin dijital hizmetlerini geliştirici ve tanıtıcı aktiviteler yapma gerekliliğini göstermektedir. Diğer sorulara verilen yanıtlar da bu düşüncemizi kanıtlar niteliktedir.

Katılımcıların ne sıklıkla halk kütüphanesini ziyaret ettiği Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklığı

Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklığı	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Her gün	28	22,8
Haftada birkaç kere	47	38,2
Ayda birkaç kere	31	25,2
Ayda bir kere	7	5,7
Ayda bir kereden az	10	8,1
TOPLAM	123	100,0

Katılımcıların çoğunun halk kütüphanelerinde bulunan kaynaklardan kitapları kullandığı görülmektedir. “Diğer” seçeneğine verilen 16 yanıtın 15 tanesi “Ders çalışmak/Kendi kaynaklarım” ve 1 tanesi “Sözlükler” olarak yanıtlanmıştır. Buna göre

halk kütüphaneleri en fazla kitaplardan faydalanmak amacından sonra interneti kullanmak ve ders çalışmak amacıyla kullanıldığını söyleyebiliriz.

Halk kütüphanelerini aktif olarak kullanan katılımcıların halk kütüphanesinde bulunan kaynaklardan hangilerini kullandığını gösteren Tablo 7 aşağıdadır.

Tablo 7: Kullanıcılar Tarafından Kullanılan Kaynaklar

Kaynaklar	Yanıt Sayısı	Yüzde (%)
Kitaplar	96	80,0
Dergiler	11	9,2
Ansiklopediler	12	10,0
Gazeteler	4	3,3
Yazma ve Nadir Eserler	5	4,2
İnternet hizmeti	20	16,7
Diğer	16	13,3
TOPLAM	164	136,7

Katılımcıların yarısından fazlası kullandıkları halk kütüphanesinde dijital bilgi kaynağı olup olmadığını bilmedikleri sonucu çıkmıştır. Geriye kalan katılımcıların yarısı kullandıkları halk kütüphanesinde dijital bilgi kaynağı bulunduğunu, diğer yarısı ise dijital bilgi kaynağı bulunmadığını belirtmiştir. Ayrıca Tablo 4’te verilen interneti e-kaynaklardan yararlanmak için kullanan 37 katılımcıdan 32 kişinin (%86,5) dijital bilgi kaynağı bulunmadığını ve bulunup bulunmadığını bilmediği belirlenmiştir. Buna göre kullanıcıların e-kaynakları başka kanallar yoluyla sağladığını söyleyebiliriz.

Katılımcılara kullandıkları halk kütüphanesinde dijital bilgi kaynağı bulunup bulunmadığını hakkındaki bilgileri Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8: Kullandığınız Halk Kütüphanesinde Dijital Bilgi Kaynakları Bulunuyor Mu?

Yanıtlar	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Evet	24	19,5
Hayır	25	20,3
Bilmiyorum	74	60,2
TOPLAM	123	100%

“Kullandığınız halk kütüphanesinde dijital bilgi kaynakları bulunuyor mu?” sorusuna “Evet” yanıtını veren 24 kişi “Halk kütüphanesinde hangi dijital bilgi kaynakları bulunuyor?” sorusunu da yanıtlamıştır. Verilen 38 yanıtta 13 yanıt (%54,2) Görsel – İşitsel materyallerin, 9 yanıt (%37,5) Yazma ve nadir eserlerin, 7 yanıt (%29,2) E-kitapların, 4 yanıt (%16,7) E-dergi / E-gazetelerin, yine 4 yanıt (%16,7) Sanat eserlerinin ve 1 yanıt (%4,2) Diğer dijital bilgi kaynağının halk kütüphanesinde bulunduğunu belirtmiştir. Diğer seçeneğini işaretleyen bir kişi hangi dijital kaynağın halk kütüphanesinde olduğunu belirtmemiştir. Ancak çalışma kapsamındaki halk kütüphaneleri yazma ve nadir eserleri, e-dergi, e-gazete ve sanat eserlerini dijital olarak sunmamaktadır. Veriler yanıtlar Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9: Halk Kütüphanesinde Hangi Dijital Bilgi Kaynakları Bulunuyor?

Dijital Bilgi Kaynakları	Yanıt Sayısı	Yüzde (%)
Yazma ve nadir eserler	9	37,5%
E-kitap	7	29,2%
E-dergi / E-gazete	4	16,7%
Sanat eserleri	4	16,7%
Görsel – İşitsel materyaller	13	54,2%
Diğer	1	4,2%
TOPLAM	38	158,3%

Yine “Kullandığınız halk kütüphanesinde dijital bilgi kaynakları bulunuyor mu?” sorusuna “Evet” yanıtını veren 24 kişinin cevapladığı “Halk kütüphanesinde hizmete

sunulan dijital bilgi kaynaklarının yeterli buluyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar Tablo 10’da gösterilmiştir. Buna göre katılımcıların çoğu dijital bilgi kaynaklarını yeterli bulmaktadır.

Tablo 10: Halk Kütüphanesinin Sunduğu Dijital Bilgi Kaynakları Yeterli Mi?

Yanıtlar	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Evet	19	79,2
Hayır	5	20,8
TOPLAM	24	100,0

Halk kütüphanelerinin sunduğu dijital bilgi kaynaklarını yeterli bulmayan 5 kişiden 4 kişi “Hangi kaynakların dijital ortamda sunulmasını gerektiğini düşünüyorsunuz?” sorusuna Yazma ve Nadir Eserler, 1 kişi E-kitaplar ve 1 kişi de E-dergi / E-gazeteler yanıtını vermiştir. Tablo 11 aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 11: Hangi Kaynaklar Dijital Ortamda Sunulmalı?

Yanıtlar	Yanıt Sayısı	Yüzde (%)
Yazma ve nadir eserler	4	80,0
E-kitap	1	20,0
E-dergi/E-gazete	1	20,0
TOPLAM	6	120,0

Aktif kütüphane kullanıcılarının kütüphaneyi kullanma sıklıklarıyla halk kütüphanesinin dijital bilgi kaynağı bulunup bulunmadığı ilişkisi Tablo 12’de gösterilmiştir.

Buna göre halk kütüphanesini her gün kullanan kullanıcıların %28,6'sı kullandıkları halk kütüphanesinde dijital bilgi kaynağı bulunduğunu, %14,3'ü dijital bilgi kaynağı bulunmadığını, %57,1'i dijital bilgi kaynağı bulunup bulunmadığını bilmediğini belirtmiştir.

Haftada birkaç kere kütüphaneyi ziyaret eden kullanıcıların %27,7'si dijital bilgi kaynağı bulunduğunu, %19,1'i dijital bilgi kaynağı bulunmadığını, %53,2'i dijital bilgi kaynağı bulunup bulunmadığını bilmediğini belirtmiştir.

Ayda birkaç kere kütüphaneyi kullanan kullanıcıların %6,5'i dijital bilgi kaynağı bulunduğunu, %25,8'i dijital bilgi kaynağı bulunmadığını, %67,7'si dijital bilgi kaynağı bulunup bulunmadığını bilmediğini belirtmiştir.

Ayda bir kere kütüphaneyi ziyaret eden kullanıcıların %14,3'ü dijital bilgi kaynağı bulunduğunu, yine %14,3'ü dijital bilgi kaynağı bulunmadığını, %71,4'ü dijital bilgi kaynağı bulunup bulunmadığını bilmediğini belirtmiştir.

Ayda bir kereden az kütüphaneyi ziyaret eden kullanıcıların %30,0'u dijital bilgi kaynağı bulunmadığını ve %70,0'i dijital bilgi kaynağı bulunup bulunmadığını bilmediğini belirtmiştir. Halk kütüphanesini ayda bir kereden az kullanan kullanıcı grubundan dijital bilgi kaynağı bulunduğunu belirten kimse olmamıştır.

Yapılan Ki-Kare Testi sonucunda, halk kütüphanesini kullanma sıklığı ile kullanıcıların kütüphanede dijital bilgi kaynağının olup olmadığı hakkındaki bilgileri ($p=0,255$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamaktadır.

Tablo 12: Halk Kütüphanesi Kullanım Sıklığı – Dijital Bilgi Kaynağı Bulunup Bulunmaması

Halk kütüphanesini ne sıklıkla kullanıyorsunuz?	Kullandığınız halk kütüphanesinde dijital bilgi kaynakları bulunuyor mu?						TOPLAM	
	Evet		Hayır		Bilmiyorum			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Her gün	8	28,6	4	14,3	16	57,1	28	100
Haftada birkaç kere	13	27,7	9	19,1	25	53,2	47	100
Ayda birkaç kere	2	6,5	8	25,8	21	67,7	31	100
Ayda bir kere	1	14,3	1	14,3	5	71,4	7	100
Ayda bir kereden az	0	0	3	30,0	7	70,0	10	100
TOPLAM	24		25		74		123	100

Kullanıcıların internet kullanım sıklıklarıyla kullandıkları kütüphanede dijital bilgi kaynağı olup olmadığı hakkındaki bilgilerini gösteren Tablo 13 aşağıdadır.

Buna göre interneti her gün kullanan kullanıcıların %20,7'si kullandıkları halk kütüphanesinde dijital bilgi kaynağı bulunduğunu, %20,7'si dijital bilgi kaynağı bulunmadığını, %58,6'sı dijital bilgi kaynağı bulunup bulunmadığını bilmediğini belirtmiştir.

İnterneti haftada birkaç kere kullanan kullanıcıların %11,5'i kullandıkları halk kütüphanesinde dijital bilgi kaynağı bulunduğunu, %23,1'i dijital bilgi kaynağı bulunmadığını, %65,4'ü dijital bilgi kaynağı bulunup bulunmadığını bilmediğini belirtmiştir.

İnterneti ayda birkaç kere kullanan kullanıcıların %25,0'i kullandıkları halk kütüphanesinde dijital bilgi kaynağı bulunduğunu, %75,0'i ise dijital bilgi kaynağı bulunup bulunmadığını bilmediğini belirtmiştir.

İnterneti ayda bir kere kullanıcıların %100,0'ü dijital bilgi kaynağı bulunup bulunmadığını bilmediğini belirtmiştir.

İnterneti ayda bir kereden az kullanıcıların %50,0'si kullandıkları halk kütüphanesinde dijital bilgi kaynağı bulunduğunu, %50,0'si dijital bilgi kaynağı bulunup bulunmadığını bilmediğini belirtmiştir.

İnterneti kullanmayan kullanıcıların %33,3'ü kullandıkları halk kütüphanesinde dijital bilgi kaynağı bulunduğunu, %33,3'ü dijital bilgi kaynağı bulunmadığını, %33,3'ü dijital bilgi kaynağı bulunup bulunmadığını bilmediğini belirtmiştir.

Aktif web sayfası bulunan halk kütüphaneleri olmasına karşın kütüphane hizmetlerinin geliştirilmesi ve hizmetlerin kullanıcılara duyurulması açısından ele alınması gereken bir veridir.

Hesaplanan Kendall's Tau Korelasyon Katsayısı sonucunda, internet kullanım sıklığı ile kullanıcıların kullandıkları kütüphanede dijital bilgi kaynağı olup olmadığı hakkındaki bilgilerine ($r=0,029$; $p=0,650$) göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 13: İnternet Kullanım Sıklığı – Dijital Bilgi Kaynağı Bulunup Bulunmaması

İnterneti ne sıklıkla kullanıyorsunuz?	Kullandığınız halk kütüphanesinde dijital bilgi kaynakları bulunuyor mu?						TOPLAM	
	Evet		Hayır		Bilmiyorum			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Her gün	18	20,7	18	20,7	51	58,6	87	100
Haftada birkaç kere	3	11,5	6	23,1	17	65,4	26	100
Ayda birkaç kere	1	25,0	0	0,0	3	75,0	4	100
Ayda bir kere	0	0,0	0	0,0	1	100,0	1	100
Ayda bir kereden az	1	50,0	0	0,0	1	50,0	2	100
İnterneti kullanmıyorum	1	33,3	1	33,3	1	33,3	3	100
TOPLAM	24		25		73		123	

4.2 Personel Anketi Değerlendirmesi

Katılımcılarımın en büyük oranını 41-49 yaş grubu oluşturmuştur. İkinci sırayı 31-40 yaş grubu almıştır. Üçüncü sırayı ise 50 ve üzeri yaş grubu almıştır. Buna göre halk kütüphaneleri personeli orta yaş ve üzeri kişilerden oluşmaktadır. Tablo 14'te anketi yanıtlayan personelin yaş dağılımı verilmiştir.

Tablo 14: Personel Yaş Dağılımı

Yaş Aralığı	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
18-22	1	1,0
23-30	14	14,4
31-40	24	24,7
41-49	38	39,2
50<	20	20,6
TOPLAM	97	100,0

Katılımcıların büyük çoğunluğunun eğitim düzeyi üniversitedir. İkinci sırada ise eğitim düzeyinin lise olduğunu görmekteyiz. Buna karşın yüksek lisans ve doktora düzeyindeki personel sayısının oldukça az olduğu görülmektedir.

Ankete katılan personelin eğitim düzeyini gösteren dağılım Tablo 15'te gösterilmektedir.

Tablo 15: Personel Eğitim Düzeyi

Eğitim Düzeyi	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
İlkokul / Ortaokul / İlköğretim	9	9,3
Lise	28	28,9
Ön Lisans	8	8,2
Üniversite	50	51,5

Yüksek Lisans	1	1,0
Doktora	1	1,0
TOPLAM	97	100,0

Ankete katılan personelin görev dağılımına baktığımızda ise büyük çoğunluğunun kütüphaneci olmadığını görmekteyiz. Mesleki eğitim almış bireylerin halk kütüphanelerine atanmadığını ve/veya bu bireylerin halk kütüphanelerinde çalışmayı tercih etmedikleri sonucuna ulaşılabılır.

Halk kütüphaneleri personelinin görev dağılımı Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16: Personel Görevi

Görev	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Yönetici	13	13,4
Kütüphaneci	20	20,6
Diğer	64	66,0
TOPLAM	97	100,0

Ankete katılan personelin %66,0’ı kütüphane web sitesi üzerinden hizmet sunulduğunu belirtmiş, %34,0’ü ise kütüphane web sitesi üzerinden hizmet sunulmadığını belirtmiştir. Dağılım Tablo 17’de verilmektedir.

Tablo 17: Web Üzerinden Hizmet Sunuluyor Mu?

Web üzerinden hizmet sunuluyor mu?	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Evet	64	66,0
Hayır	33	34,0
TOPLAM	97	100,0

Kütüphane personelinin görevlerine göre “kütüphane web sitesi üzerinden hizmet sunuluyor mu?” sorusuna verdikleri yanıtlar arasındaki ilişki aşağıdaki Tablo 18’de gösterilmiştir. 13 yöneticiden 9 yönetici (%69,2), 20 kütüphaneciden 16

kütüphaneci (%80,0) ve 64 diğer personelden 39 kişi (%60,9) kütüphane web sitesinden hizmet sunulduğunu belirtmiştir. Yapılan Ki-Kare Testi sonucunda kütüphane çalışanlarının görevleri ile web sitesinden hizmet sunulması (p=0,281) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur.

Tablo 18: Personel Görev Dağılımı - Web Üzerinden Hizmet Sunumu

Web üzerinden hizmet sunuluyor mu?	Göreviniz			TOPLAM
	Yönetici	Kütüphaneci	Diğer	
Evet	9	16	39	64
Hayır	4	4	25	33
TOPLAM	13	20	64	97

Kütüphane web sitesi üzerinden hizmet sunulduğunu belirten 64 kişinin verdiği yanıtlar doğrultusunda hangi hizmetlerin web üzerinden sunulduğunu gösteren Tablo 19 aşağıda verilmiştir. 64 kişi tarafından toplamda bu soruya 72 yanıt verilmiştir. Verilen yanıtlara göre halk kütüphaneleri web sitesi üzerinden “Kütüphane Tanıtımı / Etkinlik / Haber Duyuru” hizmeti sunulduğu görülmektedir.

Tablo 19: Web Üzerinden Hangi Hizmet Sunuluyor?

Web üzerinden hangi hizmetler sunuluyor	Yanıt Sayısı	Yüzde (%)
Kütüphane Tanıtımı / Etkinlik / Haber Duyurusu	55	85,9
OPAC	5	7,8
Diğer	12	18,8
TOPLAM	72	112,5

Personelin halk kütüphanelerinde dijital bilgi kaynaklarının sunulması gerekliliği konusundaki görüşlerini belirten Tablo 20'ye göre katılımcıların büyük çoğunluğu dijital bilgi kaynağı sunulması gerektiğini düşünmektedir.

Tablo 20: Dijital Bilgi Kaynağı Sunulması Gerektiğini Düşünüyor Musunuz?

Dijital bilgi kaynağı sunulması gerekli mi?	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Evet	88	90,7
Hayır	9	9,3
TOPLAM	97	100,0

Katılımcıların büyük çoğunluğunu halk kütüphanelerinde dijital bilgi kaynağı sunulması gerektiğini düşünmesine karşın yine katılımcıların büyük çoğunluğu halk kütüphanesinde kullanıcılara dijital bilgi kaynağı sunulmadığı belirtmiştir. Veriler Tablo 21’de yer almaktadır. Dijital bilgi kaynağı sunulması gerektiğine inanan ancak hizmeti sunamayan kütüphanelerin de aslında Kültür ve Turizm Bakanlığı sayfasından elektronik kaynakların erişime sunulduğundan habersiz olmaları da araştırılması gereken bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmanın diğer bölümlerine verilen cevaplara bakıldığında da aslında bu hizmetten habersiz olan personelin dijital bilgi hizmetinin sunulması ve iş birliğine inanmış olması da bir başka sonuç olarak karşımızda durmaktadır.

Tablo 21: Dijital Bilgi Kaynağı Sunuluyor Mu?

Dijital bilgi kaynağı sunuluyor mu?	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Evet	18	18,6
Hayır	79	81,4
TOPLAM	97	100,0

Halk kütüphanesinde dijital bilgi kaynağı sunulduğunu belirten 18 personelden 11 kişi sunulan dijital bilgi kaynaklarının yetersiz olduğunu, kalan 7 kişi ise sunulan dijital bilgi kaynaklarının yeterli olduğunu belirtmiştir. Dağılım Tablo 22’de gösterilmiştir.

Tablo 22: Sunulan Dijital Bilgi Kaynaklarını Yeterli Buluyor Musunuz?

Sunulan dijital bilgi kaynakları yeterli mi?	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Evet	7	38,9

Hayır	11	61,1
TOPLAM	18	100,0

Yine halk kütüphanesinde dijital bilgi kaynağı sunulduğunu belirten 18 personel hangi dijital bilgi kaynaklarının sunulduğu sorusuna toplamda 23 yanıt vermiştir. Yanıtlar Tablo 23'te gösterilmiştir. 23 yanıtta 10 yanıt (%55,6) halk kütüphanelerinde e-kitap, 10 yanıt (%55,6) görsel – işitsel materyaller ve 3 yanıt ise (%16,7) e-dergi/e-gazete sunulduğunu göstermektedir. Katılımcılardan hiçbiri yazma ve nadir eserler, sanat eserleri ve diğer seçeneğini işaretlememiştir.

Tablo 23: Hangi Dijital Bilgi Kaynakları Sunuluyor?

Sunulan dijital bilgi kaynaklar	Yanıt Sayısı	Yüzde (%)
E-kitap	10	55,6
E-dergi/E-gazete	3	16,7
Görsel – İşitsel materyaller	10	55,6
TOPLAM	23	127,8

Kütüphanede bulunan basılı kaynakların dijitalleştirilmesi gerekliliği hakkındaki katılımcıların görüşlerini gösteren Tablo 24 aşağıda verilmiştir. Kullanıcıların neredeyse yarısı basılı kaynakların dijitalleştirilmesi gerektiğini belirtmektedir. İkinci sırada ise basılı kaynakların kısmen dijitalleştirilmesi gerektiği belirtilmiş ve son sırada ise basılı kaynakların dijitalleştirilmesine gerek olmadığı belirtilmiştir.

Tablo 24: Kütüphanenizde Bulunan Basılı Kaynakların Dijitalleştirilmesi Gerektiğini Düşünüyor Musunuz?

Dijitalleştirilmesi gerekli mi?	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Evet	42	43,3
Hayır	20	20,6
Kısmen/Tamamını değil	35	36,1
TOPLAM	97	100,0

Dijitalleştirmenin gerekli olduğunu belirten 77 kişiden 75 kişinin verdiği yanıtlar doğrultusunda hangi kaynakların dijitalleştirilmesi gerektiği Tablo 25'te yer almaktadır. Bu soruya toplamda 157 yanıt verilmiştir. Buna göre “Diğer” seçeneği dışında kalan şıkların birbirlerine oldukça yakın olduğunu söyleyebiliriz. “Diğer” seçeneğine verilen 3 yanıtta sadece 1 tanesi derleme eserlerin dijitalleştirilmesi gerektiğini belirtmiş, verilen diğer 2 yanıtta ise hangi materyallerin dijitalleştirilmesi gerektiği belirtilmemiştir.

Tablo 25: Kütüphanenizde Bulunan Kaynaklardan Hangilerinin Dijitalleştirilmesi Gerektiğini Düşünüyorsunuz?

Hangi kaynaklar dijitalleştirilmeli?	Yanıt Sayısı	Yüzde (%)
Yazma ve nadir eserler	34	45,3
Kitaplar	35	46,7
Dergiler/Gazeteler	35	46,7
Sanat eserleri	22	29,3
Görsel – İşitsel materyaller	28	37,3
Diğer	3	4,0
TOPLAM	157	209,3

Katılımcıların büyük çoğunluğu çalıştıkları halk kütüphanesinde dijitalleştirme çalışmalarının yapılmadığını belirtmiştir. Buna karşın sadece 3 kişi çalıştıkları halk kütüphanesinde dijitalleştirme çalışmaları yapıldığını belirtmiştir. Yapılan araştırma sonucunda hiçbir halk kütüphanesinde dijitalleştirme çalışmasının yapılmadığı saptanmıştır. Buna göre evet yanıtını veren 3 kişi konu hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını söyleyebiliriz. Veriler Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26: Kütüphanenizde Dijitalleştirme Çalışmaları Yapılıyor Mu?

Dijitalleştirme çalışması yapılıyor mu?	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Evet	3	3,1
Hayır	94	96,9

TOPLAM	97	100,0
--------	----	-------

Tablo 27’de de gösterildiği üzere katılımcıların çoğu ise dijital kaynak sağlamada başka kurumlarla iş birliği yapılması gerektiğini düşünmektedir. Buna karşın yine katılımcıların çoğu başka kurumlarla dijital kaynak sağlamada iş birliği yapılmadığını belirtmiştir. Dağılım Tablo 28’de verilmiştir. “Dijital kaynak sağlamada başka kurumlarla iş birliği yapılıyor mu?” sorusuna 97 kişiden 96 kişi yanıt vermiştir.

Tablo 27: Dijital Kaynak Sağlamada Başka Kurumlarla İş Birliği Yapılması Gerektiğini Düşünüyor Musunuz?

Kurumlarla iş birliği yapılmalı mı?	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Evet	84	86,6
Hayır	13	13,4
TOPLAM	97	100,0

Tablo 28: Dijital Kaynak Sağlamada Başka Kurumlarla İş Birliği Yapılıyor Mu?

Kurumlarla iş birliği yapılıyor mu?	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Evet	4	4,2
Hayır	92	95,8
TOPLAM	96	100,0

“Dijital kaynak sağlamada diğer kurumlarla iş birliği yapılması gerektiğini düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlarla “Dijital kaynak sağlamada diğer kurumlarla iş birliği yapılıyor mu?” sorusuna verilen yanıtların karşılaştırması aşağıda Tablo 29’da gösterilmektedir. Buna göre diğer kurumlarla iş birliği yapılması gerektiğini düşünen 83 (%100) kişiden 3 kişi (%3,6) diğer kurumlarla iş birliği yapıldığını ve 80 kişi (%96,4) de iş birliği yapılmadığını belirtmiştir. Diğer kurumlarla iş birliği yapılması gerekmediğini belirten 13 kişiden (%100) 1 kişi (%7,7) diğer

kurumlarla iş birliği yapıldığını belirtirken 12 kişi (%92,3) iş birliği yapılmadığını belirtmiştir. Yanıt kurumlarla iş birliği yapılması gerektiğini düşünenler arasından bir kişi kurumlarla iş birliği yapılıyor mu sorusuna yanıt vermediğinden aşağıdaki tablo 96 kişi üzerinden değerlendirilmiştir.

Tablo 29: Diğer Kurumlarla İş Birliği Yapılmalı Mı? – Mevcut Koşullarda İş Birliği Yapılıyor Mu?

İş birliği yapılması gerektiğini düşünüyor musunuz?	İş birliği yapılıyor mu?		TOPLAM
	Evet	Hayır	
Evet	3	80	83
Hayır	1	12	13
TOPLAM	4	92	96

Diğer kurumlarla iş birliği yapıldığını belirten 4 kişinin hangi kurumlarla iş birliği yapıldığını belirten yanıtları Tablo 30'da verilmiştir. Verilen 4 yanıtta 2 tanesi Milli Kütüphane ile iş birliği içerisinde olduğunu, 2 yanıt ise Diğer kurumlarla iş birliği içerisinde olduğunu belirtmiştir. Diğer seçeneğine verilen 2 yanıtta Kültür ve Turizm Bakanlığı ile iş birliği içerisinde olduğunu belirtmiştir.

Tablo 30: Dijital Kaynak Sağlamada İş Birliğinde Bulunan Kurumlar

Kurumlar	Yanıt Sayısı	Yüzde (%)
Milli Kütüphane	2	50,0
Diğer	2	50,0
TOPLAM	4	100,0

Halk kütüphanesi personelinin görevlerine göre dijital kaynak sağlamada diğer kurumlarla iş birliği gerekliliği hakkındaki düşüncelerini karşılaştıran Tablo 31 aşağıda verilmiştir. Tablo 31'e göre ankete katılan yöneticilerin %100'ü dijital kaynak

sağlamada diğer kurumlarla iş birliği yapılması gerektiği görüşündedir. Kütüphanecilere bakıldığında iş birliği yapılması gerektiğini düşünenlerin oranı %95 iken işbirliği yapılması gerektiğini düşünmeyenlerin oranı %5'tir. Diğer personelin ise %81,2'si dijital kaynak sağlamada diğer kurumlarla iş birliği yapılması gerektiğini düşünmekte, geri kalan %18,8'i diğer kurumlarla dijital kaynak sağlamada iş birliğine gerek olmadığını düşünmektedir. Yönetici ve kütüphanecilerin iş birliği gerekliliğine inanması ancak diğer personelin az da olsa bir kısmının iş birliği gerekliliğine inanmamaları mesleki eğitim almayan personelin eğitimi açısından önemlidir.

Yapılan Ki-Kare Testi sonucunda, halk kütüphanesini personelinin görevleri ile dijital bilgi kaynağı sağlama görüşü ($p=0,090$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamaktadır.

Tablo 31: Personel Görevi – İş Birliği Gerekliliği

	Göreviniz			TOPLAM
	Yönetici	Kütüphaneci	Diğer	
İş birliği yapılması gerektiğini düşünüyor musunuz?				
Evet	13	19	52	84
Hayır	0	1	12	13
TOPLAM	13	20	64	97

Hem aktif kütüphane kullanıcılarının hem de halk kütüphanesi personelinin anket sorularına verdikleri yanıtlar göstermektedir ki halk kütüphaneleri dijitalleştirme çalışmalarında, dijital bilgi hizmeti sunmada ve tanıtımında yetersiz kalmaktadır. Anket verileri doğrultusunda sonuç ve önerilerimiz son bölümde yer almaktadır.

5. BÖLÜM – SONUÇ VE ÖNERİLER

Halk kütüphaneleri her türlü bilgiyi hiçbir ayırım gözetmeden halkın her kesimine ücretsiz sunan kütüphanelerdir. Bireylerin bilgi ihtiyaçlarının karşılanmasında, kişisel gelişimlerinin desteklenmesinde, boş zamanlarının kaliteli bir biçimde değerlendirilmesinde ve yaşam boyu eğitimlerinin desteklenmesinde halk kütüphaneleri önemli kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak halk kütüphaneleri bu görevlerini yerine getirebilmek için hizmetlerini halkın geniş kesimine yaymak zorundadır. Sadece küçük bir kesime hizmet götürme anlayışı halk kütüphaneleri tarafından kabul edilemez. Bunun için öncelikle halk kütüphaneleri yeterli donanıma sahip olmalı, hizmetlerini geliştirmeli ve halkı sunduğu hizmetler konusunda bilgilendirmelidir.

Görülmektedir ki halk kütüphaneleri, hizmetlerini genellikle bir bina içerisinde yani mekana bağımlı olarak kullanıcılarına sunmaktadır. Ancak halk kütüphaneleri hizmetlerini sadece bir bina içerisinde sunduğunda sadece belirli bir kesim bu hizmetlerden faydalanabilecektir. Günümüzde ise hizmetlerin tek bir yerden sunulması kabul edilebilir bir durum değildir. Her kurum, her sektör tümünü olmasa da hizmetlerini artık elektronik ortamda, internet üzerinden veya mobil uygulamalarla bireylerle buluşturmakta ve bireyleri mekana bağımlı hale getirmeden en hızlı bir biçimde hizmetlerinden faydalandırmaktadır. Özellikle de teknolojinin ceplerimize kadar girdiği bu dönemde hizmetleri dijital ortamda

sunmamak oldukça yanlış bir hamle olacaktır. Halk kütüphaneleri de bilgi hizmetlerini dijital ortamda sunarak daha etkili olacak ve daha geniş kitlelere ulaştıracaktır. Ayrıca ülkemizde internet kullanım oranı her geçen gün arttığı da göz önüne alındığında dijital ortamda hizmet sunmak doğru bir karar olacaktır. Yaptığımız çalışmada da görüldüğü üzere halk kütüphaneleri aktif kullanıcılarının da büyük çoğunluğu interneti her gün kullanmaktadır.

Genellikle halk kütüphanelerini ziyaret eden kullanıcılar hobi amaçlı basılı kitapları kullanmakta ve ders çalışmak için kendi kaynaklarını yanlarında getirmektedir. Bu durumda halk kütüphanesi dermesi ile tam kapasite hizmet verilememektedir.

Halk kütüphaneleri kaynaklarından faydalanmak isteyen ancak çeşitli nedenlerden dolayı (hastalık, iş, zaman kısıtlılığı, eve bağımlılık, engelli vb.) halk kütüphanelerini ziyaret edemeyen dezavantajlı bir kesimin olduğu da unutulmamalıdır. Bu bireylere hizmet götürebilmenin yollarından biri de hizmetlerin dijital kanallardan sunulmasıdır.

Yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı halk kütüphaneleri bilgi kaynaklarını dijital ortamda sunabilmelidir. Hatta koşullar el verdiği takdirde uygun olan basılı koleksiyon dijitalleştirme çalışmaları ile dijital ortama aktarılmalı ve internet üzerinden bu bilgi kaynakları kullanıcılarla buluşturulmalıdır. Çoğu kullanıcı ve halk kütüphanesi personeli dijital hizmetlerin ve dijitalleştirme çalışmalarının gerekli olduğunu düşünmektedir. Buna karşın küçük bir kesim de olsa bazı bireyler halk kütüphanelerinin kaynaklarını dijital ortamda sunduğu takdirde zaten halk

kütüphanelerini ziyaret edenlerin sayılarının az olduğu ÷lkemizde halk kütüphanelerinin ziyaret oranını düşüreceği gerekçesiyle kaygı duymaktadır. Sayıları çok olmasa da bazı halk kütüphanesi çalışanları dijitalleştirme çalışmalarını bir külfet olarak görmektedir. Buna karşın dünyanın gelişmiş halk kütüphaneleri dijitalleşme ve dijital bilgi sunma konusunda önemli girişimlerde bulunmaktadır. New York Halk Kütüphanesi 830.000'den fazla dijital materyali kullanıcılara sunmaktadır. Benzer şekilde Boston Halk Kütüphanesi çok sayıda dijital materyali kendi web sitesinin yanı sıra fotoğraf paylaşım sitesi Flickr üzerinden de sunarak daha geniş kitlelere ulaşmaktadır.

Halk kütüphanelerinin halkın bilgi ihtiyacının karşılanmasının, kişisel gelişmelerinin desteklenmesinin, boş zamanların değerlendirilmesinin, yaşam boyu eğitimlerinin desteklenmesi görevlerinin yanı sıra yerel ve bölgesel kültürel mirasın toplanması ve korunması ile dermenin korunması ve devamlılığının sağlanması görevleri de bulunmaktadır. Halk kütüphaneleri sahip olduğu derme, kültür mirası ve nadir eserlerin korunmasında uygun fiziki şartlara sahip olmalıdır. Ancak halk kütüphanelerinin sahip oldukları bu tür kaynaklar özellikle nadir olan eserlerin yıllar içerisinde yıpranma hatta gerekli dikkat gösterilmez ise yok olma olasılıkları vardır. Dijitalleştirme çalışmaları ile bu değerli eserler koruma altına alınmış olacak ve kullanıcıların hizmetine sunulacaktır. Ancak çalışmamızda gör÷lmektedir ki yerel kültür mirası ile yazma ve nadir eserler çalışma kapsamındaki halk kütüphanelerinde bulunmamaktadır. Bu da halk kütüphanelerinin öncelikle bu önemli eserleri elde etmesi gerektiği anlamına gelmektedir.

Halk kütüphanelerinde dijitalleştirme çalışmaları sayesinde halk kütüphaneleri koleksiyonlarını bireylere erişirmenin yanı sıra koruma altına da almış olacaktır. Bunun yanı sıra dijital ortamda sunulduğunda kullanıcıların varlığından haberi bile olmadığı koleksiyon gün yüzüne çıkacaktır. Bu sayede halk kütüphanesinin dermesi daha aktif olacak ve kullanıcılar tarafından fark edilecektir

Yaptığımız çalışmada araştırma kapsamındaki halk kütüphaneleri, dijitalleştirme ve dijital hizmetler konularını kapsayan çalışmalar incelenmiş ve halk kütüphaneleri personeli ile aktif kullanıcılarına dijital bilgi kaynakları ve dijitalleştirme hakkındaki görüşlerini ortaya koymak için anket uygulanmıştır. Çalışmaya göre hem halk kütüphaneleri personeli hem de kullanıcıların dijitalleştirme çalışmalarına ve dijital bilgi kaynaklarına olumlu baktığı gözlenmiştir. Ancak çalışma kapsamındaki halk kütüphanelerinde dijitalleştirme çalışmaları ve sunulan dijital hizmetler yeterli düzeyde değildir. Bu tespit ülkemizdeki diğer halk kütüphaneleri için de geçerlidir. Bu da hipotezimizi doğrulamaktadır.

Çalışmamızda görülmektedir ki kullanıcılar interneti güncel haber siteleri ve sosyal paylaşım sitelerini takip etmekte ve boş zaman değerlendirmek için kullanmaktadır. Boş zamanlarını internette değerlendiren kullanıcıların neredeyse yarısı internet üzerinden güncel haberleri de takip etmekte ve üçte birinden fazlası sosyal paylaşım sitelerini takip etmektedir. Ayrıca interneti elektronik kaynaklardan faydalanmak için kullanan halk kütüphanesi kullanıcılarının büyük çoğunluğu halk kütüphanesinde dijital bilgi kaynağı bulunup bulunmadığını konusunda bir fikir

sahibi değildir. Bu da halk kütüphanesi kullanıcılarının çoğunun e-kaynaklara erişmek için başka kanallara yöneldiğini göstermektedir.

Çalışmada halk kütüphanesi personelinin büyük çoğunluğu halk kütüphanelerinin dijital bilgi kaynağı sunmaları gerektiğini ancak dijital bilgi kaynağı sunulmadığını belirtmiş; halk kütüphanelerinde dijital bilgi kaynağı sunulduğunu belirten sayılı kişinin çoğu sunulan kaynakların yetersiz olduğu görüşündedir. Halk kütüphanesi aktif kullanıcılarının çoğunun internete evden eriştiği ve interneti de çoğunlukla güncel haber takibi, sosyal medya ve e-kaynaklardan faydalanmak için kullanıldığı göz önüne alınırsa, kullanıcılar haber takibi ve e-kaynaklara erişmede başka kaynaklar kullandığı sonucu çıkmaktadır. Bu durum halk kütüphanelerinin eksikliğini ortaya koymaktadır ve bu eksikliklerin giderilmesi için halk kütüphaneleri üst yönetimine büyük görevler düşmektedir.

Dijitalleştirme kütüphanelerin koleksiyonlarını koruma altına almak için ve web üzerinden herkese koleksiyonu sunmak için önemlidir. Ancak ülkemizde okuma kültürünün geliştirilmesine öncelikle katkı sağlanmalıdır. Aksi takdirde okumayan ve araştırma yapmayan bir toplumda dijitalleştirme sadece kütüphanenin kendisi için faydalı olacaktır. Ama halk kütüphanelerinin öncelikli amacı halka hizmet sunmaktır. Sunulan hizmetin amacına ulaşması için halk bilinçlendirilmelidir. Belki de dijitalleştirme sayesinde vaktinin büyük çoğunluğunu bilgisayar başında geçiren bir toplum olarak okuma kültürünün ve okuma alışkanlığını oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda önerilerimizi şu şekilde sıralayabiliriz:

- Ülkemizdeki halk kütüphanelerinin çağa ayak uydurarak dijital hizmetlerini geliştirebilmesi için çaba harcamalıdır.
- Halk kütüphaneleri elektronik derme geliştirme konusunda politika oluşturmalıdır ve bunun ilk adımı olarak da elektronik süreli yayın abonelikleri yapmalıdır. Uzun vadeli dönemde ise Türkçe içerik sağlayıcılardan elektronik kitap veri tabanı abonelikleri yapmalıdır.
- Halk kütüphaneleri dijitalleştirme çalışmaları için yeterli donanıma sahip olmalı veya halk kütüphanelerinin dermelerinin dijitalleştirilmesi için bir dijitalleştirme merkezi kurulmalıdır.
- Halk kütüphaneleri bünyelerinde bulundurdukları veya bulunduracakları yazma ve nadir eserler ile yerel kültür mirasını dijitalleştirerek hem kullanıcıların hizmetine sunmalı hem de materyalleri koruma altına almalıdır.
- Halk kütüphanelerinin dermelerinde bulunan ve telif hakkı problemi bulunmayan eserler dijitalleştirilerek hizmete sunulmalıdır.
- Dijitalleştirilen materyallerin sunulacağı bir web sayfası hazırlanmalıdır.
- Halk kütüphaneleri dijital bilgi hizmetlerini kullanıcılarına ulaştırabileceği mobil uygulamalar sunmalıdır.
- Halk kütüphanelerinde dijital bilgi hizmetlerinin verilebilmesi ve dijitalleştirme çalışmalarının yapılabilmesi için gerekli personel sağlanmalı ve/veya var olan halk kütüphaneleri personeli bilgilendirilerek sürekli eğitim verilmelidir.
- Halk kütüphanelerine dijital bilgi hizmetlerinin verilebilmesi ve dijitalleştirme çalışmalarının yapılabilmesi için gerekli mali destek sağlanmalıdır.

- Dijital bilgi kaynağına sahip bilgi merkezleriyle halk kütüphaneleri iş birliği içerisinde olmalı ve böylece aynı materyalin tekrardan alınmasının veya tekrar dijitalleştirilmesinin önüne geçilmelidir.
- Dijital bilgi hizmetleri konusunda halk kütüphaneleri kullanıcılarını bilgilendirmeli ve farkındalık yaratılmalıdır.
- Halk kütüphaneleri sunulacak dijital bilgi hizmetlerinin oluşturulmasında ve geliştirilmesinde kullanıcı taleplerini tespit etmeli ve geri bildirimleri göz önüne almalıdır.
- Halk kütüphaneleri sunduğu hizmetleri bilgi iletişim teknolojilerinin sunduğu olanaklar, hazırlanan afişler, bülten ve sosyal medya araçlarıyla kullanıcılarına duyurmalıdır.
- Halk kütüphaneleri yeterli teknolojik alt yapıya sahip olduktan ve gerekli dijitalleştirme çalışmalarını yaparak kaynaklarını kullanıcılara dijital olarak sunmaya hazır olduklarında, konuyla ilgili bir kamu spotu hazırlanarak halkın her kesimine duyuru yapılmalıdır.
- Hangi kuruma bağlı olursa olsun halk kütüphanelerinin dijitalleştirme ve dijital bilgi hizmetleri konularında ivedilikle bir politika oluşturulmalı ve yasal olarak güvence altına alınmalıdır. Halk kütüphanelerinin gelecekte bağlı olduğu kurum değişse dahi tabi olacağı yasal düzenleme değişmemelidir.

KAYNAKÇA

Acun, F. (2008). "Küresel Rekabette Dijital Kültür". *Türkiyat Araştırmaları* 9(5), 11-47. <http://www.turkiyat.hacettepe.edu.tr/dergi/9Sayi.pdf> adresinden 01.05.2013 tarihinde erişildi.

Akman, İ. (2004). "Halk Kütüphanelerinin Yerel Yönetimlere Devri". *Türk Kütüphaneciliği*. 18(1), 73-75.

Akman, İ. (2009). "Ulus Halk Kütüphanesi ve Halkla İlişkiler Uygulamaları". *Türk Kütüphaneciliği* 23(2), 386-392.

Al, U. ve İ. Soydal. (2014). "Kütüphan-e Türkiye Projesi: Halk Kütüphanesi Kullanım Araştırması [Librar-e Turkey Project: Public Library Usage Research]". *Türk Kütüphaneciliği* 28(3), 288-307.

Anameriç, H. (2006). "Osmanlılarda Kütüphane Kültürü ve Bilimsel Yaşama Etkisi". *OTAM (Osmanlı Tarih Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)*. 19 53-78. <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/5101/5729.pdf?show> adresinden 23.01.2013 tarihinde erişildi.

Arslantekin, S. (2001). "Web Sayfalarının Düzenlenmesi ve Bilgi Merkezleri". *Türk Kütüphaneciliği*, 15(1), 31-39.

Arslantekin, S. (2003). "Bütünleşik Kütüphane Otomasyon Sistemlerinde Gelişmeler". *Bilgi toplumuna doğru halk kütüphaneleri: PULMAN-XT Türkiye Ulusal Toplantısı Sonuç Raporu, 16-19 Kasım 2002, Ankara, içinde* (s. 93-95). Ankara: ANKOS.

Astle, P. J. ve A. Muir. (2002). "Digitization and Preservation in Public Libraries and Archives". *Journal of Librarianship and Information Science* 34, 67-79.

Ataman, B. K. (2004). "Arşivlerde ve Kütüphanelerde Sayısallaştırma". *Aysel Yontar Armağanı* içinde (s. 85-101). B. K. Ataman ve M. Yalvaç. (ed.). İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.

Ataman, B. K. (2005). "Elektronik Ortamdaki Bilginin Arşivlenmesi". *Prof. Dr. Nilüfer Tuncer Armağanı* içinde (s. 78-100). M. E. Küçük. (ed.). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.

Atılğan, D. (1991). "Eğitim ve Kütüphane". *Türk Kütüphaneciliği* 5(2), 69-72.

Atılğan, D. (1995). "Türkiye'de Kütüphaneciliğin Gelişimi". *Türk Kütüphaneciliği* 9(1), 10-20.

Atılğan, D. (2002). "Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye'de Bilgi Hizmetleri". *Türk Kütüphaneciliği* 16(2): 155-162.

Atılğan, D. (2007). "İletişim Teknolojileri Çağında Değişen Bilgi Hizmetleri" 1. *Uluslararası Bilgi Hizmetleri Sempozyumu: İletişim. 25-26 Mayıs 2006 İstanbul, Bildiriler* içinde (s. 237-246). A. Üstün, Ü. Konya. (ed.). İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği.

Ayanbode, O. (2011). "Library Digitisation: A Strategy to Bridge Information and Knowledge Divides". *European Journal of Scientific Research*, 56(2), 212-218.

Balas, J. L. (2004). "The Way You Organize Your Electronic Resources Really Matters" *Computers In Libraries – Westport* 24(Part 1), 36-39.

Baytal, Y. (2000). "Tanzimat ve II. Abdülhamid Dönemi Eğitim Politikaları". *OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)*. 11, 23-32.

Bilgi Kaynaklarının Sayısallaştırılmasında Standartlar ve İşbirliği Çalıştayı: Sonuç Bildirgesi (2010).
http://www.istanbulkutuphaneci.org/sites/default/files/SONUC_BILDIRGESI.pdf
adresinden 25.02.2013 tarihinde erişildi.

Cebeci, S. (2002). "*Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri*". İstanbul: Alfa.

Coyle, K. (2006). "Managing Technology: One Word: Digital" *The Journal of Academic Librarianship* 32(2), 205-207.

Copyright Law of the United States of America.
<http://www.copyright.gov/title17/92chap1.html#107> adresinden 08.12.2013 tarihinde erişildi.

Crews, K. D. (2012). *Copyright Law for Librarians and Educators: Creative Strategies and Practical Solutions*. Chicago: ALA Editions.

Cunbur, M. (1964). "Münif Paşa Layihası ve Değerlendirilmesi". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi* 2(2), 223-231.

Çağiltay, N. E. (2001). "Bir Elektronik Kütüphane Projesine Başlarken". *Türk Kütüphaneciliği* 15(3), 251-267.

Çakın, İ. (1986). "Kütüphanenin Toplumsal Konumu ve İşlevleri". *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni* 35(1), 8-16.

Çakmak, T. ve B. Yılmaz. (2012). "Türkiye'de Kültürel Bellek Kurumlarındaki Dijitalleştirme Çalışmalarının Düşünce Özgürlüğü Bağlamında Değerlendirilmesi". *Bilgi Dünyası* 13(2), 418-436.

Demircioğlu Faydalı, Ö. ve B. Yılmaz. (2007). "Türkiye'de Halk Kütüphanesi Hizmetlerinin Yerel Yönetimlere Devri Konusunda Kütüphane Yöneticilerinin ve Kütüphanecilerin Yaklaşımları". *Türk Kütüphaneciliği* 21(4), 414-439.

Digital Library Federation. (1998). "A Working Definition of Digital Library". <http://old.diglib.org/about/dldefinition.htm> adresinden 02.09.2013 tarihinde erişildi.

Dublin Core Metadata Initiative: Using Dublin Core - The Elements (2005). <http://dublincore.org/documents/usageguide/elements.shtml> adresinden 10.03.2013 tarihinde erişildi.

Ergün, C. (2007). "Kütüphanelerde Sayısallaştırma Projesinin Planlanması". <http://ab.org.tr/ab07/bildiri/60.doc> adresinden 28.02.2013 tarihinde erişildi.

Ersoy, O. (1962). "Gezici Kütüphaneler 1". *Türk Kütüphaneciliği* 11(3-4), 114-127.

Ersoy, O. (1966). "Halk Kütüphanelerimiz Üzerine Bir Araştırma". Ankara: [yayl. y.].

Esin, A., M. Ekni ve H. Gamgam. (1991). "Sağlık Bilimlerinde İstatistik". Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.

Fabunmi, B. A., M. Paris ve M. (2006). "Digitization of Library Resources: Challenges and Implications For Policy and Planning". *International Journal of African & African American Studies* 5(2), 23-36.

Federal Agencies Digitization Guidelines Initiatives. "Glossary". <http://www.digitizationguidelines.gov/glossary.php?alpha=A> adresinden 26.02.2013 tarihinde erişildi.

Federal Agencies Digitization Guidelines Initiative. (2009). "Digitization Activities: Project Planning and Management Outline Version 1.0". <http://www.digitizationguidelines.gov/guidelines/DigActivities-FADGI-v1-20091104.pdf> adresinden 26.02.2013 tarihinde erişildi.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu. <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.3.5846&MevzuatIisKi=0&sourceXmlSearch=> adresinden 25.05.2015 tarihinde erişildi.

Gertz, J. "Preservation and Selection for Digitization". <http://www.nedcc.org/free-resources/preservation-leaflets/6.-reformatting/6.6-preservation-and-selection-for-digitization> adresinden 23.08.2013 tarihinde erişildi.

Granger, S. (2000). "Emulation as a Digital Preservation Strategy". *D-Lib Magazine* 6(10). <http://www.dlib.org/dlib/october00/granger/10granger.html#note1> adresinden 11.09.2013 tarihinde erişildi.

Halk Kütüphanesi Hizmeti: Gelişim İçin IFLA/UNESCO İlkeleri. (2007). IFLA/UNESCO [Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kuruluşları Federasyonu]. P. Gill (ed.). B. Yılmaz. (trans.) İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.

Hamby, P. ve I. Najowitz. (1999). "The Public Libraries Act of 1850". *Public & Access Services Quarterly* 2(4), 73-88.

Harris, P. ve S. L. Weibel. (2004). "Metadata: A Worldwide Library Effort". *ISO Focus*. 31-32.

<http://www.oclc.org/content/dam/research/people/weibel/isofocus.pdf?urlm=162574> adresinden 27.08.2013 tarihinde erişildi.

Harrod's Librarians' Glossary and Reference Book: A Directory of Over 10,200 Terms, Organizations, Projects and Acronyms in the Areas of Information Management, Library Science, Publishing and Archive Management (2005). Derleyen Raymond John Prytherch. Hampshire: Ashgate Publishing.

Hedstrom, M. ve C. Lampe. (2001). "Emulation vs. Migration: Do Users Care?". *RLG DigiNews*. 5(6).

<http://webdoc.gwdg.de/edoc/aw/rlgdn/preserv/diginews/diginews5-6.html#foot3> adresinden 11.09.2013 tarihinde erişildi.

Hendley, T. (1998). "Comparison of Methods & Costs of Digital Preservation". *British Library Research and Innovation Report 106*. London: The British Library.

http://www.ukoln.ac.uk/services/elib/papers/tavistock/hendley/hendley.html#_To_c422714266 adresinden 03.09.2013 tarihinde erişildi.

Hielmcrone, H. von. (2012). "The Digital Library and the Law - Legal Issues Regarding the Acquisition, Preservation and Dissemination of Digital Cultural Heritage". *MDR, Vol. 41*. 159-170.

Higgins, S. (2007). "What are Metadata Standards". <http://www.dcc.ac.uk/resources/briefing-papers/standards-watch-papers/what-are-metadata-standards> adresinden 27.08.2013 tarihinde erişildi.

Hodge, G. (2001). *Metadata Made Simpler: A Guide for Libraries*. Bethesda: NISO.

Hodnefield, J. (1914). "The Libraries of Scandinavia". *Publications of the Society for the Advancement of Scandinavian Study* 1(5), 283-291.

Hwei, J. K. ve L. Smeltzer. (2000). "Finding the Needle: Controlled Vocabularies, Resource Discovery, and Dublin Core". *Library Collections, Acquisitions, & Technical Services*. 24(2), 205-215.

IFLA (2002). *Guidelines for Digitization Projects for collections and holdings in the public domain, particularly those held by libraries and archives*. <http://www.ifla.org/publications/guidelines-for-digitization-projects-for-collections-and-holdings-in-the-public-domain> 03.02.2013 tarihinde erişildi.

IFLA. (2013). *Copyright Issues for Libraries*. <http://www.ifla.org/copyright-issues-for-libraries> adresinden 22.11.2013 tarihinde erişildi.

IFLA Public Libraries - Global Agents for Development. <http://www.ifla.org/node/7411> adresinden 10.05.2015 tarihinde erişildi.

IFLA (2013). "IFLA İnternet Bildirgesi [The IFLA Internet Manifesto]". B. Yılmaz ve S. Ekici. (trans.) *Türk Kütüphaneciliği*. 27(1), 225-226.

Karadeniz, Ş. (2010). "Ankara'daki Halk Kütüphanelerinde Halkla İlişkiler". *Bilgi Dünyası* 11(1), 81-100.

Karakaş, S. (2004). "Finlandiya Halk Kütüphaneleri". *Türk Kütüphaneciliği* 18(3), 293-300.

Karasar, N. (1982). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Ankara: [yayl. y.].

Keseroğlu, H. S. (1989). *Halk Kütüphanesi Politikası ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Durum*. İstanbul: Türkiye Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.

Kodaman, B. (1991). *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Koşay, Hamit Zübeyr. (1960). "Kütüphanelere Dair 1". *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*. 9 (1-2): 36-40.

Köprülü, D. (2006). "Halk Kütüphanelerinde Koleksiyon Seçimi". *Bilgi Dünyası* 7(1), 77-88.

Kurulgan, M. (2013). "Bilgi Teknolojilerinin Kütüphane / Bilgi-Belge Merkezlerine Etkisi: Toplumsal, Yapısal, Yönetimsel ve İşlevsel Açılardan Bir İnceleme [The Effects of Information Technology on Library and Documentation Centers: A Review of Social, Structural, Managerial and Functional Aspects]". *Türk Kütüphaneciliği* 27(3), 472-495.

Küçük, M. E. ve U. Al. (2001). "Metadata Kavramı". *Bilgi Dünyası*. 2(2), 169-187. <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~umutal/publications/conceptofmetadata.pdf> adresinden 11.03.2013 tarihinde erişildi.

Küçük, M. E. ve G. Alır. (2003). "Dijital Koruma (Arşivleme) Stratejileri ve Bazı Uygulama Örnekleri [Digital Archiving Strategies and Some Significant Archive Projects]". *Türk Kütüphaneciliği* 17(4), 340-356.

Külcü, Ö. (2010). "Belge Yönetiminde Yeni Fırsatlar: Dijitalleştirme ve İçerik Yönetimi Uygulamaları". *Bilgi Dünyası*. 11(2), 290-331.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (1982). "Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği". <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14502/halk-ve-cocuk-kutuphanleri-yonetmeliği.html> adresinden erişildi.

Kültür ve Turizm Bakanlığı (2012). "Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği". *T.C. Resmi Gazete*, 28170, 11 Ocak 2012.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2012) "Kütüphane Hizmetleri Genelgesi". <http://www.kygm.gov.tr/Eklenti/4832,khgenelge-17.pdf?0> adresinden 26.12.2013 tarihinde erişildi.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. "Kütüphanelerde Eğitici ve Kültürel Faaliyetler Yönetmeliği". <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14524/kutuphanelerde-egitici-ve-kulturel-faaliyetler-yonetmel-.html> adresinden 26.12.2013 tarihinde erişildi.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü (KYGM). "Kuruluş, Amaç ve Görevleri". <http://www.kygm.gov.tr/TR,3/kurulus-ve-gorevler.html> adresinden 31.01.2013 tarihinde erişildi.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2013) "3. Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu". <http://www.kygm.gov.tr/TR,47801/3-halk-kutuphaneciliği-sempozyumu.html> adresinden 30.09.2013 erişildi.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. "Yayın Seçme Yönetmeliği". <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14506/kultur-ve-turizm-bakanligi-yayin--secme-yonetmeli.html> adresinden 25.12.2013 tarihinde erişildi.

Kütüphan-e Türkiye Projesi (KTP) Portfolyosu. *Küresel Kütüphaneler Girişimi Kütüphan-e Türkiye Projesi 2013-2014 Çalışmaları*. <http://www.kutuphaneturkiye.org.tr/portfolyo/> adresinden 08.08.2015 tarihinde erişildi.

Lerner, F. (2007). *Kütüphanelerin Hikayesi: Yazının İcadından Bilgisayar Çağına*. İstanbul: Bileşim Yayınevi.

Monroe, M. E. (1986). "The Evolution of Literacy Programs in the Context of Library Adult Education". https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/7476/librarytrendsv35i2d_opt.pdf?sequence=1 adresinden 08.10.2013 tarihinde erişildi

Metadata Resources Guides. (2004). Alberta: Government of Alberta. <http://portal2.tcu.gov.br/portal/pls/portal/docs/2061456.PDF> adresinden 12.08.2013 tarihinde erişildi.

"Moving theory into practice: digital imaging tutorial-digitization chain", Cornell University Library / Research Department, 2000-2003. <http://www.library.cornell.edu/preservation/tutorial/technical/technicalA-01.html> 04.04.2013 tarihinde adresinden erişildi.

National Information Standards Organization. (2004). *Understanding Metadata*. Bethesda: NISO Press. <http://www.niso.org/publications/press/UnderstandingMetadata.pdf> adresinden 27.08.2013 tarihinde erişildi.

National Library of Australia. (2004). “*National Library Standards Activities: Images for Web Delivery - Standards*”. <http://www.nla.gov.au/standards/images-for-web-delivery-standards> adresinden 06.09.2013 tarihinde erişildi.

National Library of New Zealand. (2010). “*Digitisation Strategy 2010-2015*”. http://natlib.govt.nz/files/strategy/Digitisation_strategy_June_2010.pdf adresinden 15.08.2013 tarihinde erişildi.

Oğuz, N. (2010). “*Arşiv Malzemelerinin Sayısallaştırılması*”. Devlet Arşivler Genel Müdürlüğü. http://www.istanbulkutuphaneci.org/calistay/sunumlar/OTURUM2_SUNUM3_NIZA_METTIN_OGUZ.pdf adresinden 30.08.2013 tarihinde erişildi.

Önal, İ. H. (2003). “*Kitap Dışı Materyaller ve Halk Kütüphaneleri*”. *Bilgi toplumuna doğru halk kütüphaneleri: PULMAN-XT Türkiye Ulusal Toplantısı Sonuç Raporu, 16-19 Kasım 2002* içinde (s. 55-58). Ankara: ANKOS.

Pandey, R. (2003). “*Digital Library Architecture*”. *Paper B, DRTC Workshop on Digital Libraries*. 1-16.

Parandjuk, J. C. (2010). “*Using Information Architecture to Evaluate Digital Libraries*”. *The Reference Librarian* 51, 124-134.

Pearlmutter, J. ve P. Nelson. (2012). *Small Public Library Management*. Chicago: ALA Editions.

Petrescu, M. (2008). "Digitisation of Cultural Documents". *Philobiblon: Transylvanian Journal of Multidisciplinary Research in Humanities* 13, 547-557.

"Public Libraries" <http://www.politics.co.uk/reference/public-libraries> adresinden 21.10.2013 tarihinde erişildi.

"Public Libraries and Museums Act 1964". http://www.unesco.org/culture/natlaws/media/pdf/gb/uk_act_chap75_1964_orof.pdf adresinden 22.10.2013 tarihinde erişildi.

PULMAN İlkeleri El Kitabı: Halk Kütüphaneleri İçin Kılavuz. (2004). Selma Aslan (trans.). İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.

Raggett, T. (2012). "Kamu Kurumlarında Dijital Medya İletişimi [Digital Engagement in the Public Sector]". *Türk Kütüphaneciliği* 26(3), 608-614.

Raman Nair, R. (1995). "Public Library Purpose". In *Public Library Development. New Delhi, Ess Ess Publications*. İçinde (s.6-17). (Published) [Book Chapter]. <http://eprints.rclis.org/handle/10760/8000#UJODA29mJOI> adresinden 02.11.2012 tarihinde erişildi.

Ranganathan, S. R. (1957). *The Five Laws of Library Science*. London: Blunt and Sons.

Reerink, H. (2003). "Practice, Organisation and Quality Control of Digitization Projects". *Liber Quarterly*. 13(2), 154-163.

Rikowski, R. (2011). "Digital Libraries and Digitisation: An Overview and Critique". *Digitisation Perspectives* içinde (s. 21-42). Rotterdam: Sense Publishers.

Roy, U., A. K. Mandal, A. C. Mondal. (2012). "A Simple Approach to E-Content Management and Delivery in Digital Library". *IUP Journal of Information Technology* 8(1), 7-21.

Seyidoğlu, H. (2003). *Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı: araştırmacının İnternet Rehberi: Sosyal ve Beşeri Bilimler'de Rapor, Bitirme Ödevi, Yüksek Lisans ve Doktora Tez Klavuzu*. İstanbul: Güzem Can Yayınları.

Shera, J. H. (1952). *Foundations of the Public Library: The Origins of the Public Library Movement in New England 1629 - 1855*. Chicago: The University of Chicago Press.

Soysal, Ö. (1976). "XIX ve XX. Yüzyıllar Osmanlı Siyasal Yaşamı'nın Kütüphane Kurumu'nu Etkileyen İki Olgusu". *Türk Kütüphaneciliği* 25(4), 250-261.

Strodl, Stephan ve diğerleri. (2007). "How to Choose a Digital Preservation Strategy: Evaluating a Preservation Planning Procedure". http://www.ifs.tuwien.ac.at/~neumayer/pubs/STR07_jcdl.pdf adresinden 16.09.2013 tarihinde erişildi.

Şenalp, L. (1990). "Halk Kütüphanelerinin Yaygın Eğitimdeki Yeri" *Prof. Dr. Osman Ersoy'a Armağan* içinde (s. 132-134). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.

Tharani, K. (2012). "Collections Digitization Framework: A Service-oriented Approach to Digitization in Academic Libraries". *Partnership: the Canadian Journal of Library and Information Practice and Research* 7(2), 1-13.

The Humanities Advanced Technology and Information Institute (HATII), University of Glasgow and The National Initiative for a Networked Cultural Heritage (NINCH). (2002). *“The NINCH Guide to Good Practice in The Digital Representation and Management of Cultural Heritage Materials”*. <http://www.ninch.org/guide.pdf> adresinden 06.09.2013 tarihinde erişildi.

Thompson, L. S. (1952). *Türkiyede Kütüphaneleri Geliştirme Programı [A Program for Library Development in Turkey]*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Tonta, Y. (1999). “Bilgi Toplumu ve Bilgi Teknolojisi”. *Türk Kütüphaneciliği*. 13(4), 363-375.

Tonta, Yaşar. (2003a). “Dijital Hizmetlere ve Kaynaklara Erişim”. *Bilgi toplumuna doğru halk kütüphaneleri: PULMAN-XT Türkiye Ulusal Toplantısı Sonuç Raporu, 16-19 Kasım 2002* içinde (s. 103-108). Ankara: ANKOS.

Tonta, Yaşar. (2003b). “Elektronik Kaynaklarda Yasal Sorunlar”. *Bilgi toplumuna doğru halk kütüphaneleri: PULMAN-XT Türkiye Ulusal Toplantısı Sonuç Raporu, 16-19 Kasım 2002* içinde (s. 81-88). Ankara: ANKOS,

Tonta, Y. (2009). “Dijital Yerliler, Sosyal Ağlar ve Kütüphanelerin Geleceği [Digital Natives, Social Networks and the Future of Libraries]”. *Türk Kütüphaneciliği* 23(4), 742-768.

Türk Dil Kurumu BSTS / Eğitim Terimleri Sözlüğü. (1974). <http://www.tdk.gov.tr/> adresinden 12.03.2015 tarihinde erişildi.

Türkçe Sözlük. (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu.

Türkiye İstatistik Kurumu. (TÜİK). “Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması” <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16198> adresinden 27.05.2015 tarihinde erişildi.

Tyckoson, D. A. (2001). “What Is the Best Model of Reference Service?”. *Library Trend*. 50(2): 183-196.
https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/8398/librarytrendsv50i2d_o pt.pdf?sequence=1 adresinden 05.01.2014 tarihinde erişildi.

Uçak, N. (2003). “Elektronik Danışma Hizmetleri”. *Bilgi Dünyası*. 4(2), 103-121.

UNESCO. (1995). “UNESCO Halk Kütüphanesi Bildirgesi (Kasım 1994)”. *Türk Kütüphaneciliği*. 9(2), 144-147.

Usherwood, B. (1997, 31 Mart-6 Nisan). “The Public Library Paradox: An International Perspective”. 33. *Kütüphane Haftası Bildirileri* içinde (s. 144-157). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.

Üstün, A. (2000). *Halk Eğitimi ve Halk Kütüphaneleri*. İstanbul: [yayl. y.].

Üstün, A. (2001). “Bilgi Hizmetleri ve Hizmetin Kalitesi”. *Türk Kütüphaneciliği*. 15(2), 205-213.

Üstün, A. (2009). “Bilgi Hizmetlerinde Verimlilik ve Motivasyon”. *Türk Kütüphaneciliği*. 23(3), 602-608.

Vogt-O'Connor, D. (2000). "Selection of Materials for Scanning". M. K. Sitts. (ed.). *Handbook for Digital Projects: A Management Tool for Preservation and Access* içinde. Massachusetts: Northeast Document Conservation Center. <https://www.nedcc.org/assets/media/documents/dman.pdf> adresinden 25.08.2013 tarihinde erişildi.

Witten, I. H. ve D. Bainbridge. (2003). *How to Build a Digital Library*. Amsterdam: Morgan Kaufmann.

Wu, Y. D. ve M. Liu. (2001). "Content Management and the Future of Academic Libraries". *Electronic Library*. 19(6), 432-439.

Yılmaz, B. (1993). *Okuma Alışkanlığında Halk Kütüphanelerinin Rolü*. Ankara: Kütüphaneler Genel Müdürlüğü.

Yılmaz, B. (1999, 17-21 Kasım). "Halk Kütüphanesinin Toplumsal Kaynakları Üzerine Bazı Saptamalar". Ö. Bayram, E. Erkan, T. Gülle, D. (Bayır) Toplu, M. Toplu ve E. Yılmaz (ed.). *Bilginin Serüveni: Dünü, Bugünü ve Yarını Türk Kütüphaneciler Derneği'nin Kuruluşunun 50. Yılı Uluslararası Sempozyum Bildirileri* içinde (s. 544-564). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.

Yılmaz, B. (2004, 21-24 Ekim). "Türk Kütüphaneciliğinde Siyaset Ögesi". S. Aslantekin ve F. Özdemirci. (ed.). *Kütüphaneciliğin Destanı Uluslar Arası Sempozyumu Bildiriler* içinde (s. 317-329). Ankara: Ankara Üniversitesi.

Yılmaz, B. (2010). "Public Libraries in Turkey". *Fontees Artis Musicae*. 57(3- July-September), 303-308.

Yılmaz, B. (2011a). "Ankara'daki Halk Kütüphanesi Sistemi: Niceliksel Bir Analiz [Public Library System in Ankara: A Quantitative Analysis]". *Türk Kütüphaneciliği* 25(1), 35-54.

Yılmaz, B. (2013). "Türkiye'de Halk Kütüphanelerinin Belediyelere Devrine İlişkin Çabalar Konusunda Düşüncelerim". *Türk Kütüphaneciliği* 27(2), 398-400.

Youngs, K. (2001). *Managing The Digitisation of Library, Archive and Museum Materials*.

http://www.collectionslink.org.uk/media/com_form2content/documents/c1/a105/f6/000505.pdf?phpMyAdmin=OYNyINPdn3sQmoXugKH1gcCLSW0 adresinden

03.03.2013 tarihinde erişildi.

EKLER

EK-1: KULLANICI ANKET

1. Yaşınız?

- 5 – 9 10 – 13 14 – 17 18 – 22 23 – 30 31 – 40 41 – 49
 50 ve üzeri

2. Eğitim düzeyi?

- İlkokul / Ortaokul / İlköğretim Lise Ön Lisans Lisans
 Yüksek Lisans Doktora

3. İnterneti ne kadar sıklıkla kullanıyorsunuz? **(Cevabınız “Hayır” ise 6. soruya geçiniz)**

- Her gün Haftada birkaç kere Ayda birkaç kere
 Ayda bir kere Ayda bir kereden daha az İnterneti kullanmıyorum

4. İnterneti hangi amaçla kullanıyorsunuz?

- Güncel haberleri takip etmek
 Boş zamanı değerlendirme
 E-kaynakları (e-kitap, e-dergi, makale gibi) kullanmak
 Sosyal paylaşım sitelerini takip etmek
 Diğer (lütfen belirtiniz)

5. İnterneti nerede kullanıyorsunuz?

- Evde
 İş yerinde
 İnternet kafede
 Halk kütüphanesinde
 Diğer (lütfen belirtiniz)

6. Halk kütüphanesini ne sıklıkla kullanıyorsunuz?

- Her gün Haftada birkaç kere Ayda birkaç kere Ayda bir kere
 Ayda bir kereden daha az

7. Kütüphanede bulunan kaynaklardan hangilerini kullanıyorsunuz?
- Kitaplar
 - Dergiler
 - Ansiklopediler
 - Gazeteler
 - Yazma ve Nadir Eserler
 - İnternet hizmeti
 - Diğer (lütfen belirtiniz)
8. Kullandığınız halk kütüphanesinde dijital bilgi kaynakları bulunuyor mu?
(Cevabınız “Hayır” veya “Bilmiyorum” ise anketi sonlandırınız).
- Evet Hayır Bilmiyorum
9. Halk kütüphanesinde hangi dijital bilgi kaynakları bulunuyor?
- Yazma ve nadir eserler
 - E-kitap
 - E-dergi/E-gazete
 - Sanat eserleri (Tablo, heykel vb.)
 - Görsel – İşitsel materyaller (Resim, film afişi, fotoğraf, ses kayıtları, müzik, sesli kitap vb.)
 - Diğer (lütfen belirtiniz)
10. Kütüphanede hizmete sunulan dijital bilgi kaynaklarını yeterli buluyor musunuz?
- Evet Hayır
11. Cevabınız “Hayır” ise hangi kaynakların dijital ortamda hizmete sunulması gerektiğini düşünüyorsunuz?
- Yazma ve nadir eserler
 - E-kitap
 - E-dergi/E-gazete
 - Sanat eserleri (Tablo, heykel vb.)
 - Görsel – İşitsel materyaller (Resim, film afişi, fotoğraf, ses kayıtları, müzik, sesli kitap vb.)
 - Diğer (lütfen belirtiniz)

EK-2: PERSONEL ANKET

1. Yaşınız

- 18 – 22 23 – 30 31 – 40 41 – 49 50 ve üzeri

2. Eğitim düzeyiniz

- İlkokul / Ortaokul / İlköğretim Lise Ön Lisans Üniversite
 Yüksek Lisans Doktora

3. Göreviniz

- Yönetici Kütüphaneci Diğer

4. Web sayfanız üzerinden hizmet sunuyor musunuz? **(Cevabınız “Hayır” ise 6. soruya geçiniz.)**

- Evet Hayır

5. Cevabını “Evet” ise hangi hizmetleri sunuyorsunuz?

- Kütüphane Tanıtımı / Etkinlik / Haber Duyurusu OPAC Diğer

6. Halk kütüphanelerinde dijital bilgi kaynaklarının hizmete sunulması gerektiğini düşünüyor musunuz?

- Evet Hayır

7. Kütüphanenizde kullanıcılara dijital bilgi kaynağı sunuluyor mu? **(Cevabınız “Hayır” ise 10. soruya geçiniz)**

- Evet Hayır

8. Kütüphanenizde sunulan dijital bilgi kaynaklarını yeterli buluyor musunuz?

- Evet Hayır

9. Aşağıdaki dijital bilgi kaynaklarından hangilerini sunuyorsunuz?
- Yazma ve nadir eserler
 - E-kitap
 - E-dergi/E-gazete
 - Sanat eserleri (Tablo, heykel vb.)
 - Görsel – İşitsel materyaller (Resim, film afişi, fotoğraf, ses kayıtları, müzik, sesli kitap vb.)
 - Diğer (lütfen belirtiniz)
10. Kütüphanenizde bulunan basılı kaynakların dijitalleştirilmesi gerektiğini düşünüyor musunuz? **(Cevabınız “Hayır” ise 12. soruya geçiniz)**
- Evet
 - Hayır
 - Kısmen/Tamamını değil
11. Hangi basılı kaynakların dijitalleştirilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?
- Yazma ve nadir eserler
 - Kitaplar
 - Dergiler/Gazeteler
 - Sanat eserleri (Tablo, heykel vb.)
 - Görsel - İşitsel materyaller (Resim, afiş, fotoğraf, kaset, plak, CD vb.)
 - Diğer (lütfen belirtiniz)
12. Kütüphanenizde dijitalleştirme çalışmaları yapılıyor mu? **(Cevabınız “Hayır” ise 14. soruya geçiniz)**
- Evet
 - Hayır
13. Hangi materyallerin dijitalleştirme çalışmaları yapılıyor?
- Yazma ve nadir eserler
 - Kitaplar
 - Dergiler/Gazeteler
 - Sanat eserleri (Tablo, heykel vb.)
 - Görsel - İşitsel materyaller (Resim, afiş, fotoğraf, kaset, plak, CD vb.)
 - Diğer (lütfen belirtiniz)
14. Dijital kaynak sağlamada başka kurumlarla iş birliği yapılması gerektiğini düşünüyor musunuz?
- Evet
 - Hayır

15. Dijital kaynak sağlamada başka kurumlarla iş birliği yapılıyor mu? **(Cevabınız “Hayır” ise anketi sonlandırınız)**

- Evet Hayır

16. İş birliği içerisinde olduğunuz kurumlar hangileridir?

- Milli Kütüphane
 Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)
 Türk Tarih Kurumu
 Türk Dil Kurumu
 Üniversite kütüphaneleri
 Diğer Halk Kütüphaneleri
 Diğer (lütfen belirtiniz)

ÖZET

Halk kütüphaneleri toplumu oluşturan bireylerin yaşam boyu eğitimlerini destekleyen, boş zamanlarını değerlendirmelerine ve kişisel gelişimlerine yardımcı olan, bilgi ihtiyaçlarını karşılayan ve toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasında önemli rol oynayan bilgi merkezleridir.

Halk kütüphaneleri kaynaklarını ve hizmetlerini toplumun her kesimine ulaştırmak zorundadır. Ancak halk kütüphaneleri kaynaklarını ve hizmetlerini bir bina içerisinde sunduğu taktirde sadece halkın belli kesimine hizmet götürebilecektir. Günümüz koşullarında mekana bağlı kalarak hizmet sunmak kabul edilemez.

Halkın her kesimine kaynak ve hizmet ulaştırmanın yollarından bir tanesi dijital kanalları kullanmaktır. Halk kütüphaneleri de kaynaklarını ve hizmetlerini halkın her kesimine dijital kanallar aracılığıyla ulaştırmalıdır. Halk kütüphanelerinin görevlerinden biri de yazma ve nadir eserler ile yerel kültür mirasına sahip çıkmaktır. Fiziksel ortamda bulunan bu değerli eserler dijitalleştirme çalışmalarıyla dijital ortama aktarılarak koruma altına alınmalı ve toplumun erişimine sunulmalıdır. Bu nedenlerle halk kütüphaneleri dijital bilgi hizmetlerini geliştirerek kullanıcılara sunmalı ve dijitalleştirme çalışmalarını desteklemelidir.

Çalışmamızda halk kütüphaneleri personeli ve aktif kullanıcılarının dijitalleştirme ve dijital bilgi hizmetleri konusundaki görüşleri saptanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda Ankara'da seçilen 9 halk kütüphanesinde "personel" ve

“kullanıcı” çalışması yapılmıştır. Çalışmada personel ve kullanıcı görüşleri anket ve görüşme yoluyla sağlanmıştır.

Genel olarak ulaşılan sonuca göre hem halk kütüphanesi personeli hem de aktif kullanıcıları halk kütüphanelerinde dijital bilgi kaynağı ile hizmeti sunulmasına ve dijitalleştirme çalışmalarına olumlu bakmaktadır. Buna karşın halk kütüphaneleri dijitalleştirme çalışmalarında ve dijital bilgi hizmeti sunamamakta veya yetersiz kalmaktadır. Dijital bilgi kaynağı ve hizmeti sunan halk kütüphaneleri ise sundukları hizmetler konusunda kullanıcılarını yeterince bilgilendirememektedir.

Sonuç olarak dijitalleşen dünyada ülkemizdeki halk kütüphaneleri çağa ayak uydurarak dijital bilgi hizmetleri konusunda kendilerini geliştirmeli ve dijitalleştirme çalışmalarına gereken önemi vererek katkı sağlamalıdır.

Anahtar Kelimeler: Halk kütüphaneleri, dijitalleştirme, dijital bilgi hizmetleri

ABSTRACT

Public libraries are one of the important information centers that play a significant role in the economic, social and cultural development. They support the individual's, who form the society, life long education; also help about self development and spending spare times. In addition these public libraries meet the needs of information.

Public libraries are have to convey all the sources and services to the every zones of the community. However; in case the libraries service its sources at a solid place just a few part of the community can get benefits from the library. And providing service in this way can not be acceptable in our daily life conditions.

Using of the digital vias is one of the suitable ways offering service to the all society. Public libraries should also convey their all data by the agency of digital vias. One of the duties of the libraries is advocating the local cultural heritage and protecting the manuscripts and rare works. These monuments should be protected by digitizing and they should be served to the all community access. Therefore, public libraries must develop their digital information services and present to the users. In addition to these they should support all the digitizing workshops.

In our survey it is determined that the views of the staff and the active users about digitization and digital information services. Accordingly; a research planned at nine public libraries in Ankara between the staff and the users. The staff and the user's views are obtained via statistical study and interview technique.

Generally according to the results, both the workers and the active users of the libraries have a positive look on the digitization. Despite that the public libraries come up short on digitization works. And also they can not supply all the access to the resources. In the other hand, the libraries which serve digital information resources, can not inform their users in an efficient way.

As a result of these, in our developing world the public libraries must keep up with the time and the staff of the libraries must be educated about digital information services. Also they should pay more attention to the digitization works.

Keywords: Public libraries, digitization, digital information services